

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**M. Tvl. Ciceronis Epistolae Ad Familiares Ex Recensione
Joannis Georgii Graevii**

Cicero, Marcus Tullius

Lemgoviae, MDCCLXX.

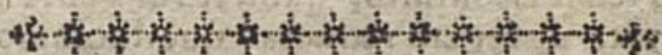
VD18 13537830

M. Tullii Ciceronis Epistolarum Libri XVI.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18649

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
LIBRI XVI.

LIBER I. AD P. LENTULUM.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. I.

EGO omni officio, ac potius pietate erga te ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut, quia tu, nisi perfecta re de me, non conquiesci: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt. Ammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis causa si qui sunt qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, sed malivolentia, & illius regie largitionis invidia comprobat. Pompejum & hortari, & orare, & jam liberius accusare,

A

&

& monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus. Sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus relinquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat accipimus: quod instituit referre de religione, & sæpe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est. Nam hæc idibus mane scripsi, Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu, (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo senatusconsulto, quod te referente factum est, tibi decernit, ut regem reducas: quod commodo rem facere possis; ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tris legatos decernit, nec excludit Pompejum. censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares, præter Servilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejo decernit; & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget suspicionem Pompeji voluntatis. nam advertebantur Pompeji familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer, inclinata res est. Libonis & Hypsæi non obscura concursatio, & contentio, omniumque Pompeji familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur: cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. Gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quod Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeji clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam invidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentis tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

M. T. C. S. D. P. LENTULO PROCOS. 2:

IDIBUS Januariis in senatu nihil est confectum, propter-
 ea quod dies magna ex parte consumtus est alter-
 catione Lentuli consulis, & Caninii tribuni plebis. Eo
 die nos quoque multa verba fecimus: maximeque visi-
 fumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga il-
 lum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut
 breviter sententias diceremus. videbatur enim reconci-
 liata nobis voluntas senatus esse: quod cum dicendo,
 rum singulis appellandis, rogandisque perspexeram.
 Itaque cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut
 tres legati regem reducerent: secunda Hortensii, ut tu
 sine exercitu reduceres: tertia Volcatii, ut Pompejus re-
 duceret: postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur.
 Quatenus de religione dicebat, cuique rei jam obsisti
 non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis,
 frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii
 sententia, cum Lupus, tribunus plebis, quod ipse de Pom-
 pejo retulisset, intendere cœpit, ante se oportere di-
 scessionem facere, quam consules. Ejus orationi vehe-
 menter ab omnibus reclamatum est, erat enim iniqua,
 & nova. Consules neque concedebant, neque valde repu-
 gnabant. diem consumi volebant: id quod est factum.
 Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis parti-
 bus plures ituros: quamquam aperte Volcatio assenti-
 rentur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus in-
 vitis. nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac
 controversia usque ad noctem ducta senatus dimissus: &
 ego eo die casu apud Pompejum cenavi: nactusque tem-
 pus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod
 post tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat
 in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer
 animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam di-
 gnitatem tuendam traducere: quem ego ipsum cum
 audio, prorsus cum libero omni suspitione cupiditatis.
 cum autem ejus familiares omnium ordinum video,
 perspicio, id quod jam omnibus est apertum, totam rem
 istam jampridem a certis hominibus, non invito rege
 ipso, consiliariisque ejus, esse corruptam. Hæc scripsi
 a. d. xvi kal. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat
 futurus. Nos in senatu, quemadmodum spero, digni-
 tatem

4 EPIST. AD LENTULUM

tatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut nequid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie, quam hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. Eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum scribam ad te: & ut quam rectissime agantur omnia, mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

3. M. T. C. P. LENTULO, S. D.

AULO Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea semper & suo splendore, & nostra ceterorumque amicorum commendatione gratissimus in provincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis litteris se apud te gratiosum fore: quæ ne spes eum fallat, vehementer rogo te: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: imprimisque ut quæ T. Ampius de ejus re decrevit, ea comprobes, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

4. M. T. C. S. D. P. LENTULO PROCOS.

A. D. XVI kal. Febr. cum in senatu pulcherrime staretur, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis, pridie ejus diei fregeramus, unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii, res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis. causam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te causam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem; Bibulum multo justiore: pæne etiam amicum, Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante kalendas Feb. per legem Pupiam, id quod scis, non potest: neque mense Feb. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen

men

opinio est populi Romani, a tuis invidis, atque
 obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non
 tam ut te incederent, quam ut nequis propter exercitus
 cupiditatem Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem
 tuæ nemo est, quin timeat habitam esse rationem ab
 senatu. Nemo est enim qui nesciat, quo minus disces-
 sio fieret, per adversarios tuos esse factum; qui nunc
 populi nomine, re autem vera atrocissimo latrocinio,
 si quæ conabuntur agere, satis provide est, ut ne quid
 salvis auspiciis, aut legibus, aut jam sine vere pos-
 sint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum
 injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim
 me ostentem? qui si vitam pro tua dignitate profun-
 dam, nullam partem videar tuorum meritorum assecu-
 tus: aut de aliorum injuriis querar? quod sine summo
 dolore facere non possum. Ego tibi a vi, hac præser-
 tim imbecillitate magistratum, præstare nihil possum,
 vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi
 Romani summo studio, amplitudinem tuam retenturum,
 Vale.

M. T. C. S. D. P. LENTILLO PROCOS. 5.

TAMETSI mihi nihil fuit optatius, quam ut primum
 abs te ipso, deinde a ceteris omnibus, quam gra-
 tissimus erga te esse cognoscerer; tamen afficio sum-
 mo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectio-
 nem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te
 fidem, & benivolentiam absens experire. Te videre &
 sentire, eandem fidem esse hominum in tua dignitate,
 quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris
 intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore,
 gratia, de causa regia niteremur, subito exorta est ne-
 faria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impedi-
 ret, & animos a minore cura ad summum timorem
 traduceret. Sed tamen in hujusmodi perturbatione re-
 rum quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis,
 quam perfidiam timemus: & Catoni quidem, quoquo
 modo se res habeat, profecto resistimus. De Alexan-
 driana re, causaque regia, tantum habeo polliceri, me ti-
 bi absenti, tuisque præsentibus cumulare satisfacturum.
 Sed vereor, ne aut eripiatur [causa regia] nobis, aut defe-

6 EPIST. AD LENTULUM

deferatur; quorum utrum minus velim, non facile
 possum existimare. Sed, si res coget, est quidam ter-
 tium, quod neque Selicio, nec mihi displacebat: ut ne-
 que facere regem pateremur, nec nobis repugnantibus,
 ad eum deferri, ad quem prope jam delatum ex-
 istimatur. A nobis agantur omnia diligenter: ut nec,
 si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid
 non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapien-
 tiæ, magnæque animi est, omnem amplitudi-
 nem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus
 suis, atque in tua gravitate positam existimare.
 Si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna largita est, non-
 nullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis
 fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus præ-
 termittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi; utor-
 que ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem
 quemquam ex tuis, neque fide majore esse judico, ne-
 que amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta
 sunt, ea te, & litteris multorum, & nuntiis cogno-
 scere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura,
 quæque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi
 oportere.

Posteaquam Pompejus apud populum a. d. IIX Idus
 Febr. cum pro Milone diceret, clamore, convicioque
 jactatus est, in senatuque a Catone asperere, & acerbe ni-
 mium, magno silentio est accusatus: visus est mihi ve-
 hementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa,
 quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detra-
 xit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari
 alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita.
 Nunc id speramus, idque molimur, ut, cum rex intel-
 ligat, sese id, quod cogitabat, ut a Pompejo reducatur,
 assequi non posse: &, nisi per te sit restitutus, desertum
 se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te. quod sine
 ulla dubitatione, si Pompejus paullum modo ostenderit
 sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem, &
 taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem
 pertineat, prætermittimus. Ceteris injuriis, quæ pro-
 positæ sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Ami-
 cum ex consularibus neminem tibi esse video, præter
 Hortensium, & Lucullum: ceteri sunt partim obscuri-

us iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti magnoque sis, speresque fore, ut fracto impetu levissimi hominis tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 6

QUAE gerantur accipies ex Pollione: qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas, & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die: quae debilitat cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. Nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidem unquam timenda duxisti. Sed praesta te eum, qui mihi a teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis es cognitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque exspecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 7.

LEGI tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benivolentiam facile perspicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum & temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quam sapissime colloquar. Quod si rarius fiet, quam tu exspectabis, id erit causae, quod non ejus generis meae litterae sunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non praetermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate, difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi saepe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te

8 EPIST. AD LENTULUM

& maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tuæ temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem; ut, quos tu reipublicæ causa læseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum: ex magistratibus autem L. Racionem & fide, & animo singulari. Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ. Præterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompejum, qui mecum sapissime, non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis, temporibus illis non sæpe in senatu fuisse. Tui quidem litteræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, perjucundæ fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est. Virtutem enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuit. Qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano: tum vero, lectis tuis litteris, perceptus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quoniam senatusconsultum nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit: eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut nequis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatusconsultum esse videatur: te perspicere posse, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: &, si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis; esse & tuæ, & nostri

nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam: ut, cum eam pace, praesidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit: & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset ut volumus, & optamus; omnes te & sapienter, & fortiter: sin aliquid esset offensum; eosdem illos & cupide & temere fecisse dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cujus prope in conspectu Ægyptus est, judicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri; non esse cunctandum: si dubium; non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. Offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video. Sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ, periculosa tibi esse videbitur, placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam atque imperii tui provincias ei credidissent, fidem suam præstitisset; & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares. eam esse naturam, & regionem provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis, minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari: quamquam est incredibilis hominum perversitas (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malivolentissimis obtreccionibus nos scit o de vetere illa nostra di-

uturnaue sententia prope jam esse depulsos, non nos
 quidem ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habea-
 mus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrum-
 que præclare, si esset fides, si gravitas in hominibus
 consularibus. sed tanta est in plerisque levitas, ut eos
 non tam constantia in republica nostra delectet, quam
 splendor offendat. Quod eo libentius ad te scribo, qui
 non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus,
 sed etiam olim nascenti prope nostræ laudi, dignita-
 ti, virtutique præfuisi: simul quod video, non, ut
 antehac putabam, novitati esse invisum meæ: in te enim
 homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia per-
 spexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt
 passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam
 dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest,
 utrum laus imminuatur, an salus deseratur. Me meæ
 tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est.
 Curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis
 nostri, quam demtum de fortuna videretur. Te ve-
 ro moneo cum beneficiis tuis, tum amore incitatus
 meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflam-
 matus fuisti, omni cura, atque industria consequare:
 magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum
 admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cu-
 jusquam injuria. Magna est hominum opinio de te,
 magna commendatio liberalitatis, magna memoria
 consulatus tui. Hæc profecto vides quanto expressiora,
 quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex
 provincia, atque ex imperio, laudis accesserit. Quam-
 quam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque im-
 perium gerenda sunt; ut hæc multo ante meditare, huc
 te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque
 id, quod quia semper sperasti, non dubito quin ade-
 ptus, intelligas, te facillime posse obtinere summum,
 atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea
 cohortatio, ne tibi inanis, aut sine causa suscepta vi-
 deatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis
 communibus admonendum putarem, ut considerares,
 in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caveres.
 Quod scribis te velle scire, qui sit reipublicæ status:
 summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui
 plus

plus

plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut etiam auctoritate jam plus valerent. itaque, per paucis adversantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: &, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ad te brevius scribo, quia me status hic reipublicæ non delectat: scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse, litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi; tu, rebus tuis integris, discas, neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque, & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. Nulla enim erit hæc præstantior disciplina: quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, carumque habemus.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 3.

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optime ex Emplatorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere. Sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hæc hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut rute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti. Sed te non præterit, quam sit difficile, sensum in reipublica, præsertim rectum & confirmatum deponere. Veruntamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, a quo

quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videar, simulatione. tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompejum apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi, omnia jam & recta, & vera videantur. Neque (ut ego arbitror) errarent, ne advertarii quidem ejus, si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompejus velit, vel taceam, vel etiam, id quod mihi maxime habet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit. Quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in republica capeffenda; ea sublata tota: sed nec mihi magis, quam omnibus. Nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut jam de tua quoque ratione meditare. Commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ. Otium nobis exoptandum est; quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis & constantis senatoris, nihil est quod cogitemus. amissa est culpa eorum, qui a senatu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar. Pompejum tibi valde amicum esse cognovi: eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis: quibus in rebus me sibi ille affixum habebit: neque a me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. Neque enim verebor ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter idipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes. Idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum.

Rem

Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur litteræ tuæ: de quibus eramus jam cum Pompejo locuti; quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in conveniendis magistratibus, & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.

M. T. C. P. LENTULO IMPERATORI S. D. 9.

PERJUCUNDÆ mihi fuerunt litteræ tuæ; quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam benivolentiam, cum illud ipsum gravissimum & sanctissimum nomen pietatis, levius mihi meritis erga me tuis esse videatur? Quod autem tibi grata mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt. Tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo diuncti fuimus, & una, & Romæ fuisset. Nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego a te vehementer exspecto, in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reipublicæ floruissemus. De qua ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus, & status; & rescribam tibi ad ea, quæ quæris: sed certe & ego te auctore, amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consiliario, fortasse, non imperitissimo, fideli quidem, & benivolo certe, usus esses; quamquam tua quidem causa te esse imperatorem, provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor. Sed certe qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præsentiores præfens capere potuisses. In eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem; quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese. est enim ea conatus, quibus patefacis, nullam sibi in

posterum, non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallet in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo eam fidem cognosse hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudarim. Quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem consiliorum meorum repetam necesse est. Ego me, Lentule. initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reipublicæ restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipublicæ quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus, collocationibusque ipse vidisti. Etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus, neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessaria, tamen a me minimi putabantur in meis damnis, ex auctoritate senatus sarcendis, eam voluntatem, quam exspectaram, præstiterunt. Quæ cum viderem (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque quamquam & Pompejo plurimum, te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam, & cum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen non reputans, quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republi-

ca pristinis permenebam. Ego sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, introisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse: dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre: dixique eodem teste, alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. tota vero interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in causa modo, sed constanter saepe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo, consulibus, nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Maiis referretur. Num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, meminisse actionum? Hac a me sententia dicta, magnus animorum factus est motus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. Nam hoc senatusconsulto in meam sententiam facto, Pompejus, cum mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est, eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit. ibi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe qui etiam Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sane moleste Pompejum id ferre constabat: quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi: quem cum in Sardinia Pompejus paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset: Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondisti. Quid multa? questus est graviter: sua merita commemoravit: quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset, & cum ante
tamen

tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem, collegi ipse me, & cum ipsa quasi republica collocutus sum: ut mihi tam multa pro se perpeffo, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in republica, quæ ego agebam, semperque sensissent: me tamen non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum: sed multo illud magis, quod inimicum meum, (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic me præsentem osculabantur: non illi quidem, ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdidit, sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui; circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis civibus rempublicam teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse, non modo præmiis, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen moventur etiam fortissimi viri, ad eorum causam, me adjungerem: ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in republica Cn. Pompejus princeps esset, vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in rempublicam meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis, ab adolescentia fautor, in prætura autem, & in consulatu adjutor etiam exstitissem: cumque idem auctoritate, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me adjuvisset: meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum; non putavi famam inconstantia mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paulum me

immu-

inmutassem, meamque voluntatem ad summū viri, de meque optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta & causa & dignitate. Hic multum valuit eum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum Cæsare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me movit, quæ mihi videbarur, contentionem, præsertim maximis rebus a Cæsare gestis, cum illis viris nolle fieri: &, ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hac mente impulit & Pompeji fides, quam de me Cæsari dederat; & fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus: Quales in republica principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamenta jacta ex kalendis Januariis confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decembris tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, & Bibulum consules, cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque republica consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos, ac ministros: jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa in medianam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine cum mirificus senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis omnium bonorum consensus in me tuendo extitisset: non dicam, quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa:) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt: non minor est in iis, qui reliquerunt: &, si accusandi sunt, si qui peritauerunt; magis etiam reprehendi, si qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est, qui meos cives & a me conservatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim: declararique maluerim, quanta vis esse

esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset; cum afflictum excitare potuissent. Quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa (non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo; qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. Recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompejo præsertim ad causam adjuncto. Cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur; nulli improbo civi locus ad rempublicam violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sunt consecuta. Primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tris sorores; imputitatem est illorum sententiis affectus, qui (cum tribunus plebis pœnas a seditioso civi per bonos viros iudicio persequi vellet) exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de republica sustulerunt: iidemque postea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat) monumentum vero senatus, hostili nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. Qui me homines quod salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici; sed, ut aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt; reliquum corpus, imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo viro, meoque iudicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. Metello, Lucii filio, quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dicitant fracto animo, & demisso fuisse. Est vero probandum, qui

&

& summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sane redire curarit, cum ob id ipsum fractum fuisse: in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia, & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum respublica majorem etiam mihi animum, quam umquam habuissem, daret: quæ declarasset, se non potuisse me uno civi carere: cumque Metellum unius tribuni plebis rogatio, me universa respublica, duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque vero ego mihi postea quidquam assumsi: neque hodie assumo, quod quemquam malivolentissimum jure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus, opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur: sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud vero non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi desciverim a pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo ceperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnumquam postea interruptus, afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est: nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idemque non solum fronte, atque vultu, quibus simulatio facillime sustinetur, declarant ii, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur; sed etiam sensu sæpe jam, rabelaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, qualem me & esse, & numerari volo, & sententia, & voluntas, mutata esse debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor, tantum contendere in republica, quantum probare tuis civibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reipublicæ fuisse: quod cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute, cumque

cum

cum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod, neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capefferem ne rempublicam, implicatus tenebar. Sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, & divina Cæsaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset. Nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim; cum a vobis, meæ salutis auctoribus, discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ a me de Vatino, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicuti de Cæsare, te non reprehendere; gaudeo consilium tibi probari meum. De Vatino autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus, cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius lædendi causa, quam defendendi, atque ornandi Catonis, post autem, Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudari, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris; tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam a me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunuchio parasitus suaderet militi:

*Ubi nominabit Phadriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phadriam in-
Tromittamus comessatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. denique
Par pari referto, quod eam mordeat.*

Sic

Sic petivi a iudicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines, & de me optime meriti, nimis amarent inimicum meum; meque inspectante sæpe eum in senatu modo severe seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem illorum animos, mediocriter lacessitus, leviter repungere. Neque solum dixi: sed etiam sæpe facio, diis, hominibusque approbantibus. Habes de Vatinius: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordiae causa, voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam ejus defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed, cum me disputantem, non laessentem lassisset, exarsit, non solum praesenti, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed, cum inclusum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen, insciente me fugisset; omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso, quidam homines, & iidem illi, quos sæpe nutu, significationeque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reipublicae, qualis fuisset, restitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompejus ita contendisset, ut nihil unquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ. Crassusque, ut quasi testata populo Romano esset nostra gratia, pæne a meis laribus in provinciam est profectus. Nam cum mihi condixisset, cenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus causam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepit.

ti,

sti, quibus rebus adductus, quamque rem, causamque defenderim: quique meus in republica sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum: neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: sed temporibus assentiendum. Nunquam enim præstantibus in republica gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio: sed ut navigando tempestatì obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas: cum vero id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam, eo commutato, quo velis, tandem pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda republica propositum esse debeat id, quod a me sæpissime dictum est, cum dignitate otium: non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in republica non alius essem, atque nunc sum. Cum vero in hunc sensum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facile patior, ea me de republica sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reipublicæ rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago, ac sæpius, quod & Quintus frater meus, legatus est Cæsaris, & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum prædiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium benivolentiam conjunxissim. His ego consiliis, si te præsentem habuissim, ut opinio mea fert, essent usus eisdem. novi enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ: novi animum, tum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros malivolentia suffusum: contraque cum magnum, & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdam

in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. Quæ me moverunt, movissent eadem te profecto. Sed, quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum, tibi erit eadem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo: neque ita multæ; ne pertimescas. Scripsi etiam (nam ab orationibus dijungo me fere, referoque ad mansuetiores Musas: quæ me maxime, sicut jam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristoteleo more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. Abhorrent enim a communibus præceptis: ac omnem antiquorum, & Aristoteleam, & Isocraream rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem. Sunt enim testes, & erunt, sempiterni, meritorum erga me tuorum, meæque pietatis. Sed quia verebar, non eos, qui se laesos arbitrarentur (etenim id feci parce, & mollior) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri: rogari vero sine magno dolore vix possum. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore ætate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater tacus vere existimet,

met,

met, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis, & exercitationibus, velim quam familiarissime certiozem, & quam sapissime facias: existimesque, neminem cuiquam neque cariorum, neque jucundiorum unquam fuisse, quam te mihi: idque me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dicitabat: postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibi que successurum: legemque curiatam consuli ferre opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex senatusconsulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt qui putent posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur; sunt etiam, qui, si decedas, a te relinquere posse, qui provinciam praesit. Mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidem valde dubium est) quam, illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, libertatem, qua te scio libentissime frui solere, pertinere, te sine ulla mora provinciam successorum concedere, praesertim cum sine suspitione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque meum puto esse, & quid sentiam, ostendere, & quod feceris, defendere. Scripta jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. felicitate quidem, vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis, quam graviter inimici ipsi illi Q. Scavolae fuerint. Tibi tamen sum auctor, ut si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae. Vale.

M. T. C. S. D. L. VALERIO, JURISCONSULTO. 10.

CUR enim tibi hoc non gratificer, nescio: præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas: & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare. Quamquam qui istinc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas: partim contumeliosum, quod male respondeas. Sed jam cupio tecum coram joculari. Quare fac, ut quam primum venias, neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus salvum venisse gaudere. Nam illo si veneris, tamquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

AD
CURIONEM ET CETEROS;

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. S. D. C. CURIONI. I.

QUAMQUAM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam jucundum requiri: præsertim cum in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te perventurum

B

pura-

putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam scribendo impiger, quam ego? A te vero bis, terve summi, & eas perbieves accepi. Quare, si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hætenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego te abfuisse tamdiu a nobis & dolui, quod carui fructu jucundissimæ consuetudinis; & lætor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. tanta est expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos conformatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hæc sustinere, ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam ulla nunquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantæcumque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens, in amore, atque in adolescentia tua conquiescat. Vale.

2. M. T. C. C. CURIONI, S. D.

GRAVI teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro: qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam a vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent. Me certe habebis, cui & carus æque sis, & jucundus, ac fuisti patri.

3. M. T. C. C. CURIONI, S. D.

RUPAE studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Equidem quid sentiam, aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditare,

tere,

tere, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam: aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando (quod nolim) displicere tibi consilium tuum cœperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt amplissima in republica, consequi possis, quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaque a te expectari, quæ a summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt: ad quæ si es, ut debes, paratus: (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus, & nos amicos, & cives tuos universos, & rempublicam afficies. Illud cognosces profecto, mihi te neque cariorem, neque jucundiorum esse quemquam.

M. T. C. C. CURIONI, S. D. 4.

EPISTOLARIUM genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra, aut, ipsorum interesset. Hujus generis litteras a me profecto non expetis. Tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuntios. In meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magno opere delectant: unum familiare, & jocosum; alterum severum, & grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per litteras? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republica? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ non sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar

ea clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime vinctes, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris; quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem: & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

5. M. T. C. C. CURIONI, S. P. D.

HAEC negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo. tibi, etsi ubicumque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamen quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos; vel quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec obscure, nec vario sermone, sed & clarissima, & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam, quod mirabilis est expectatio reditus tui: non quo verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam, quod cures: ita sunt omnia debilitata jam prope & extincta. Sed hæc ipsa nescio, rectene sint litteris commissa. quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, siue habes aliquam spem de republica, siue desperas: ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo civi, ac viro debent, qui sit rempublicam afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem, vindicaturus,

6. M. T. C. C. CURIONI, S. P. D.

NONDUM erat auditum, te ad Italiam adventare, cum Sextum Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi. Sed tamen cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romanam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitterem, cum has quam primum ad te perferri litteras magnopere
vel-

vellemus. Ego si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso prædicari, quam a me ponderari solent: verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. Grave est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritam putet: ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare; & in mercedis potius, quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima & maxima beneficia exstiterunt: estque animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, non dubitavi id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia non possem: cum præsertim considerem, nullam esse gratiam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locavi: statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque vero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) causam; vulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ: juventuris, & gratiosorum in suffragiis studia, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam: nostram suffragationem, si minus potentem, at probatam tamen, & justam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator: qui si ex omnibus unus optandus esset; quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si

30 EPIST. AD C. CURIONEM, ET ALIOS

dignum denique tuis beneficiis iudicas: hoc a te peto, ut subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, vel (ut verius dicam) prope salutem tuam studium dicas. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benivolentiæque erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te videre scirem, cum ad te hæc scriberem, quantum officii sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni, non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, atque causam, meque totum commendo, atque trado. Unum hoc sic habeto: si a te hanc rem impetraro, me pæne plus tibi, quam ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipue sum ab illo adjutus: quam pietas erit in referenda gratia, jucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

7. M. T. C. PROCONSUL, C. CURIONI,
TRIBUNO PL. S. D.

SERA gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. longe enim absum: audio sero. Sed tibi & gratulor; &, ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit teipso: numquam labere, si te audies. Non scribo hoc temere: cui scribam, video: novi animum, novi consilium tuum. non vereor, nequid timide, nequid stulte facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipublicæ tempus non incideris, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto vides, quanta vis in republica temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites. Sed amabo te, cura, & cogita nihil novi, sed illud idem,
quod

quod initio scripsi: tecum loquere: & te adhibe in consilium: te audi: tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inveniri potest: tibi vero ipsi certe nemo melius dabit. Dii immortales! cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? jam etsi hoc minime tibi deest, sed tamen efficeret magnitudo, vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias, paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sane feliciter, & ex mea sententia rempublicam gessimus, unis litteris totius ætatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamquam difficili in re, atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Tharasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benivolentia, meaque item in te singulari, rogo, atque oro, ne patiare quidquam mihi ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Præsens tecum egi, cum te tribunum plebis isto anno fore non putarem: itemque petivi sæpius per litteras: sed tum quasi a senatore nobilissimo; tum adolescente gratiosissimo; nunc a tribuno plebis, & a Curione tribuno: non ut decernatur aliquid novi: quod solet esse difficilius: sed ut ne quid novi decernatur: & ut senaticonsultum, & leges defendas: eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. PROCONSUL, M. COELIO S. D. 8.

QUID? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide, quantum tibi meo iudicio tribuam: (nec mehercule injuria, πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus republicæ geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alii: multi nuntiabunt. perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita nec præsentia abs te, sed ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura expecto, ut ex tuis litteris, cum for-

32 EPIST. AD C. CURIONEM, ET ALIOS

mam reipublicæ viderim, quale ædificiũ futurum sit, scire possim. Neque tamen adhuc habeo; quod te accusem. neque enim fuit, quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompejõ complures dies nullis in aliis, nisi de reipublica, sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompejum, & ad omnia, quæ providenda sunt in reipublica, & animo, & consilio paratum. Quare da te homini. complectetur, mihi crede. Jam eidem illi & boni, & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego cum Athenis decem ipsos dies fuisset, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscerbar inde pridie nonas Quintilis, cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ prorogetur, in eo mihi sunt omnia. Quod, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

9. M. T. C. COELIO RUFO, AEDILI CURILI DESIGNATO, S. D.

PRIMUM tibi, ut debeo, gratulor, lætorque cum præsententi, tum etiam sperata tua dignitate, ferius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium, in his enim sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter atrocitiam, tardissime omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cum primum audivi, ego ille ipse factus sum, scis quem dicam: egique omnes illos adolescentes, quos ille jactitat. difficile est loqui. Te autem contemplanſ absentem, & quasi tecum coram loquerer, *Non adepol, quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris.* Quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: *Incredibile hoc factu obicitur.* repente vero incessi omnibus lætitiis. In quo cum objurgarer, quod nimio gaudio pæne desiperem: ita me defendebam: *Ego voluptatem animi nimiam.* Quid quæris? dum illuc rideo, pæne sum factus

ctus

aus ille: Sed hæc pluribus: multaque alia & de te, & ad te, cum primum ero aliquid otii nactus. Te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, sed etiam invidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

M. T. C. IMP. M. COELIO RUF0, AEDILI IO,
CURILI DESIGN. S. D.

TU vide, quam ad me litteræ non perferantur. non enim possum adduci, ut abs te, postea quam ædilis es factus, nullas putem datas: præsertim cum esset tanta res, tantæ gratulationis; de te, quia quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia extulerunt: ex quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras. Equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut optasti, ita est. velles enim, ais, tantummodo ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris. ergo ita accidit. Nam Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim in his locis: *Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus?* nosti cetera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochea hostem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat. Interea cum meis copiis omnibus, vexavi Amanenses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati: castella munita, improviso adventu capta, & incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum (quo in loco sæpe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Dareum ab Alexandro esse superatum) adduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. Ibi

34 EPIST. AD C. CURIONEM, ET ALIOS

quintum vicesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum, Pindenissimum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi: quod si, ut spero, cepero; tum vero litteras publice mittam. Hæc ad te in præsentem scripsi, ut speres, te assequi id, quod optasses. Sed, ut redeam ad Parthos, hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem. Ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila: primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, spissius; illud, quod facile est, nequid mihi temporis prorogetur. De republica ex tuis, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis exspecto. Quare ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te vehementer rogo. Vale.

II. M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI CURULI, S. D.

PUTARESNE unquam accidere posse, ut mihi verba decissent: neque solum ista vestra oratoria, sed hæc etiam levia nostratia? Desunt autem propter hanc causam, quod mirifice sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui: satietas autem provinciæ: vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit: vel, quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora onera in republica sustinere & possim, & soleam: vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris, per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est, & eas, quæ sunt, valde ajunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamen sedulo fit, & in primis a Patisco. Quidquid erit, tibi erit: sed quid esset, plane nesciebamus. Mihi, mehercule, magnæ curæ est ædilitas tua, ipse dies me admonebat. scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni reipubli-

cæ statu quam diligentissime perscribas. ea enim certissima putabo, quæ ex te cognoro. Vale.

M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI CURULI, S. D. 12.

SOLLICITUS equidem eram de rebus urbanis: ita tu multuosæ conciones, ita molestæ Quinquatrus afferebantur. nam ceteriora nondum audiebamus. Sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestiis non me, si quæ ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare etsi, cum tu hæc leges, ego jam annum munus confecero: tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni republica, ne hospes plane veniam. hoc melius, quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad Dejotarum regem: quamquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Urbem, urbem, mi Rute, cole, & in ista luce vive. Omnis peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura, & sordida iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. Quod cum probe scirem, utinam in sententia permansissem! Cum una mercurio ambulatione, atque uno sermone nostro, omnes fructus provinciæ non confero. Spero me integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia. Spem triumphî? Inquis. satis gloriose triumpharem, si non essem quidem tamdiu in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed (ut spero) propediem te videbo. tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI CURULI, S. D. 13.

RARAS tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras: vel quas proxime acciperam. quam prudentis? quam multi & officii, & consilii? Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu adinonebas: tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus, prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri. Ego Appium (ut sæpe tecum locutus sum) valde diligo:

Diligo: meque ab eo diligi statim coeptum esse, ut similitatem deposuimus, sensi. Nam & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam *κακικὸς μάγιστρος* (ut opinor) occidit Phania: & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi. Jam me Pompeji totum esse scis. Brutum a me amari intelligis. Quid est causæ, cur mihi non in optatis est complecti hominem, florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis; collegam meum præsertim, & in ipsa collegii laude, & scientia, studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ litteræ, subdubitare, qua essem erga illum voluntate. Credo, te audisse aliquid, falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum, dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciæ. Ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. Nihil autem feci umquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorum me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola veteranus civitatis. gaudebam sane; & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putares præter me? nam ita vivam putavi. Dii immortales! quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram: civitates locupletaram: publicanis, etiam superioris lustris reliqua, sine fociorum ulla querela, conservaram: privatis, summis, infimis fueram jucundus: proficisci in Ciliciam nonis Maji; & cum prima æstiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere ex senatusconsulto. Cupio te ædilem videre, miroque desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

14. M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI CURILI, S. D.

MARCO FABIO, viro optimo, & homine doctissimo,
 fami-

familiarissime ūtor, mirificeque cum diligo, cum propter summum ingenium ejus, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto, & desidero: in primisque, quid agas, scire cupio. nam jamdiu, propter hiemis magnitudinem, nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

M. T. C. IMP. M. COELIO, CURULI AEDILI, S. P. D. 15.

NON potuit accuratius agi, nec prudentius, quam actum est a te cum Curione de supplicatione: & mehercule, confecta res ex sententia mea est, cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quæ sequuntur: ad quæ tū te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. Nam ea, quæ speras Tulliae meae prudentia temperari posse, scio, cui tuæ epistolæ respondeant. Quid si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? Sed quid agas? sic vivitur. Quod actum est, dii approbent. Spero fore jucundum generum nobis; multumque in eo tua nos humanitas adjuvabit. Respublica me valde sollicitat: faveo Curioni; Cæsarem honestum esse cupio; pro Pompejo emori possum. sed tamen ipsa respublica nihil mihi est carius; in qua tu non valde te jactas. districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego de provincia decedens, quæstorem Coelium præposui provinciae. Puerum? inquires. At quæstorem: at nobilem adolescentem: at omnium fere exemplo: neque erat superiore honore usus, quem præficerem. Pomtinus multo ante discesserat. a Quinto fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquisset, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus voluisset, de provincia

decessisse; quoniam alterum me reliquisset. Fortasse etiam illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea non præfuissent; fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquisset, omnia timerem. Postremo non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est. mutari enim non potest. De Ocella parum ad me plane scripseras: & in actis non erat. Tux res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrino sit auditum. Ego, nisi quid me Etesia morabuntur, celeriter (ut spero) vos videbo. Vale.

16. M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI
CURULI, S. P. D.

MAGNO dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam & ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diurna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum. Sed tamen quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicarer, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberet, quam tuum? Nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares, aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & prope jacentem desciscerem: aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, a meque ipse deficerem, & quod initio, semperque fugi, civili bello interesset. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas solitudines? nosti enim non modo stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum, in hominum insolentium indignitate, fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa licitorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. Eo si onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed

sed

sed jam etiam in vuculas malivolorum. Quod cum ita esset, nil tamen umquam de profectioe, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum; moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare: quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam ad bellum quidem qui convenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumana mihi obviam venisti. non enim te celavi sermonem T. Ampii: vidisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda. Cum audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeffurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, me ex his miseriis nihil aliud querere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma civilia. Hujus me constantiæ puto fore, ut numquam pœniteat. Etenim memini, in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum, Q Hortensium, quod numquam bello civili interfuisset. Hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignaviæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi a te ad timorem fidissime atque amantissime proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego a republica, meis privatis, & domesticis incommodis libentissime, vel istis ipsis, quæ tu me mones, ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla respublica, satis amplum patrimonium relinquam in memoria nominis mei. sin autem nulla erit: nihil accidet ei separatim a reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihi que carissimum: an dubitas, cum scias, quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura ve-

hem-

hementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miseriis, hac tantum obleſtabat ſpectula; Dolabellam meum, vel potius noſtrum, fore ab iis moleſtiis, quas libertate ſua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies ſuſtinuerit, in urbe dum fuit: quam acerbos ſibi, quam mihi ipſi ſocero non honeſtos, itaque neque ego hunc Hiſpanienſem caſum exſpecto, de quo mihi exploratum eſt ita eſſe, ut tu ſcribis: nec quidquam aſtute cogito. Siquando erit civitas, erit proſecto nobis locus. ſi autem non erit: in eaſdem ſolitudines tu ipſe (ut arbitror) venies, in quibus nos confediſſe audies. Sed ego fortaiſſe vaticinor: & hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erant, adoleſcente me. Eos ego fortaiſſe nunc imitor, & utor ætatis vitio. Velim ita ſit. Sed tamen togam prætextam texi Oppio, puto te audiſſe. nam Curtius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur. Hoc adſperſi, ut ſcires, me tamen in ſtomacho ſolere ridere. Dolabellæ, quod ſcripſi, ſuadeo videas, tamquam ſi tua res agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. Te tamen oramus, quibuſcumque erimus in terris, ut nos, liberosque noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit. Vale.

17. M. T. C. IMP. CANINIO SALLUSTIO
PROQUAESTORI, S. D.

LITTERAS a te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi a. d. xvi kalend. Sextiles. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De ſucceſſore meo nihil audivi, nec quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla cauſa eſt, præſertim ſublato metu Parthico. Commoraturum me nuſquam ſane arbitror. Rhodum, Ciceronum cauſa puerorum, acceſſurum puto: neque id tamen certum. Ad urbem volo quam primum venire: ſed tamen iter meum, reipublicæ & rerum urbanarum ratio gubernabit. Succeſſor tuus non poteſt ita maturare ullo modo, ut tu me in Aſia poſſis convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum, te nullam referre: quam tibi ſcribis a Bibulo fieri poteſtatem.

Sed

Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non servat; tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare: molestaque ferebam, de ea re minus commodos sermones malivolorum fuisse. Parthi transferint, necne, præter te, video dubitare neminem. itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris, nec verum fuit me tibi mittere, nec tamen erant confectæ. eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda meâ, præter quæstores urbanos, id est, populum Romanum, teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis CCCLIII, nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda, a præfectis; quæ autem mihi attributa est, a quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam: antea dubitabam, venturæne essent: nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidem successorem tandem video esse venturum, propterea quod senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Ilni epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis, ut Bibulo te quam diligentissime commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus esse videtur tecum exoptulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certior me numquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas a me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiæ metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxillio meo. quod ego officio quæstorio te adductum, reticere de prætore tuo, non molestè ferebam: quamquam, quemadmodum tractare, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit; ad quem intelligebam, ejus belli periculum pertine-

re. Tantum de auguratu filii sui scripsit ad me: in quo ego misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissime scriberem. Ille si omnibus est malivulus (quod numquam existimavi) minus offendor in me: sin autem a me est alienior; nihil tibi meæ litteræ proderunt. Nam, ad senatum quas Eibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutteretur. quod autem meum erat proprium, ut alariis Transpadanis uti negarem, id etiam populo se remississe scribit, quod vero illius erat solius, id mecum communicat. *Equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti postulavimus.* Illud vero pusilli animi, & ipsa malivolentia jejuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quia senatus per me regem appellavit, mihi que commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzani filium appellat. *Hoc animo qui sunt, deteriores sunt rogati.* Sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi, quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

18. M. T. C. IMPERATOR Q. THERMO
PROPRAETORI, S. D.

OFFICIUM meum erga Rhodanem, ceteraque mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihi que scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem a te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi: graves te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis a te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod & quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tris fratres, summo loco natos, promptos, non indifertos, te nolo habere iratos

atos, jure præsertim, quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Tempora autem reipublicæ qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunicios, præsertim cum sine cujusquam reprehensione quæstoris legatis quæstorem possis anteferre? Qui si dignum se majoribus suis præbuerit (ut spero, & opto) tua laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit: sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu, quod egeris, id velim dii approbent. Sed, si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

M. T. C. IMP. C. COELIO. L. F. C. N. CALDO 19.
QUAESTORI DES. S. D.

CUM optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obigisse, eo jucundior mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis fors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea quam mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur: verebar, ne id iam caderet, (quod etiam nunc vereor) ne ante, quam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem a te missas litteras, in Cilicia, cum essem in castris, a. d. x kal. Quintiles, scriptas humanissime: quibus facile & officium, & ingenium tuum perspicere posset. sed neque unde, neque quo die datæ essent, atque quo tempore te exspectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo scirem, quo ex loco, atque tempore, essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimavi tamen esse faciendum, ut ad te statores meos, & lictores cum litteris mitterem: quas si satis oportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quam primum veneris. Nam quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi (ut scis) maxime necessarius; quod item C. Virgilius, propin-

quus

quus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit; valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcumque a me ornamenta ad te proficiscentur, ut omnes intelligant, a me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reipublicæ, & maxime tua interesse arbitror. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS,

AD

APPIUM CLAUDIUM PULCHRUM

I. M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

SI ipsa respublica tibi narrare posset, quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam (quod juvet) æque curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benivolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere: tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii.

cii

cii, humanitatis tuæ; tum quod ex tuis litteris, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia; & celebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam; idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego, si forte de tuis sumsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus; sed ut mihi reddidit a te litteras, plenas & amoris, & officii, mirifice ipse suo sermone subsequutus est humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? Biduo factus est mihi familiaris: ita tamen, ut Phanium valde sim desideraturus: quem cum Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium, jurisconsultum, valde tibi commendo: sed ita etiam, si non est jureconsultus, Melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet. Valde hominem diligo. est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. PROCONSUL, APPIO PULCHRO, 2.
IMP. S. D.

CUM & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis, & variis molestiis, cogitationibusque meis, hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecto numquam fallat. A te maximo opere pro nostra summa conjunctione,

ne,

ne, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam quaeso, & peto, ut, quibuscumque rebus poteris, (poteris autem plurimis) prospicias, consulas rationibus meis. Vides, ex senatusconsulto provinciam esse habendam, si eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditissimam mihi tradideris, facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis provi- sum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

3. M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

A. D. XI kalendas Junias Brudisium cum venissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praesto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, praesidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpicius, consul, passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod a te petii litteris iis, quas Romae tabellariis tuis dedi, velim tibi curae sit, ut, quae successoris conjunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea pro nostra consociatissima voluntate, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benivolentiori cuiquam succedere nec te amicali potuisse, provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere: sed, cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est: pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias

copias, quas habuisti, quam minime imminueris: quæ de re senatusconsulta, quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo. Sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pomptinum, legatum meum, Brundisii expectabam: eumque ante kalendas Jun. Brundisium venturum arbitror. Qui cum venerit, quæ primum navigandi nobis facultas data erit, utemur. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

4.

PRIDIE nonas Jun. cum essem Brundisii, litteras tuas accepi: quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sane expectabam, ut ea, quæ a te afferret, quam primum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tamen multis jam rebus spero tibi esse cognitum: tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus, Lucii filius, & diligentissime M. Octavius, Cnæi filius, demonstravit, me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum, suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. Nam cum te ipse, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum. duo enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum, filiaæ tuæ socerum, & M. Brütum, generum tuum. Collegiique conjunctio, præsertim tam honorifice a te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videatur, ad voluntates nostras copulandas. Sed & si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, te ut quam primum videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

M. T. C.

5. M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

TRALLIS veni a. d. vi kalen. Sextiles. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisque tuis; quo quidem hominem neminem potuisti, nec mihi amicitiam, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda, quae scire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis, (scribis enim, quae de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerint, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera, confirmata amicitia, & perspecta fide, commemoratio officiorum supervacanea est; eam partem orationis praetermittam: tibi tamen agam, ut debeo, gratias. Animadverti enim, & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque, & praeparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilius, & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim, mihi magnae curae fore, atque esse jam, primum, ut ipse tu, tuique omnes; deinde ut etiam reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, mihi nolle magis, nos hoc animo esse, quam non intelligere videntur. Sed profecto intelligent, neque enim obscuris personis, nec parvis in causis res agatur. Sed haec fieri melius, quam dici, aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic se habet. Brundisii cum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciae primum esse venturum, quo te maxime velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, quod classe tu velles decedere, perfore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provinciae, navibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyrae dixisset, minime id esse faciendum: te Laodiceae fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius, multoque commodius, cum praesertim te
ita

ita male arbitrarer. Tua ratio postea est commutata. Nunc, quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum consilium exponam. Prope kal. Sextil. puto me Laodiceæ fore: perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter idus Sextil. putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re ipsa, & a locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrime potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo. Sed, quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, ut te videam, antequam decedas. Quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperaro coram me tecum agere posse. Quod te a Scævola petiisse dicis, ut, dum tu abesses, ante adventum meum, provinciæ præesset; eum ego Ephesi vidi: fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audivi, quod sibi a te mandatum diceret. Sane vellem potuisset obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D. 6.

CUM meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi: tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundisii quæsivi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret; quam in partem provinciæ maxime putaret te velle, ut in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum

C

illo

illo cum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei, me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere a me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle esse, ut quam primum decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse: quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinans decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. Itaque & consilium mutavi, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem ex tuis litteris intellexi satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. Considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses, sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent. ut tuum factum, qui, quo animo inter nos sumus, ignorant, alieni hominis, (ut levissime dicam) & fugientis congressum; meum vero, conjunctissimi, & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen ante, quam in provinciam venirem, redditæ sunt a te litteræ: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, ramen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cum interea, credo equidem, malivoli homines (late enim patet hoc vitium, & est in multis) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te forum Tarfi agere, statuere multa, decernere, judicare, dicerent, cum posses jam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar. quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, leviori me putabam molestia: & ex annua provincia, quæ mihi longa videtur, prope jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absenti

ū mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (vere
 dicam) me movet, in tanta militum paucitate abesse
 tris cohortes, quæ sint plenissimæ: nec me scire ubi
 sint. Molestissime autem fero, quod, te ubi visurus
 sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quod quoti-
 die te ipsum expectabam: cum interea ne litteras qui-
 dem ullas accepi, quæ me docerent, quid ageres, aut
 ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihi que
 in primis probatum, Antonium, præfectum evocato-
 rum, misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes tra-
 deres: ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid
 negotii gerere possem. In quo, tuo consilio ut me spe-
 rarem esse usurum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ
 fecerant: quod ne nunc quidem despero. Sed plane,
 quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris,
 ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissi-
 mum esse, & æqui, & iniqui intelligant, curabo.
 De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris
 nonnihil loci dedisse, id si correxeris, mihi valde gra-
 tum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco
 me, salva lege Cornelia, convenias, ego in provinci-
 am veni pridie kal. Sext. iter in Ciliciam facio per
 Cappadociam. castra movi ab Iconio pridie kalendas
 Sept. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si
 putabis me esse conveniendum, constitues, quo loco
 id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

M. T. C. IMP. S. D. APPIO PULCHRO.

7.

PLRIBUS verbis ad te scribam, cum plus otii nactus
 ero: Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ
 me convenissent, & se Romam properare dixissent. Ita-
 que nullas iis, præterquam ad te, & ad Brutum, de-
 di litteras. Legati Appiani mihi volumen a te, plenum
 querelæ iniquissimæ, reddiderunt, quod eorum ædifi-
 cationem litteris meis impedissem. Eadem autem epi-
 stola petebas, ut eos quam primum, ne in hiemem in-
 ciderent, ad facultatem ædificandi, liberarem: & si-
 mul peracute querebare, quod eos tributa exigere ve-
 tarem, prius, quam ego, re cognita, permissem.
 genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego co-

C.

gno-

gnoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cili-
 cia recepissem. Ad omnia accipe: & cognosce æqui-
 tatem expostulationis tuæ. Primum, cum ad me adi-
 tum esset ab iis, qui dicerent, a se intolerabilia tribu-
 ta exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne fa-
 cerent, antequam ego rem, causamque cognossem?
 Non poteram, credo, ante hiemem. sic enim scribis.
 Quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad
 me venire debuerint. Tam longe? inquis. Quid?
 cum dabis iis litteras, per quas mecum agebas, ne
 eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent,
 non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id qui-
 dem fecerunt ridicule. quas enim litteras afferebant,
 ut opus æstate facere possent, eas mihi post brumam
 reddiderunt. Sed scito, & multo plures esse, qui de
 tributis recusent, quam qui exigi velint: & me tamen,
 quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis
 hætenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo,
 audivi, cum diceret, te secum esse questum, quod ti-
 bi obviam non prodissem. Scilicet contemsi te: nec
 potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad
 me secunda fere vigilia venisset, isque te ante lucem
 Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque, utra
 via, cum essent duæ: altera Varronem, tuum familia-
 rissimum, altera Q. Leptam, præfectum fabrum meum,
 tibi obviam misi. mandavi utrique eorum, ut ante ad
 me excurrerent, ut tibi obviam prodire possem. Cur-
 rens Lepta venit, mihi que nuntiavit, te jam castra
 prætergressum esse. confestim Iconium veni. cetera jam
 tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem?
 primum, Appio Claudio? deinde, imperatori? deinde,
 more majorum? deinde, quod caput est, amico?
 præsertim cum in isto genere multo etiam ambitiosius
 facere soleam, quam honos meus, & dignitas postulat.
 Sed hæc hætenus. Illud idem Pausania dicebat, te di-
 xisse: Quidni? Appius Lentulo, Lentulus Appio pro-
 cessit obviam: Cicero Appio noluit? Quæso, etiamne
 tu has ineptias, homo (mea sententia) summa prudentia,
 multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo
 urbanitate, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant;

ullam Appietatem, aut Lentulitatem, valere apud me plus, quam ornamenta virtutis, existimas? Cum es consecutus nondum erat, quæ sunt hominum opinionibus amplissima: tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus: viros esse, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero, quam cepi, & gesti maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec, mehercule, aliter vidi existimare, vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui umquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipse antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paullo diligentius (ut quid sit *εὐγένεια*, quid sit nobilitas intelligas) Athenodorus, Sardonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim. profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse vere possis judicare. Tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absim, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te ista cura. *παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι, οἱ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεὺς.* Si autem natura es *φιλαίτιος*, illud non perficies, quo minus tua causa velim. hoc assequere, ut, quam in partem tu accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, frater conscientia officii mei, benivolentiæque: quam a me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

M. T. C. PROCOS. S. D. APPIO PULCHRO. 8.

ETSI, quantum ex tuis litteris intelligere potui, videbam, te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris brevi responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ, tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum: nisi me vultu et taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idque pro

tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem, intelligo. Illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna sollicitudine, significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam, quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut justius, quam ut sumtus egentissimarum civitatum minuerem, sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis civitatibus postulantiibus? Nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium, notum non erat. Apameæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumtus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi, primum te hominem, non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali, multis verbis disputavisse: primum, Appium Claudium, senatui, populoque Romano, non Myndensium testimonio, (in ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte, esse laudatum: deinde me ista vidisse multis accidere, ut eorum causa legationes Romam venirent; sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent: consilium totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si qui suo sumtu functus esset officio: concessurum, si legitimo: non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest, nisi quod addis, vitum esse quibusdam edictum meum, quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum? Jam non tam mihi videntur injuriam facere hi, qui hæc disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum: nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum, caput est, quod pertinet

tinet

rinet ad minuendos sumtus civitatum: quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatibus: quibus ego magnopere delector. Hoc vero, ex quo suspicio nata est, me exquisisse aliquid, in quo te offenderem, translaticium est. Neque enim eram tam despiens, ut privata rei causa legari putarem, qui & tibi non privato, & pro re non privata sua, sed publica; non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu ut gratias agerent, mittebantur: neque cum edixi, ne quis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maxime in tuis litteris irridendum. Quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurumve transirent, cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dicecesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi forte postea cœperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum, quod certe non ita est. Cum enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem; quibus in oppidis omnibus commoratus sum: omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumtu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent: ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem (quam tu non ignoras) caputum, atque ostiorum inducerentur sumtus minime necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, & perditas maxime per magistratus suos, non potui in illo sumtu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut, quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego si in provincia detrahere de tua fama unquam cogitasset, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundisii, neque ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in

56 EPIST. AD APPIUM PULCHRUM

locum me venire velles, retuliffem. Quare potes, doctiffimis hominibus auctoribus, quorum funt de amicitia gerenda præclariffime fcripti libri, genus hoc totum orationis tollere, *disputabant, ego contra differebam, dicebant: ego negabam.* An mihi de te nihil effe dictum nunquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me Laodiceam venire voluiffes, Taurum ipfe tranfifti? Quod iifdem diebus meus conventus erat Apamieæ, Synnadis, Philomeli: tuus Tarfi? Non dicam plura, ne, in quo te objurgem, id ipfum videar imitari. Illud dicam, ut fentio, fi ifta, quæ alios loqui dicis, ipfe fentis: tua fumma culpa eft, fin autem alii tecum hæc loquuntur: tua tamen, quod audis, culpa nonnulla eft. Mea ratio in tota amicitia noftra conftans, & gravis reperietur. Quod fiqui me aftutiorẽ fingit: quid poteft effe callidius, quam, cum te abfentem femper defenderim, fum præfertim mihi ufu venturum non arbitrarer, ut ego quoque abfens a te defendendus effem; nunc committerem, ut tu jure optimo me abfentem deferere poffes? Unum genus excipio fermonis, in quo perfæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: fi aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfeftorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipfum non me hercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in pluris, quam mecum Corcyræ Clodius eft locutus: cum in eo genere maxime quereretur te aliorum improbitate minus felicem fuiiffe. Hos ego fermones, quod & multi funt, & tuani exiftimationem, ut ego fentio, non offendunt, laceffivi nunquam, fed non valde repreffi. Si quis eft, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poffe: non noftram is perfidiam coarguit, fed indicat fuam; fimulque non de me is pejus, quam de te exiftimat. Sin autem quem mea inftituta in provincia non delectant; & quadam diffimilitudine inftitutorum meorum, ac tuorum lædi fe putat, cum uterque noftrum recte fecerit, fed non idem uterque fecurus fit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobiliffimi, latius in provincia patuit. Noftra fi anguftior (etfi de tua prolixa, beneficaque natura limavit; aliquid pofterior an-

nus,

nus, propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear: *me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.* De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti, tibi omnia mea mandata curæ fore. In quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque, nostrum collegam, & familiarrem, roges, ut, si unquam mea causa quidquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat: qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis: Tarso, nonis Octobr. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuhestiæ. Si quid egero, scribam ad te: neque domum unquam ad meliteras mittam, quin edjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisso Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam sæpissime, & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipublicæ statu. de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognovi, Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D. 9.

VIX tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentia. Adspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam, quas ex itinere ante, quam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientia mea constantis erga te voluntatis, rescripsi tibi subiraus. Iis vero litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognovi, intellexique, in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad urbem vero ut accesseris, vel potius ut primum tuos videris, cognosse te ex iis, qua in te absentem fide, qua

in omnibus officiis tuendis, erga te observantia, & constantia fuisset. Itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis litteris scriptum: si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu vero facile facies. nihil est enim, quod studio, & benivolentia vel amore potius, effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebro a meis per litteras certior: tamen maximam lætitiā cepi ex tuis litteris de spe minime dubia, & plane explorata triumphī tui: neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequeretur: (nam id quidem ἐπιτυχίον est) sed, mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare quoniam plures tu habes, quam ceteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simulatque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi subsellii (ut noster Pompejus appellat) judicatio, & mora, si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit, (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed, si me diligis, si a me diligi vis, ad me litteras, ut quam primum lætitiā afficiar, mittito. Et velim, reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas. Cum ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusque delector. Quod autem a me tale quiddam desideras, sane mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere: nam profecto non est meum, qui in scribendo (ut soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, ut negligens scribendo fuisse videar: præsertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. Verum hæc videbinus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures, enitare, ut supplicatio nobis quam honorificentissime, quam primumque decernatur. Omnino serius misi litteras, quam vellem: in quo cum navigandi difficultas fuit odiosa, tum ipsam discessum senatus incidisse credo

litteras

litteras meas. Sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idque a me recte factum puto, quod non statim, ut appellatus imperator sim, sed aliis rebus additis, æstivisque confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D. 10.

CUIM est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facefferent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaue mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud plane moleste tuli, quod certissimum, & justissimum triumphum, hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse: facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Ego enim plane video fore, nervis, opibus, sapientia tua, vehementer ut inimicos tuos poeniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu præfuiti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis (ut spero) apud civitates; gravitate, imperatoris suscepturum officia, atque partes. Omnia volo a me & postules, & exspectes; vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves mihi a te litteras reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt. Injuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti Pompejum, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutum facerem: quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicut perspicias: sed, quoniam accidit, si quid a me prætermisum erit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pomptinus, qui a te tractatus est præstanti, ac singulari fide,

cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benivolentiamque, quam debet: qui, cum maximis rebus suis coactus a me invitissimo decessisset; tamen ut vidit interesse tua, conscendens jam navem, Epheso Laodiceam revertit. Talia te cum studia videam habiturum esse innumerabilia, plane dubitare non possum, quin tibi amplitudo ista sollicitudo futura sit. Si vero efficis, ut censores creentur; & si ita gesseris censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benivolentiam navare possimus.

† Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi anxietas non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quæ debeantur: tum vero remanere etiam nunc in civitate nostra studia, prope omnium consensu, erga fortes, & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud vero mihi per mirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cujus ego salutem duobus capitibus summa contentione defendi: ut, tuis inimicitias suscipiendis, oblivisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus, vel ornamentis, vel præsidiiis redundares; illi (ut levissime dicam) multa deessent. cujus sermo stultus, & puerilis, erat jam antea ad me a M. Cœlio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam novam conciliassem. Neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædam, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi; purgandi autem mei, necessarium. Ubi enim ego
sui

cuiquam legationi sui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus, quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt: tamen ea stultitia certe non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias; aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumtus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumtus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes civitatum, in quibus, quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerant? non modo sublatos sumtus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, & ablatos: eamque causam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum, atque exoptularem, ni (ut supra scripti) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te mallet: idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me; quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum his studiis, eaque doctrina, cui me a pueritia dedi; si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectam habes: nihil in me, non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere. Sin autem me astutum, & occultum juvat fingere: quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benivolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium aperitissimum sit: ad nocendum, levissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo, ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognossem? Cum vero reditum nostrum in gratiam uterque

que expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio: cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno, vel ornamento, vel praesidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia, secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis societas, litteræ interiores. Atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia? redditus illustris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari potest, sine suspitione perfidiæ: amplissimi sacerdotii collegium? in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, socerum tuæ filiæ? Etenim si merita valent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis jucunditas: quæ fuit umquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si illa amoris, atque officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate rulit contentionem meam pro Milone, adversante interdum actionibus suis? quo studio providit, ne quæ me illius temporis invidia attingeret, cum me consilio, tum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti; sed ne summorum

rum

rum quidem hominum malivolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus, cumque, præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompejo carus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen: totumque me ad ejus viri, ita de me meriti voluntatem nutumque converterem. Sed hæc hætenus, pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ a me profecta, quæque instituta sunt, cognosce.

** Non pauca desiderantur, quæ fortassis ab ipso Cicero detracta sunt. **

Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. Te enim (ut spero) propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius, & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO, (UT SPERO) II.
CENSORI, S. D.

CUM essem in castris ad fluvium Pyranum, redditæ mihi sunt uno tempore a te epistolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolutione majestatis, de qua, etiam per multum ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quo quisquam aliter putasset; sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi sermo; sed etiam quia magis videbar tibi gratulari, cum de te ex teipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem: epistolam vero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. Quæ enim a cuncto populo, a senatu, a judicibus,

dicibus, ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui iudicii exstitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu vero quid interest, inquires, an de majestate? Ad rem nihil. alterum enim non attingisti: alteram auxisti. Veruntamen est majestas (& sic Sulla voluit) ne in quemvis impune declamari liceret. Ambitus vero, ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorum cursus, cui suspectus unquam fuit? Me miserum, qui non assuerim! quos ego risus excitassem? Sed de majestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa republica defensum scribis: quæ quidem, etiam in summa bonorum, & fortium civium copia, tueri tales viros deberet: nunc vero eo magis, quod tanta penuria est in omni, vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeji, & Bruti fidem, benivolentiamque mirifice laudas. Lætor virtute, & officio, cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum: tum alterius, omnium sæculorum & gentium principis; alterius, jam pridem juvenutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reipublicæ misisti expressam: prudentia litterarum tuarum valde mihi est grata. Video enim & pericula leviora, quam timebam, & majora p̄ assidia, si quidem (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt, tuumque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam rempublicam, mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in summis tuis occupationibus, mihi tamen reipublicæ statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostram otium serva. Ego enim, a te cum tua promissa
per

per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dedisti, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter; te leviter accusans in eo, quod de me cito credidisses: quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici. Sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, hæ litteræ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. Ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi joculari) quod disertum non erit, ne puraris meum. Vale, & in censura, si jam es censor, (ut spero) de proavo multum cogitato tuo.

M. T. C. APPIO PULCHRO. S. D. 12.

GRATULABOR tibi prius: (ita enim rerum ordo potest lat) deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum esse te; sed illud, quod, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis, & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malivolentiam, quæ te impugnare auderet. Non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium! nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem, suscipe paullisper meas partes, & eum te esse finge, qui sum ego: si facile inveneris quod dicas, non ignoscere hæsitacioni meæ. Ego vero velim mihi, Tulliaque meæ (sicut tu amicissime, & suavissime optas) prospere evenire ea, quæ, me insciente, facta sunt a meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto. verumtamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque, quemadmodum expediam exitum hujus institutæ orationis, non reperio, neque enim tristius dicere quidquam debeo

debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quò unum vereor, ne tu parum perspicias ea, quæ gesta sunt, ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abfuturus essem, ad me ne referrent; agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit. Quid tu igitur, si affuisses? Rem probassem. de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere. nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sic habeto tamen: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecerissem, tamen nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse: tamen, hac mihi affinitate nuntiata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III nonas Sextiles, cum ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius esset, litteræ a meis sunt redditæ. dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia a me majora exspectaret. quid multa? benivolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus: diligentior ad declarandam benivolentiam, multo. Nam, ut vetus nostra similtas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem fidei reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

13. M. T. C. APPIO PULCHRO, S. P. D.

QUASI divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen vere, plus, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum munus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multo sunt, quam

nam illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. Insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostræ, ipsam amicitiam: qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor, & in republica socium, de qua identidem sentimus; & in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, quanti ego omnes tuos facio, uti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac re novata, additum potius aliquid ad meum erga studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censerem jam te esse sperabam. eo brevior est hæc epistola, & ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS,

AD

SER. SULPICIUM ET CETEROS.

M. T. C. SER. SULPICIO, S. D.

I.

CAJUS Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem; molesteque te ferre, quod me propter valetudinem tuam,

am,

am, cum ad urbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus, (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos! profecto aliquid opis occidenti reipublicæ tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multo ante providentem, defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar, in causa, incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam videbimur opitulari posse reipublicæ, si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus: nemo est omnium, quicum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla; neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat. Cui quidem ego, me cum rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ a te de pace, & de Hispanis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Res vides quo modo se habeat: orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello: urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modo quid sperem; sed vix jam quid audeam optare. Sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui; quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam nomen invirus audio: tamen propius accedam. Trebatioque mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tantum tibi tribuo, quantum mihi fortasse arrogo; ut exploratum ha-

beam,

beam, quidquid nos de communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

M. T. C. SER. SULLPICIO, S. D. 2.

A. D. III. kal. Majas cum essem in Cumanio, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi, non satis prudenter fecisse Philotimum; qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam litteras tuas legi, Postumula tua me convenit, & Servius noster. His placuit, ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum ut ad te scriberem egerunt. Quod meum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare. Quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? Si, quid rectissimum sit, quaerimus; perspicuum est. si, quid maxime expediat; obscurum. si ii sumus, qui profecto esse debeamus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit; non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas, meam causam conjunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. Nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt: qua cum ipsi Caesari nihil esset utilius, gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeque jam gesta sunt: sed etiam, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt: aut interesse, etiam si non probes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem. In quo reliqua videretur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. Omnino cum inferior res numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum
confi-

70 EPIST. AD SER. SULPICIUM, ET CET.

consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris. In autem est, quod mecum communicare velis, ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi & Servio, & Postumiae placere. Vale.

3. M. T. C. SER. SULPICIO, S. D.

VEHEMENTER te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angī, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quamquam minime miror, & meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie, & peste reipublicæ molestiam traxerit: tamen multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis, monente, & denuntiante te. Etsi enim absui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & prædicendo sententia, & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent: & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in republica cognito, tam crudeles fuissent; quicumque postea rempublicam oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. Nam, quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: sed aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse; cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipublicæ? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamen & Cæsar ipse ita de te judicat; & omnes cives sic existimant: quasi lumen aliquod, extinctis ceteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi
ad

ad levandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis abes; id eo levius ferendum est, quod eodem tempore a multis, & magnis molestiis abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quam nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, ut quidem ego sentio, multo maxima: quæ ego experiens quotidie, sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ a sapientissimis ad bene vivendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem vel optimis rebus & usui, & delectationi esse possent. his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescimus. Nihil faciam insolenter: neque te, tali vel scientia, vel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. Tantum dicam, quod te spero approbaturum, me, postea quam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam, atque operam ad philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multo plus, quam nostræ, relictum est loci. Quare non equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quæ, etiam si minus prodescent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat. A me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini, mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat, & observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

M. T. C. S. D. SER. SILPICIO. 4.

ACCIPIO excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius

us

us ad me litteras uno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiunt, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sapius mittere, nec nosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per jocos (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco: *εἰς ἀνεύροτα* enim non necesse est: sed tamen idem (nec hoc *εἰς ἀνεύροτους*) facile cedo tuorum scriptorum subtilitati: & elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Achaicum negotium non reculavisse, cum semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis litteris. Omnes enim causae, quas commemoras, iustissimae sunt, tuaque & auctoritate, & prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis; id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum: ita percussa, & prostrata foedissimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, ut sibi quisque miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilii poenitet; & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur: at contra nobis, non tu quidem vacuus molestus, sed praeter nobis beatus. Atque hoc ipso melior est tua, quam nostra, conditio, quod tu, quid doleat, scribere audes: nos, ne id quidem tuto possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicinus; quod de Marcelli, collegae tui, salute paulo ante, quam tu, cognovimus: etiam mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus. Nam sic fac existimes: post has miseras, id est, postquam armis disceptari coeptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Caesar accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & aequitate tua, & prudentia repente, praeter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut, cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello; & cum C.

Mar-

Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus con-
 surgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli qua-
 rere. ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem
 aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipublicæ.
 Itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egis-
 sent, præter Volcatium (is enim, si eo loco esset, ne-
 gavit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum
 consilium. Nam statueram, non mehercule inertia, sed
 desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere.
 Fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo ani-
 mi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæ-
 sari gratias: meque metuo, ne etiam in ceteris rebus
 honesto otio privarim; quod erat unum solatium in
 malis. Sed tamen, quoniam effugi ejus offensionem,
 qui fortasse arbitraretur, me hanc rempublicam non
 putare, si perpetuo tacerem: modice hoc faciam; aut
 etiam intra modum: ut & illius voluntati, & meis stu-
 diis serviam. Nam etsi a prima ætate me omnis ars,
 & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectavit:
 tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo & æta-
 tis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis,
 ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo
 studio te abduci negotiis intelligo ex tuis litteris: sed
 tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus,
 vel potius noster, summa me observantia colit: cujus
 ego cum omni probitate, summaque virtute; tum stu-
 diis, doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua
 mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac
 sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime
 Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Ro-
 mæ sis, nihil, præter tuos, delectare possit. De reli-
 quis, nihil melius ipso est. Ceteri, & cetera, ejusmo-
 di, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis,
 quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime
 jucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus
 tibi. Vale.

SER. SULPICIIUS M. T. CICERONI, S. D. 5.

POSTEA quam mihi renuntiatum est de obitu Tullia
 filia tua, sane quam pro eo, ac debui, gravi-
 ter,

ter, molesteque tui, communemque eam calamitatem
 existimavi. qui si istuc affuissem: neque tibi defuissem,
 coramque meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus
 hoc consolationis miserum, atque acerbum est: propter
 ea quia, per quos ea confieri debet, propinquos, ac
 familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine la-
 crymis multis id conari possunt: uti magis ipsi videan-
 tur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse
 suum officium præstare; tamen quæ in præsentia in-
 mentem mihi venerunt, decrevi brevi ad te perscribere:
 non quo ea te fugere existimem; sed quod forsitan do-
 lore impeditus minus ea perspicias. Quid est, quod
 tanto opere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita,
 quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea no-
 bis erepta esse, quæ hominibus non minus, quam liberi,
 cara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem,
 honores omnes. Hoc uno Incommodo addito, quid ad
 dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exer-
 citatus animus callere jam debet, atque omnia minoris
 æstimare? An illius vicem (credo) doles? Quoties in eam
 cogitationem necesse est & tu veneris, & nos sæpe in-
 cidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse
 actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita
 commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempo-
 re ad vivendum magno opere invitare posset? quæ res?
 quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescen-
 te primario conjuncta ætatem gereret? Licitum est tibi
 (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum dili-
 gere, cujus fidei liberos tuos testamento committere putares.
 An ut ea liberos ex sese pareret: quos cum florentes vi-
 deret, lætaretur? qui trem a parente traditam per se
 tenere possent? honores ordinatim petaturi essent in re-
 publica? in amicorum negotiis libertate sua uti? Quid
 horum fuit, quod non prius, quam datum est, adem-
 tum sit? At vero malum est liberos amittere. Malum,
 nisi hoc pejus sit, hæc sufferre, & perpeti. Quæ res
 mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi
 commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolo-
 rem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Mega-
 ram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca pro-
 spicere.

spicere.

spicere. post me erat Ægina: ante Megara: dextra Piræus: sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos jacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem! nos homunculi indignamur, si quis nostrum interit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidum cadavera projecta jacerent? Visne tu te, Servi, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi: cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta deminutio facta est: omnes provinciæ conquassatæ sunt. in unius mulierculæ animula si jactura facta est, tanto opere commoveris? quæ si hoc tempore non diem suum obisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. Etiam ab hisce tu rebus animum ad cogitationem tuam avoca: atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quamdiu fuerit opus ei, vixisse; una cum republica fuisse: te patrem suum, prætorem, consulem, augurum vidisse: adolescentibus primariis nuptiam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum republica occideret, vita excessisse. Quid est, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueris præcipere, & dare consilium: neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, ac molliat. Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quod si qui etiam inferis sensus est: qui illius in te amor fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis, ac familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut

etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reipublicæ tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem apisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse, neque id majus, quam debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliorum animo esse cognoro, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorum faciam. Vale.

6. M. T. C. S. D. SER. SULPICIO.

EGO vero, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris & consolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod, litteris lectis, aliquantum acquievi. Nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent, & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi temporibus tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia, jucundiora scilicet sæpe mihi fuerint; nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas pæne ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularum, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit; & L. Paulus, qui duo septem diebus; & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republica

CON.

consequabantur. Mihi autem, amissis ornamentis his, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus: unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipublicæ procuracione impediabantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. Sed, cum cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia: & cum frangerem jam ipse me, cogereque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me a republica mæstum domus excipiebat, quæ levaret: sic nunc domo mærens ad rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro, quod nec eum dolorem, quem a republica capio, domus jam consolari potest, nec domesticum respública. Quo magis te exspecto, teque videre quam primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum: quamquam sperabam, tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quam primum videre: tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus: quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse videor) nec a me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ est tamen deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

7.

ETSI eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitia nostræ vetustas, & tua summa erga me benivolentia, quæ

D)

quæ

quæ mihi jam a pueritia tua cognita est, me hortata
 est, ut ea scriberem ad te, quæ & salutis tuæ conduce-
 re arbitrarer, & non aliena esse ducerem a dignitate.
 Ego cum te esse, qui horum malorum initia multo
 ante videris, consulatum magnificentissime, atque opti-
 me gesseris, præclare memini: sed idem etiam illa vi-
 di, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque
 copias Cn. Pompeji; nec genus exercitus, probare,
 semperque summe diffidere. Qua in sententia, me quo-
 que fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque
 tu multum interfuisti rebus gerendis: & ego id sem-
 per egi, ne interessim. Non enim iis rebus pugnaba-
 mus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate,
 causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis, &
 viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur:
 aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe, & abje-
 cti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime
 laudare, quod cum spe vincendi simul abieceris certan-
 di etiam cupiditatem: ostendistisque, sapientem, & bo-
 num civem initia belli civilis invitum suscipere, extre-
 ma libenter non persequi. Qui non idem consilium,
 quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse di-
 stractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique
 se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos,
 victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum con-
 silium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres: il-
 lud, pertinacis. Fateor, a plerisque, vel dicam ab
 omnibus, sapiens tuum consilium; a multis, etiam
 magni, ac fortis animi iudicatum. Sed habet ista ra-
 tio, ut mihi quidem videtur, quendam modum; præ-
 fertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas
 omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intel-
 lexi, nihil aliud esse, quod dubitationem asferret ei,
 penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu
 illud beneficium omnino non putares. De quo quid
 sentiam, nihil attinet dicere: cum appareat, ipse quid
 fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse
 perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre: tamen
 id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in ejus
 ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facile passurus
 esset,

esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quiete & libere vivere; cogitandum tibi tamen esset, Romane & domi tuæ; cuiusmodi res esset; an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed cum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit: propterea quod neque is, qui tenet rempublicam, patietur, neque ipsa respublica; tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere considerem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multæ, et assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur; nos cura, & dolore proximi sumus; precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipsi deprecatione eguerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur; ad omnia parati sumus. Vale.

M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

8.

NEQVE monere te audeo, præstanti prudentia virum; nec confirmare, maximi animi hominem, unumque fortissimum: consolari vero nullo modo. Nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reipublicæ frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consolet, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re cum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui velint, ita adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua causa, sed ea quoque, etiam quæ non possim, putent. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse pura, vel propter benivolentiam, tacere non potuisse: ut,

D 4

quod

quod ego facio, tu quoque animum inducas: si fit aliqua respublica, in ea te esse oportere, iudicio hominum, reque principem, necessitate cedentem tempori: si autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum. Si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu vacat? si qualemcumque locum, quæ est domestica sede iucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingenijs: nobilitatem vero, & dignitates hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. Redeo ergo ad unum illud, me tuum esse, fore cum tuis, si modo erunt tui: si minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni, amorique facturum. Vale.

9. M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

ETSI perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te, benivolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum: ut in ea republica, quæcumque est, quam primum velis esse. Multa videbis fortasse, quæ nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias; aut faciendum, quod non probes. Primum tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum. deinde non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio, ne suorum quidem, sed suo. Quod non multo secus fieret, si is rempublicam teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime pru-

pru-

prudantium consilio uteretur, eum magis communem censes in victoria futurum fuisse, quam incertis rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus. quæ majores nostri ne semel quidem; nostra ætas sæpe jam sensit. sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non, inquires. ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas res ponere: de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur: & ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuæ. Nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius, nec eam multis claris viris orbatam, privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi non isse supplicem victori; vide ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria, duri non desiderare: & si republica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput est illud, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. magna gladiatorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua, tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

19. M. T. C. M. MARCELLO, S. D.

ETSI nihil erat novi, quod ad te scriberem, magisque litteras tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias. venies enim, mihi crede, expectatus, neque solum nobis, id est, tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre, sed, cum leviora non multo essent, quæ audirentur, quam quæ viderentur: suspicarer autem, multum interesse rei familiaris tuæ, te quam primum venire, idque in omnes partes valeret; putavi, ea de re te esse admonendum. Sed, quoniam quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiolem facias. Vale.

II. M. MARCELLUS M. CICERONI, S. D.

PLURIMUM valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus, frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestra littera mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui vere meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benivolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam. hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium visorum, & amicorum benivolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor. Tu vero ut intel-
ligas,

ligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

SER. SULPICIUS M. CICERONI, S. D. 12.

ETSI scio, non jucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen, quoniam casus & natura in bonis dominatur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. A. d. x kal. Jun. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum conveni, eumque diem ibi consumsi, ut cum eo essem. Postero die cum ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti ajebar, supra Majas in Italiam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter hora decima noctis P. Postumius, familiaris ejus, ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenæ tempus, a P. Magio Cilone, familiare ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho; alterum in capite, secundum aurem: sperare tamen eum vivere posse. Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret, uti cogerem medicos. Coegi, & e vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe a Piræo abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis: in quibus erat scriptura, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant; inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexî. inveni duos libertos, & pauculos servos. reliquos ajebant profugisse, metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dice-

rent:

rent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti, in quo vellemus eum gymnasio, sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae, locum delegimus, ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quae nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei praestitimus. Vale. D. pr. kal. Jun. Athenis.

13. M. T. C. S. D. P. NIGIDIO FIGULO.

QUAERENTI mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem: non modo certa res nulla, sed ne genus quidem litterarum usitarum veniebat in mentem. Unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus, secundis rebus, uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicuius, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, saepiusque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim pepulit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit: tamen nihilominus eis conficior curis, ut ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem. caeco enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis, quorum benivolentiam nobis conciliarat per me quondam, & socio, defensa respublica, versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus; nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam video, quod nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium extinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria florimus,

in

in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem, sed ea plus non potest, quam vis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbis iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat; cum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam fontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc creptum est litterarum genus. Reliquum est, ut conso-ler, & afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si umquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum; id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere. Quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares vero ejus, & ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respublica, quascumque vires habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi

bi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. Nam & complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt: & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. Cetera, quæ tibi a multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcus, quod te, id quod ipse confido, sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te orem, & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepisti; sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti. quæ si colliges: & sperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeque curabo: tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

14. M. T. C. S. D. CN. PLANCIO.

BINAS a te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses, me meam pristinam dignitatem obtinere; alteris dicebas te velle, quæ egissem, bene, & feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est, bene de republica sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, si quod sentias, aut re efficere possis, aut denique libera oratione defendere: ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis; agiturque præclare, si nosmetipsos regere possumus, ut ea, quæ partim jam adsunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitatem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adver-
fas

sas pertimescebam: videbamque, quanto periculo de
 jure publico disceptaretur armis. Quibus, si vicissent
 ii, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate addu-
 ctus accesseram; tamen intelligebam, & iratorum ho-
 minum, & cupidorum, & insolentium, quam crudelis
 esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus in-
 teritus esset futurus civium, partim amplissimorum, par-
 tim etiam optimorum. qui me hæc prædicentem, atque
 optime consulentem salutis suæ, malebant nimium timi-
 dum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mi-
 hi de eo, quod egerim, gratularis; te ita velle certo scio:
 sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem,
 nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam
 rempublicam offendissem. Quibus enim, pro meis im-
 mortalibus beneficiis, carissima mea salus, & meæ
 fortunæ esse debebant: cum propter eorum scelus nihil
 mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum vi-
 derem, novarum me necessitudinum fidelitate contra ve-
 teram perfidiam, muniendum putavi. Sed de nostris re-
 bus satis, etiam nimium multa. De tuis velim, ut eo sis
 animo, quo debes esse. id est, ut ne quid tibi præcipue
 timendum putes. Si enim status erit aliquis civitatis: qui-
 cumque erit, te omnium periculorum video expertem
 fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo: al-
 teros numquam iratos fuisse. De mea autem in te vo-
 luntate sic velim judices, me, quibuscumque rebus
 opus esse intelligam: quamquam videam, qui sim hoc
 tempore, & quid possim; opera tamen & consilio, stu-
 dio quidem certe, rei, famæ, salutis tuæ præsto futu-
 rum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te pu-
 tes, facias me quam diligentissime certiolem. Vale.

M. T. C. S. D. CN. PLANCIO. 15.

ACCEPI perbreves tuas litteras, quibus id, quod sci-
 re cupiebam, cognoscere non potui: cognovi
 autem id, quod mihi dubium non fuit, nam quam for-
 titer ferres communes miseras, non intellexi: quam
 me amares, facile perspexi: sed hoc scieram. illud si
 scissem, ad id meas litteras accommodavissem. Sed ta-
 men etiam antea scriptis, quæ existimavi scribi oportere:
 tamen

tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem reculare. Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS,

AD

Q. METELLUM, ET CETEROS.

I. Q. METELLIUS, Q. F. CELER, PROCOS. S. D.
M. T. CICERONI.

SI vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum; me desertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec majorum nostrum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo
non

non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec
cujusquam injuria a republica abducat, Vale.

M. T. M. F. C. Q. METELLO Q. F. CELERI, 2.
PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me,
te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro
reconciliata gratia, numquam te a me ludibrio læsum
iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum:
sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me, in sena-
tu, cum disputarem permultos esse, qui rempublicam
a me conservatam dolerent, dixisse; a te propinquos
tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea,
quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda,
reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi
tecum ita dispartitum officium fuisse in reipublicæ sa-
lute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, &
ab intestino scelere; tu Italiam & ab armatis hostibus,
& ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc no-
stram tanti, & tam præclari muneris societatem, a tuis
propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus
amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses,
timuissent, nequã mihi pars abs te voluntatis mutuæ
tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur,
quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque
in errore versatus essem: visa est oratio non injucunda;
& mediocris quidam est risus consecutus, non in te,
sed magis in errorem meum, & quod me abs te cu-
pisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam
hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me
in clarissimis meis, atque amplissimis rebus, tamen
aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod
autem ita scribis, *pro mutuo inter nos animo*: quid tu
existimes esse in amicitia mutuum, nescio. equidem
hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur.
Ego, si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provin-
ciam: tibi ipse levior videar esse. meæ enim rationes
ita tulerunt: atque ejus mei consilii majorem in dies
singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico,
me,

me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera: quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim: quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud senatus consultum, quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero, quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim; quæ in concionibus dixerim; quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris: tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutue respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam imminuta est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari: primum, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari; & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo, reipublicæ causa, restiterim, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reipublicæ, quam qui maxime, si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari: egi cum Claudia, uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine, multis in rebus perspexeram; ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse certo scio, pridie kal. Januar. qua injuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cum rempublicam conservassem: atque euntem magistratu concionis habendæ potestate privavit; cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil,

nisi ut jurarem, permetteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum; quod populus idem magna voce me vere jurasse juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut de illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium! qui, qua poena senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, & magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam eade, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello, fratri tuo, praesenti restiti. Nam in senatu kal. Jan. sic cum eo de republica disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. A. d. tertium non. Januar. cum agere coepisset, tertio quoque verbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione; sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem: quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Hac si tu Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum: si autem aliquid impertivit tibi sui consilii; lenis a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus exoptulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam; si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me umquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensu, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam & illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte

92 EPIST. AD METELEUM, ET CETEROS

te adjuvi, ut senatus consulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili; sed ista stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi pæne minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque æquum te judicem dolori meo præbeas: si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum a tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, me in voluntate, & quoad voles tu, permanebo; citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benivolentia detraham. Vale.

3. Q. METELLUS NEP. S. D. M. T. C.

HOMINIS importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur. & ut sunt leves ab ejusmodi homine, a me despiciuntur; libenterque commurata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo: tamen bis eum invitum servavi. De meis rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

4. M. C. S. D. Q. METELLO NEPOTI COS.

LITTERAE Quinti fratris, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque litteras ad te statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litterarum, quam

quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te vicisti: alienas ut contra rempublicam confirmes, adduceres? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate, tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ me cum republica vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium reservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

M. C. S. D. C. ANTONIO, M. F. IMPERATORI. §.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias, non quo eas intelligerem satis apud te valere; sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi; præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi. nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoscere. Meus in te animus, quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus Romanus testis est. Tu
quam

94 EPIST. AD METELLUM, ET CETEROS

quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes, quantum mihi debeas, ceteri existimant. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quæ ego si non profundere, ac perdere videbor: omnibus meis viribus sustinebo. si autem ingrata esse sentiam: non committam, ut tibi ipse infamire videar. Ea quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia; tamen abs te hoc petam, ut, si quid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

6. M. C. S. D. P. SEXTIO, L. F. PROQUAESTORI.

CUM ad me Decius, librarius, venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem, frugi, & tibi amicum existimabam, tamen, quod memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed postea quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium, tribunum plebis, & ceteros, ad quos tu scripseras, cogere potius mihi credere, quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum xxxv, aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, si quisquam recipiat. sed partim odio inducti, me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & a me insidias metuunt. nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione feneratorum exemerit. Omnino semis-

sibus

fibus magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum affecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant: tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale,

M. T. M. F. CICERO, S. D. CN. POMPEIO CN. F. 7.
MAGNO, IMPERATORI.

S. T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer litteris perculos, atque ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutue respondetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, respublica nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reipublicæ causa, gratulationem expectavi: quam ego abs te prætermisam esse arbitror, quod verere, ne cujus animum offenderes, sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari. Quæ, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, tamen non multo minorem, quam Lælium, facile & in republica, & in amicitia, adjunctum esse patiare, Vale,

M. T. C.

8. M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

QUANTUM meum studium exstiterit dignitatis tuæ, vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui scripserint. Non enim fuit, aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, Iquanta nunquam antea ulla in causa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum, officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exstirrit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset, & memoria nostræ voluntatis, & amicitia fides. Sum enim consecutus, non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium faminarum, uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Crassi; meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur: & senatus populusque Romanus intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te perrineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benivolentiam, ac liberalitatem defuisse. Si quæ interciderunt, non tam re, quam suspitione violata: ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitæque nostræ. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reipublicæ

tem-

tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse: &, ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor exitium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiamsi multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambo unice diligo; sed in Marco benivolentia impari. hoc magis sum Publico deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & observat, & diligit. Has litteras velim existimes foederis habituras esse vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque esse facturum. Quæ a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ: in ea jam ego, non solum amicitia nostræ, sed etiam constantia meæ causa, permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin autem quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis; effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum negotiis; ut, quoad ejus fieri possit, præsentia tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

VATINIUS IMP. CICERONI SUO, S. D. 9.

S. V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens advenit, qui pro se causam dicere vult. Non, puto, repudiabis in honore,

E

honore,

honore, quem in periculo recepisti. Ego autem, quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malivolorum obtreptiones & invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc, quidquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis, meam fortunam, nescio quomodo, facile obtreptatores invenire, non meo quidem, mehercules, merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum de rebus nostris gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. A. d. v idus Quintiles, ex castris, Narona.

10. P. VATINIUS CICERONI SUO, S. D.

S. v. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apagete cum nostro Sexto Servilio. nam mehercule ego illum quoque amo. sed hujusmodi vos clientes, hujusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, cives Romanos occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? Simius non semissis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia, mehercule, cupio, quæ tu mi imperas. Meam animadversionem, & supplicium, quo
 usurus

ufurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos; actiones expostulant? Si mehercules Appii os haberem, in cuius locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? Faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle. Defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo: si forte ea res poterit adversarios fugare. in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit; de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non iustissimi triumphii in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandum est, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vix oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum. quattuor enim turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam; ex qua me nives, frigora, imbres detruferunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnis partes defendendum putes; hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Data non. Decembribus, Narona.

M. T. C. P. VATINIO, IMPERATORI, S. D. II.

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognovi enim te gratissimum omnium: idque numquam destiti prædicare. nec enim tu mihi habuisti modo gratiam, verum etiam cumulatissime retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi faminam primariam, Pompejam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim tuis litteris lectis locurus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus

esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quancumque ei fidem dederis, præstabo. Si vero improbus fuerit, ut est: duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

12. M. C. S. D. L. LUCCEIO, Q. F.

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam, pæne subrusticus; quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibile, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis, quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Neque enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit; sed etiam illa cupiditas, vel ut auctoritate testimonii tui, vel indicio benivolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam a te pæne esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum; qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ di-

xi,

xi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjunctionem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias; ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur: cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornata futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiae fines transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo leges historiae negligas: gratiamque illam, de qua suavissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te deflecti non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedet veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjunctionis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes ea, quae vituperanda duces; & quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo scripto tenere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunaeque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae.

Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem. Ceteris vero nulla perfunctis propria molestia; casus autem alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistocli fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites, varique casus habent admirationem, expectationem, lætitiã, molestiam, spem, timorem, si vero exitu notabili concluduntur; expletur animus jucundissima lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrẽ, me a te potissimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriã consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & a Lyfippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis notã faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sint tamen obscuriores clari viri. Nec minus est Spartiatus Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt, unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium,

sta-

statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiã animi, & ad memoriã dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reipublicæ maximis gravissimisque causis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit: sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur: sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si quæ te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem, abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. scribam ipse de me: multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia. & verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas; multi denique reprehendant: & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum, qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus: & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque eventus litteris mandaturum, a te id nunc tanto opere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus: ut & ceteri, viventibus nobis, ex litteris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud:

coram tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

13.

M. C. S. D. L. LUCCEIO Q. F.

QUAMQUAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam benivolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantulum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibi que non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror; nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortio rem me puto, quam te ipsum, præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione a te collectæ, vetabant me reipublicæ penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumque esse fateare? Circumspice omnia membra reipublicæ, quæ notissima sunt tibi, nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes: & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis. Te enim
spes

spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omnium desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti, quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas, & valitudo: & si esse una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut numquam non una esse videamur.

L. LUCCEIUS, Q. F. S. D. M. T. C. M. F. 14.

SI vales, bene est: valeo, sicut soleo: paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisivi sæpius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quam discesserat: miratus sum, quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum confuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc quietem quærat ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut indicas, lacrymis ac tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicias? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia po-

stulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo: gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permanear in incepto, cum duæ res istæ contrariæ me centurbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

15. M. CICERO, L. LUCCEIO, Q. F. S.

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris, quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus. dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis utens, re graviter accusas: sed quod, illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alii occiderunt; alii nescio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere possem, equidem & maxime vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria, quod vinculum quasi est nostræ conjunctionis. Possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediatur, sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, & Puteolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium, spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assidue. Quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserissimi temporis. Hic tu
ca

ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus, ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat, propter quotidianos metus, omne tempus una fuisset: neque me valitudo tua offenderet, neque te mæror meus: quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est utrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbo.

M. T. CICERO S. D. TITIO.

16.

ETSI unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meaque in te benivolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio perivulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus; eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque ceteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republica perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facile exhauriri tibi istum dolo-

rem posse univcrsum puto. fin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miseras lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit; fin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiat: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipublicæ, quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non, mehercule, quemquam audivi hoc gravissimo, & pestilentissimo anno, adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mærore tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur: in qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus. Etenim eum semper te, & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diurnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiæque debemus. Etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: fin minus forte valuissent, officio tamen esse functurum benivolentissimi atque amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.

M. C. S. D. P. SEXTIO, P. F.

17.

NON oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi; sed quod priora tempora in ruinis reipublicae, nostrisque jacuerunt: posteriora autem me a scribendo, tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis, retardarunt. Cum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putavi esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissime te tuamque causam tutatus sum: & proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem; tamen nulla re salutis tuae defui: cumque eo tempore invidia annonae, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reipublicae vitia, plus quam causa ipsa veritasque valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiae, diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut & communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori fortiter ac fortunae resisteres: cogitaresque, & in nostra civitate, & in ceteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis atque optimis viris, injustis iudiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non accepisse: sin autem omnia, quae sentio, perscripserim; ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si

E 7

illius

illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque eris, quam esse, tecum esse duces. nec enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, si & illud adjunges, homines sapientes turpitudine, non casu; & delictio suo, non aliorum injuria commoveri. Ego, & memoria nostræ veteris amicitia, & virtute atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum neque ad levandum fortunam tuam. Tu siquid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere.

M. CICERO S. D. T. FADIO. 18.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magno opere non hortor solum, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pœna ab hac republica discesserit. Tu vero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine, & benivolentia tecum conjunctissimos: quumque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi: & cum unum sit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentia alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quam lenissime ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet,

CI.

ETSI mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem
 carissimus; tamen quotidie magis id perspicio: ex-
 statque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris,
 hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in pro-
 vincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum pro-
 vinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse
 posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admo-
 dum delectaverunt, quibus & expectatum meum ad-
 ventum abs te amanter videbam, & cum aliter res
 cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse
 lætatum; & his proximis litteris magnum cepi fructum
 & iudicii, & officii tui; iudicii, quod intelligo, te, id
 quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil
 putare utile esse, nisi quod rectum honestumque sit;
 officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilii,
 polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego
 arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi
 consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo
 celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communi-
 catio consilii, tali tempore, quasi quædam admonitio
 videretur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam
 societatem vel periculi, vel laboris. Cum vero ea tua
 sit voluntas, humanitas, benivolentia erga me, liben-
 ter amplector talem animum: sed ita (non enim dimit-
 tam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod
 ostendis, magnam habebō gratiam: si non feceris,
 ignoscā: & alterum timori, alterum mihi te negare
 non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima,
 quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum
 est: ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus,
 id est, studio digni, & litteris nostris, dubitare non
 possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectis-
 sima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies,
 sin idem placebit, atque eodem, nec continuo pote-
 ris: omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid sta-
 tueris, te mihi amicū; sin id quod opto, etiam ami-
 cissimum iudicabo.

20.

CICERO RUFO.

QUO modo potuissem, te convenissem, si eo, quo
 constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei
 commodi causa commovere me noluisti, tamen ita exi-
 stimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misis-
 ses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ
 scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te
 rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a
 quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat re-
 ferendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil
 eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut
 existimationem tuam. dein, si rationum referendarum
 jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum
 rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitu-
 dinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod
 igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina ma-
 neret: id, quum lege Julia relinquere rationes in pro-
 vincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre
 ad ærarium, feci in provincia. Neque ita feci, ut te
 ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tan-
 tum, quantum me tribuisse numquam me pœnitebit.
 totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse
 suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem
 tuum, adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt
 tecum, ad quas ego nihil adhibui præter lectionem.
 Ita accepi librum a meo servo scriba, ut eundem acce-
 perim a fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi
 habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam
 pæne ipsi mihi, si providendum fuit, ne quid aliter,
 ac tibi & honestum & utile esset, referretur: non ha-
 bui, cui potius id negotii darem quam cui dedi. Il-
 lud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut
 apud duas civitates, Laodicensem, & Apameensem,
 quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse
 erat, rationes confectas, & consolidatas deponeremus.
 Itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam
 justis de causis rationes deferre properarim, tamen te
 expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes
 pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod
 scribis, non est id rationum. docuerant enim me pe-
 riti

CICERO

riti

mihi homines: in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus, C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse: sed prædes Valerianos teneri: neque id erat HS xxx, ut scribis, sed HS xix. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentia, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentia. Liberalitatis, quod mavis scribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum, præfectumque Q. Lepidam, maxima calamitate levatos; cum præsertim non deberent esse obligati: diligentia, quod existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam; nec cogitavisse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitavisset quidem, retulisse: prudentia, cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. Nam & Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant: &, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Luceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano poneretur. id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tum deposueras Sestius. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse, moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo senatus consulto, quibus tuis, quibus meis litteris P. Sestio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tua nihil referebat. ego tamen adscripsisse mallet, quum id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam a meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu; quod ego quidem non addidi: nec causa est, cur negem:

114 EPIST. AD METELLUM, ET CETEROS

gem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri voluit. Sed, si quid est quod de legato parum gavisum est, quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim: de eo mihi, cum senatus consulto non sum usus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exactu ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua: aut etiam velle te existimem, si ullo facere modo possim. Quod scribis de beneficiis: scito a me & tribunos militares, & præfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari, postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissim. Sane moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reservata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de H-S centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod, jam depositis rationibus, ex provincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, rescripsisse. Sed neque tum me humanitate litterarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de H-S centum sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse H-S xxii: eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse: quod ego siue æquo animo, siue iniquo fero: tu de H-S centum æquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi
 expen-

expensa ista H-S centum tulisses, tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cupe-rem, non erat. sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

M. T. C. S. D. L. MESCINIO. 21.

GRATÆ mihi tuæ litteræ fuerunt; ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Tu enim mecum cum esses, major erat & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia: tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum essem æque libenter. hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint: unum, medius fidius, tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi solitudinem non jucundiorē esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea conscientia etiam consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi
tem-

tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse: (quamquam id ipsum, quid intersit, non sane intelligo:) verumtamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum. Est enim res jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum; quem etiam tuæ superiores litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: iuvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare: sicut omnes fere, qui vita ingenua, in beata civitate & in libera viximus. Sed, ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum adversam, sed funditus everfam fortunam fortiter terre debemus; ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruire isto otio, tibi que persuade, præter culpam ac peccatum, qua semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiolem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valitudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valitudinique tuæ & tranquillitati animi servias.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS,

AD

A. TORQUATUM ET CETEROS.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO.

I.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat: nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse miserrimum sit. Nam, etsi, quocumque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen oculi augent dolorem; qui ea, quæ ceteri audiunt, intruere coguntur, nec avertere a miseris cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angere necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent: nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum, sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem

nem

nem salutis suæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint; ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum numquam timuisse certo scio. Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipublicæ; cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio ulla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. Si enim bene sentire, recteque facere, satis est ad bene beateque vivendum: vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoria præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium justum, & pium, & debitum reipublicæ, nostræque dignitati videbamur sequi: nec cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum, præter culpam, putemus: eaque cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribenti veniebant in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses; quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. Sero enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erant; dolebamque, pilis & gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si evenisset, videbam: id ne accide-

accide

accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterum-
 utrum de eventu atque exitu rerum promittendum es-
 set, id futurum, quod evenit, exploratius possem pro-
 mittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non pro-
 deunt in aciem: usu autem armorum, & militum ro-
 bore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc
 adhibe; quæso, quo me tum esse oportere censebas.
 Hæc eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te
 requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus
 est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehe-
 mentius: quod facere non debes, nec dubitare, quin
 aut aliqua republica sis futurus, qui esse debes; aut
 perdita, non afflictiore conditione, quam ceteri. Hoc
 vero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus,
 hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in urbe
 ea es, ubi nata & alta est ratio, ac moderatio vitæ:
 & habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti;
 qui te profecto & benivolentia, & sapientia consola-
 tur. cuius si essemus & auctoritatem & consilium secu-
 ti: togati potius potentiam, quam armati victoriam
 subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam
 necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, brevius expo-
 nam. Ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, nemi-
 nem, quibus tantum debebam, quantum tu intelligis,
 eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem
 hoc tempore, intelligo. sed quia nemo est tam affli-
 ctus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id quod agit,
 non possit navare aliquid, & efficere: omne meum
 consilium, operam, studium, certe velim existimes tibi,
 tuisque liberis esse debitum.

M. T. C. A. TORQUATO, S. D. 2.

PETO a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te
 scribere, quam solebam: sed aut gravitate vali-
 tudinis, qua tamen jam paulum videor levare; aut
 quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur,
 scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me
 tui memoriam cum summa benivolentia tenere, tuas-
 que omnes res non minori mihi curæ, quam meas esse.
 Quod majore in varietate versata est adhuc tua causa,
 quam

quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. Neceſſe eſt enim aut armis urgeri rempublicam ſempiternis, aut, his poſitis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec eos, a quibus recipis, vereri debes; nec eos quos adjuviſti. Si armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas reſpiraverit: & dignitate frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius, jam tum timebat, cum tantum inſtare malorum ſuſpicabatur: miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim civi, & viro, ſed tamen neceſſaria, nihil eſſe præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat univerſis. Quæ viſ inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis: profecto etiam ſine meis litteris intelliges, te aliquid habere quod ſperes; nihil quod aut hoc, aut aliquo reipublicæ ſtatu timeas: omnia ſi interierint, cum ſuperſtitem te eſſe reipublicæ, ne ſi liceat quidem, velis, ferendam eſſe fortunam, præſertim quæ abſit a culpa. Sed hæc hæc haecenus. Tu velim ſcribas ad me, quid agas, & ubi futurus ſis: ut aut quo ſcribam, aut quo veniam, ſcire poſſim.

3. M. T. C. S. D. A. TORQUATO.

SUPERIORIBUS litteris benivolentia magis adductus, quam quo res ita poſtulareret, fui longior. Neque enim confirmatione noſtra egebat virtus tua: neque erat ea mea cauſa, atque fortuna, ut, cui ipſi omnia deeſſent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior eſſe debeo. ſive enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus eſt: ſive tum opus fuit, illud ſatis eſt, præſertim cum acceſſerit nihil novi. Nam etſi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri exiſtimo: ſumma tamen eadem eſt, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus, nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo ſcio. Nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, divinare

nemo

nemo potest: tamen & belli exitum video; & si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterum-utrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optime perspexi, tale video, nihil ut mali videatur futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. Ita enim vivere, ut tum sit vivendum, miserrimum est, mori autem nemo sapiens miserum dixit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiores parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, etsi levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, qui discesserint, *aut eorum, qui remanserint*, alteri dimicant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis est: illa gravior, qua te uti spero: ego certe utor. nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus *γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας*, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, & dum vivam, erunt.

M. T. C. A. TORQUATO, S. D.

4.

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam te a tuis certiores fieri solere. De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis propius accedere, cum est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum: etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam: non quo *ego certo sciam*, sed quod *haud* difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præcliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiarum, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, etiam si inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum. Alteros prope modum jam sumus experti: de altero, nemo est,

F

quin

quin cogitet, cum sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debeam, fateor me communium malorum consolationem nullam invenire, præter illam; quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quæ ego quotidie magis utor; conscientiam rectæ voluntatis, maximam consolationem esse rerum incommodarum; nec esse ullum magnum malum, præter culpam. A qua quum tantum absumus, ut etiam optime senserimus; eventusque magis nostri consilii, quam consilium reprehendatur: & quum præstitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consolet de communibus miseriis, quæ ad consolandum, majoris ingenii, & ad ferendum, singularis virtutis indigent. Illud cuiusvis facile est docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putarem, non est mihi dubia de tua salute sententia. de aliis autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tamdiu. Res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius. Sed, ut ad te scripsi antea, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet: & ubi quisque sit, ibi esse minime velit. Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrimum esse duco, non solum quod in malis omnibus acerbius est videre, quam audire; sed etiam, quod ad omnis casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quam si abessemus. etsi meipsum, consolatorem tuum, non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, cum cupiebam, quamvis iniqua conditione, pacem. Quod etsi casu, non divinatione mea factum est: tamen in hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea republica aveller, qua carendum esse doleam, præsertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas; & acta jam vitæ, quæ cum cursu suo bene

ne

ne confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipsa pæne perduxerit. Postremo, is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali sit, quam in ipso illo, quod timeretur, desino: præsertim cum impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benivolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi levationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim tete, ut debes, & soles, tua virtute sustentens. Ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterque curabo: quæ cum faciam, benivolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

M. T. C. A. CAECINAE, s. D.

5.

QUOTIESCUMQUE filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam, sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur: multisque video magnæ esse curæ; quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse, certo scio. His autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre atque intelligere mihi persuaserim: sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris, fortuna esse diuturna; neque hæere

in tam bona causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium, summamque virtutem. cui, mehercules, hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, si violatum putasset. quod ipsum lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno sis. ita enim natus, ita educus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me vero tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse, confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant.

6. M. T. C. A. CAECINAE, S. D.

VEREOR, ne desideres officium meum; quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum, & partium conjunctione, deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras; quas tibi & jam pridem, & sæpe misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem quam confirmationem animi tui complecti litteris maluissem. Nunc, ut spero, brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem litteris animam tuam, quem minime imbecillem esse & audio, & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate, confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consolet ut afflictum, & jam omni spe salutis orbatum; sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te meminisse dubitare de mea. Nam cum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarunt: meminisse, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in
qua

qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Tusca disciplinæ, quam a patre, nobilissimo, atque optimo viro, acceperas, non fefellit: ne nos quidem nostra divinatio falleret; quam cum sapientissimorum virorum monumentis, atque præceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ reipublicæ, magnaue nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis umquam omnino fefellit. Dicerem, quæ ante futura dixissem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompejum: & postea, ne se jungeret. conjunctione frangi senatus opes; dijunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissime Cæsare: Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utriusque. Quæ præterea providerim, prætereo. Nolo enim, hunc de me optime meritum, existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispaniam censui: quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnari ut liceret, quam ut, quum, ipso consule pugnante, populus iusserat, haberetur. Causa orta belli est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? Victa est auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor, veritus sum deesse Pompeji saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel famâ bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaræus, sic ego, prudens, & sciens, ad pestem ante oculos positam sum

profectus. Quo in bello nihil adversi accidit, non prædicente me. Quare, quum, ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meæ: debebit habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec ex tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ observem; quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Norantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco a Cæsare ipso; alteram e temporum civilium natura, atque ratione. In Cæsare hæc sunt: mitis, clemensque natura, qualis exprimitur præclaro illo libro quærelarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. præterea cedit multorum justis & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis, voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquires, spes ab irato? Eodem fonte se haustum intelligit laudes suas, e quo se leviter adpersus. Postremo homo valde est acutus, & multum providens. intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda, facile omnium nobilissimum, & in communi republica, cuivis summorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Romani parem, non posse prohiberi republica diutius. Nollet, hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Cæsare, nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompejus animatus melius, quam paratus. susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris. numquam, nisi honorificentissime, Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperius. Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est

complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliae præfecit: Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & civilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret: primum, ut non in causa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium: deinde, ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem: te, si explorata victoria arma sumisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin, propter incertos exitus eventusque bellorum, posse accidere ut vinceremur, putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantave delectatoni in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. Levat enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus. necesse est enim minore desiderio perdita republica carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus est. incolumem te cito, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo, studium, officium, operam, laborem meum jampridem, & pollicitus sum, & deruli: nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur; familiares quidem ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentens.

7. A. CAECINA M. CICERONI, S. D.

QUOD tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit, (neque injuria) si liber exisset, quum non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiat, ne ea res inepte mihi noceret: cum præsertim adhuc stili poenas dem. Qua quidem in re, singulari sum fato; nam cum mendum scripturæ litura tollatur; stultitiam fama multet; meus error exsilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quam primum Cæsar superaretur, optaret. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est. si scit & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris. scripsi de te parce, medius fidius, & timide, non revocans me ipse, sed pæne refugiens. Genus autem hoc scripturæ, non modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? Solutum existimatur esse, alteri maledicere; tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantia subsequatur. solum vero liberum, alterum laudare, de quo quidquid detrahas, necesse est, aut infirmitati, aut invidia assignetur. Ac nescio, an tibi gratius opportuniusque acciderit. Nam quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, quam parcissime facere. sed tamen ego quidem me sustinui. multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquant, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: sic tot malis cum vinctum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non poenæ metu, sed illius judicii. totum enim Cæsarem non

NOVI,

novi. \ Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est. quid si hoc muto? at vereor, ne pejus sit. Age vero, laudo aliquem, non offendo? at potero offendere. Quid si enim non vult? armati stilum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Ubi hoc omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum iudicium scribantur, quam difficile sit evadere, si minus expertus es, quod te ad omnia, summum atque excellens ingenium armavit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret; aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat: ut imperasti, feci. Te pro me quid hortor? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum exspectes, adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas, oportet: in te mihi omnis spes est. Tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes: a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes, unum tibi si persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies, nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excusationem, tuæ vitæ consuetudo dat, nam quod ita consueris pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto a te, ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat.

8. M. C. A. CAECINAE, S. D.

CUM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus, kalendas Jan. tibi praefinitas esse: quod omnibus rebus perspexeram, quae Balbus, & Oppius, absente Caesare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consueissent, aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meae rogationi protinus non responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se praestatueros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litterae a te mihi redditae sunt, quibus a me consilium petis, quid sim tibi auctor: in Siciliam subsidias, an ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscare. Haec tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magno opere commorandum. T. Furfano Postumo, familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum venerint. erant enim omnes Murrinae. viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarii. Quae mihi venient in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego etsi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris meis ad eum nihil opus sit: tamen, quum tuis placuit, te habere meas litteras, quas ei redderes, morem his gessi. earum litterarum exemplum infra scriptum est.

M. T. C.

M. T. C. T. FURFANO PROCOS. S. D. 9.

CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimum usi sumus: & hunc a puero, quod & spem magnam mihi afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitiaë, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere, quam quod mihi necesse est ejus salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, ut vides. reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de honorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potest. Vale.

M. T. C. TREBIANO, S. D. 10

EGO quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potius, diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit; & hic eventus, quod tardius, quam est æquum, & quam ego vellem, recuperas fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori cura est, quam sibi semper fuerunt casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sestio, & sæpissime Attico nostro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci, & his singulis sæpe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere; idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operam, consilium, rem, fidem meam, sibi ad omnes res parata putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem; tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed, quum eodem tempore,

F 6

eadem-

eademque de causa nostrum; uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea; & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi ejus casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, & colunt. Itaque si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse, universum studium meum, & benivolentiam ad te deferro. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest: ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Antea misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. tali enim tempore aut consolari, amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te semper scio esse versatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis veritatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem; at in rebus, atque usu plus etiam, quam vellem, versatus: spondeo, tibi istam acerbitatem, & injuriam, non diuturne fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam simul cum republica, quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius, & liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus; neque ullum prætermittemus tui juven-

di, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus, quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim. id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uno te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur.

M. C. TREBIANO S. D.

II.

DOLABELLAM antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam grâtiâs agere malim. alterum omnino non desidero, alterum vere facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperaris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. plus acquisisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est, eaque te uti facile patior, cum apud alios, tum mehercule apud Syronem, nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quam primum.

M. T. C. AMPIO, S. D.

12.

GRATULOR tibi, mi Balbe, vereque gratulor. nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim; deinde frangi repente, atque ita cadere: ut nulla res ad æquitatem te animi possit postea extollere. Egi tuam causam apertius, quam mea tempora ferebant.

F 7

bant.

bant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & ad salutem tuam pertinent, vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & benivolentia, sic, ut, cum ab illo discesserint, me habeant proximum. Hoc Panfa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius, plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi per me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est a me infervitum temporis causa, veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Panfam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valeret apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quam quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum, sed id erit perbrevis: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Panfa quidem mihi, gravis homo & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minus enim te firmum sermo Eppuleiæ tuæ, lacrymæque Ampiaæ declarabant, quam significant tuæ litteræ: atque illæ arbitrabantur, cum a te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magno opere putavi, angoris, & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi. Scis, me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi quam

quam ab ipsa republica, cum hic ardor restinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, ac paratum: quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in republica esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum uti victor, beatus; sed etiam ut si ita accidisset, victus, ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc vero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litteræ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur; nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint.

CICERO LIGARIO.

13.

ETSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feceram; quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea vero, quam magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriores. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti. quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis,

& assidua, & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihii sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardius sit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanæ causæ irrior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatus ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quum quid sentirem, exposui: quid vellem tua causa, re potius declarabo, quam oratione: & si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita sum meritus, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcumque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes.

I4.

CICERO LIGARIO:

ME scito omnem laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque, atque te, summa benivolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus, nullum me paritur officii erga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus,

rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum a. d. v kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem; atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem: cum fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis, & liberalis fuit; sed etiam ex oculis, & vultu, ex multis præterea signis, quæ facilius perspicerem potui, quam scribere; hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis, neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

CICERO BASILO, S.

15.

TIBI gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor, a te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

BITHYNICUS CICERONI, S.

16.

SI mihi tecum non & multæ, & justæ causæ amicitia privatum essent, repeterem initia amicitia ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officii prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

M. CICERO BITHYNICO, S.

17.

CUM ceterarum rerum causa cupio esse aliquando rempublicam constitutam: tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, si ita sit, te me-

om

cum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est; facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valent, conjunctiores tecum esse, quam me; necessitudine, neminem. Quamobrem grata mihi est, & memoria tuæ nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas.

18.

CICERO LEPTAE.

SIMUL accepi a Seleuco tuo litteras, statim quæsi e Balbo per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, Eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil. magnum tamen exercitum Pompejum habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat, illi undecim esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeji, inspectante exercitu, interfectum, quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo; si Galba consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse. Qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin, quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis, etsi abest maturitas ætatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile.

utile.

utile. Me Romæ tenuit omnino Tullia meæ partus. Sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam pensionem, & mehercule, non tam sum peregrinator jam, quam solebam. ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur; in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum: & habeat in ore,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδεῶτα.

CICERO LEPTAE, S. D.

19.

MACULAM officio functum esse gaudeo. ejus Falerinum mihi semper idoneum vitum est diversorio: si modo recti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. Ceteroqui mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. Nam & villa, & amœnitas illa, commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munèrum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quam tu es profectus, non vidi. tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, sapientius taceres, si non curares. quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his aliquis potius effluat, quam novo sit aditus: præsertim qui nihil afferat, præter operam; in qua ille se dedisse beneficium putabit, (si modo ipsum sciet) non accepisse. Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit species. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

CICERO TORANIO, S.

20.

DEDERAM triduo ante pueris Cn. Plancii litteras ad te. eo nunc ero brevior, teque, ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi

tibi

tibi agendum sit. Nam præter navigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculum, quod vitaveris, ne illud quidem non quantivis, subito cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est præterea, cur adventibus te offerre gestias. multa præterea metuo, quæ cum Cilone nostro communicavi. Quid multa? Loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti: ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. Quod si recipiet ille se: ad tempus aderis. sin (quum multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediens, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod tibi timendum sit, præter communem casum civitatis: qui etsi est gravissimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne temere commoveas.

21.

CICERO TORANIO, S.

ETSI, cum hæc ad te scribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses; aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli, timidum esse dicebant: (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam. nunc vero, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderate; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim
consciis,

consciis, me, quoad licuerit, dignitati reipublicæ consuluisse; & hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, vereque sensitse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipublicæ statu nos frui, inter nosque conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi purabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reipublicæ interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

CICERO DOMITIO.

22.

NON ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseris: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus; nec, quid suaderem, cum mihi metipsum consilium deesset; nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora, tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipublicæ causa muneris, quam quantum præstare potuisses: tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum consilii tui bene, fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro, obtestorque te pro veteri nostra conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benivolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugii, tuisque omnibus, quibus es, fuistisque semper carissimus, salvum conserves. incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare;

utare;

utare: quos conjunctos summa benivolentia, plurimis-
que officiis amilisti, eorum desiderium, si non æquo
animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio: vel
potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polli-
ceor, me, quæcumque saluti dignitatique tuæ conducere
arbitror, tanto studio esse facturum, quanto semper
tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Hanc me-
am voluntatem ad matrem tuam, optimam fæminam,
tuique amantissimam, detuli. Si quid ad me scripse-
ris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem
tu minus scripseris: ego tamen omnia, quæ tibi uti-
lia esse arbitror, summo studio diligenterque cura-
bo. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER SEPTIMUS,

AD

M. MARIUM ET CETEROS.

I. M. CICERO S. D. M. MARIO.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valitudinis
tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ
magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ
ceteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cum per
valitudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque
lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuif-
se, cum ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris:
modo, ut tibi constiterit fructus otii tui; quo quidem
tibi

tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amœnitate pœne solus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas vero partes diei tu consumebas his delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet Sp. Mæcius probavisset. Omnino, si quæris, ludî apparatusissimi: sed non tui stomachi, conjecturam enim facio de meo. Nam primum honoris causa in scenam redierant ii, quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar. Deliciæ vero tuæ, noster Æsopus, ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. is jurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, SI SCIENS FALLO. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos, qui ne quidem leporis habuerunt, quos solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytæmnestra? aut in equo Trojano cetrarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt; delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit: næ tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cum Oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis; Græcos ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contemseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se & operam & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat, sed quæ potest homini esse polito delectatio, cum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? quæ tamen, si videnda sunt, sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spe-

spe-

spectavimus, quidquam novi vidimus. Extremus ele-
 phantorum dies fuit: in quo admiratio magna vulgi at-
 que turbæ; delectatio nulla exstitit. quin etiam misericor-
 dia quædam consecuta est, atque opinio ejusmodi, esse
 quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His
 ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi
 non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi me
 pœne in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod
 si tam facilem populum haberem, quam Æsopus ha-
 buit: libenter mehercule artem desinerem, tecumque,
 & cum similibus nostri viverem. Nam me cum antea
 tædebat, cum & ætas, & ambitio me hortabantur, &
 licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum
 vero hoc tempore vita nulla est. Neque enim fructum
 ullum laboris ex his exspecto: & cogor nonnumquam
 homines non optime de me meritos, rogatu eorum,
 qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro cau-
 sas omnes aliquando vivendi arbitrato meo; teque, &
 istam rationem otii tui & laudo vehementer, & probō:
 quodque nos minus intervisis, hoc fero animo æquiore,
 quod, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, ne-
 que te (si qui est in me) meo frui liceret, propter mo-
 lestissimas occupationes meas; quibus si me relaxaro,
 (nam ut plane exsolvam, non postulo: te ipsum qui
 multos annos nihil aliud commentaris) docebo profe-
 cto, quid sit humaniter vivere. Tu modo istam im-
 becillitatem valitudinis tuæ sustenta, & tuere, ut fa-
 cis, ut nostras villas obire, & mecum simul lecticula
 concurrere possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi,
 quam soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te,
 quod me quadam epistola subinvitaras, si memoria
 tenes, ut ad te aliquid hujusmodi scriberem, quo mi-
 nus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si affecu-
 tus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen conso-
 lor, quod posthac ad ludos venies, nosque vides; ne-
 que in epistolis relinques meis spem aliquam delecta-
 tionis tuæ. Vale.

2. M. T. C. M. MARIO, S. D.

MANDATUM tuum curabo diligenter. Sed homo
 acutus,

acutus, ei mandasti potissimum, cui expediret, illud
 vānire quam plurimo. Sed eo vidisti multum, quod
 præfinisti, quo ne pluris emerem. Quod si mihi per-
 misisses; qui meus amor in te est; confecissem cum
 coheredibus, nunc, quum tuum pretium novi, lici-
 tatorem potius apponam, quam illud minoris vāneat.
 sed de joco satis est. Tuum negotium agam, sicuti
 debeo, diligenter. De Bursa, te gaudere certo scio.
 sed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, ut
 scribis, propter hominis fordes, minus me magnam
 illam lætitiā putare. Credas mihi velim, magis me
 iudicio hoc, quam morte inimici lætatum. Primum
 enim iudicio malo, quam gladio; deinde gloria po-
 tius amici, quam calamitate. Inprimisque me delecta-
 vit, tantum studium bonorum in me existisse contra
 incredibilem contentionem clarissimi, & potentissimi
 viri. Postremo, vix verisimile fortasse videatur, ode-
 ram multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium.
 Illum enim oppugnaram; hunc defenderam. Et ille,
 cum omnis respublica in meo capite discrimen esset
 habitura, magnum quiddam spectavit; nec sua sponte
 sed eorum auxilio, qui me stante stare non poterant;
 hic simiolus, animi causa, me, in quem inveheretur,
 delegerat; persuaseratque nonnullis invidis meis, se in
 me emissarium semper fore. Quamobrem valde jubeo
 gaudere te. magna res gesta est, numquam ulli fortio-
 res cives fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tan-
 tas opes eius, a quo ipsi lecti iudices erant, conde-
 mnare. Quod fecissent numquam, nisi iis dolori meus
 fuisset dolor. Nos hic in multitudine, & celebritate
 iudiciorum, & novis legibus ita distinemur, ut quo-
 tidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quam primum
 te videre possimus.

M. CICERO M. MARIO, S. D.

3

PERSÆPE mihi cogitanti de communibus miseriis, in
 quibus tot annos versamur, & (ut video) versa-
 bimur, solet in mentem venire illius temporis, quo
 proxime fuimus una. quin etiam ipsum diem memoria
 teneo, Nam a. d. III idus Majas, Lentulo, & Mar-
 cello

G

cello

cello consulibus, cum in Pompejanum vesperti venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu, pudori tamen malui, famæque cedere, quam salutis meæ rationem ducere. Cujus mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quæ ibi offendi, quo veneram. Primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem, paucosque præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? nihil boni, præter causam. Quæ cum vidissem; desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tirone & collecticio exercitu cum legionibus robustissimis contulit, victus turpissime amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuisset, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tamquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti: ubi nulla adjuncta est turpitudine: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quidquam nunc cujusquam est) etiam in meis esse malui,

lui. Quæ acciderunt, omnia dixi futura. Veni domum, non quo optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma reipublicæ, tamquam in patria ut essem: si nulla, tamquam in exsilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ causæ. Verus est enim, ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpa, magnum est solatium: præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur; altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quod te cum mei, tum reipublicæ cognovi amantissimum. Notum tibi omne meum consilium esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quemquam posse, quam universam rempublicam. Postea autem, quam alicujus culpa tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem. amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam, reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si Rhodum, aut Mytilenas contulisset. Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem; ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit reipublicæ profuturus, criminis loco putent esse, quod vivam. Quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent. Armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiolem fortasse, quam velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero brevi tempore te, ut spero, videbo.

M. T. C. M. MARIO, S. D.

4.

A. D. ix. kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius. in Pompejanum statim cogito. Sed faciam ante te certiore. Te cum semper valere cupio, tum certe, cum hic sumus. Vides enim, quanto post

G 2

ma

una futuri sumus. Quare si quod constitutum cum podagra habes, fac ut in alium diem differas. Cura igitur, ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta.

CICERO CAESARI IMPER. S. D.

S.
VIDE, quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in his rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in iis, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitarem, quocumque exirem, mecum ducere, ut cum meis omnibus studiis, beneficiis quam ornatissimum, domum reducerem. Sed postea quam & Pompei commoratio diuturnior erat, quam putarem; & mea quædam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectioem meam videbatur, aut certe tardare: vide, quid mihi sumserim. Cœpi velle, ea Trebatium expectare a te, quæ sperasset a me. Neque mehercule minus ei prolixè de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. Nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur a te: quibus in extremis scriptum erat, *M. Orsimum, quem mihi commendas, vel regem Gallia faciam, vel hunc Lepida delega. Si vis tu, ad me alium mitte quem ornem.* Sustulimus manus & ego, & Balbus. tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quod non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas; de quo tibi homine hæc spondeo non illo veterè verbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsssem, jure lusisti: sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur; probiorem hominem, meliorem virum, pudentiosem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit in jure civili: singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto; benivolentiam tuam & liberalitatem

tem

tem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus, totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Simus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas, & me, ut amas, ama.

CICERO TREBATIO, S. D.

6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te benivolentiæ. Tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medæ, quæ Corinthum arcem altam habebant matronæ opulentæ, optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio illæ verterent, quod abesset a patria. *„Nam multi suam rem bene gessere, & poplicam, patria procul. Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.* Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extruissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento, *„Qui ipse sibi sapiens prodesse non quit, nequidquam sapit.* Cura ut valeas.

CICERO TREBATIO.

7.

EGO te commendare non desisto: sed, quid proficiam, ex te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissime & sæpissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties a Quinto mihi fratre afferantur. In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti. Id si ita est, essedum aliquod suadeo capias, & ad nos quam primum recurras. Sin autem sine Britannia tamen assequi, quod volumus, possumus; perfice ut sis in familiaribus Cæsaris. multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus: sed mihi crede, tuus pudor

dor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem habes: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.

8. CICERO TREBATIO.

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore: cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis litteris cognovi præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, demto præsertim labore militiæ, contemseris. Querar cum Vacerra, & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere, cujus tu periculo stultus es, quum te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior numquam reperietur? Quod scribis de illo Preciano jureconsulto, ego te ei non desino commendare. scribit enim ipse mihi, te sibi gratias agere debere. De eo quid sit, cura, ut sciam. Ego vestras litteras Britannicas exspecto, Vale.

9. M. CICERO TREBATIO,

IAMDUM ignoro, quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram; quia cum Quinto fratre meo non eras, quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & ubi sis hiematurus. Equidem velim cum Cæsare: sed ad eum propter ejus * nihil sum ausus scribere, ad Balbum tamen scripsi. Tu deesse tibi noli, *serius potius ad nos, dum plenior.* Quod huc properes, nihil est, præsertim Battara mortuo. sed tibi consilium non deest. Quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cenam invitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est, Vale.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

10.

LEGI tuas litteras: ex quibus intellexi, te Cæsari nostro valde jureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere. Quod si in Britanniam quoque profectus esses: profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus, licet: sum enim a te invitatus) subinvideo tibi, ultro te etiam arcessitum ab eo, ad quem ceteri, non propter superbiam ejus, sed propter occupationem adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quam meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum censeo. Idem Mucio, & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares: quamquam vos nunc istic satis calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocacionibus: qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios: quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocosus sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis: quam sæpe, ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim certiore: & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus. Scire enim cupio quid agas, quid exspectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est: nihil duobus nobis est stultius; me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc adules. Una mehercule nostra vel severa, vel jocosa congressio, pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Hædui. Quare omnibus de rebus, fac ut quam primum sciam, aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

11. CICERO TREBATIO.

NISI ante Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? Ego omnibus, unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocaciones postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim, te jam joculari per litteras. Hæc signa meliora sunt, quam in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio. Consuli quidem te a Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. Ego enim desiderium tui, spe tuorum commodorum consolabor. sin autem ista sunt inania: recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minus, una mehercule collocutio nostra, pluris erit, quam omnes Samarobrivæ. Denique, si cito te retuleris: sermo nullus erit. si diutius frustra abfueris: non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de te severissima tecum, ut soleo, joco. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium: honestatem, & facultates tuas augeas. sin autem ista frigeant, recipias te ad nos. Omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere.

12. CICERO TREBATIO.

MIRABAR, quid esset, quod tu mihi litteras mittere internisisses. Indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara! quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrivam misisses? Jam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Sejus familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, cum omnia tua causa facias, non civium? Ubi porro illa erit formula fiducia, ut inter bonos bene agere oportet? Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua causa? Quod jus statues COMMUNI DIVIDENDO,

CUM

cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit, IOVEM LAPIDEM jurare, cum scias, Jovem iratum esse nemini posse? Quid porro fiet populo Ulubrano, si tu statueris, πολιτεύεσθαι non oportere? Quare si plane a nobis deficis, moleste fero: sin Pansa assentari commodum est, ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid agas; &, a nobis quid fieri, aut curari velis.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

13.

ADEONE me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrare litteras ad te jamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit. Neque alia ulla fuit causa intermissionis epistolarum, nisi quod, ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, Testa mi. Utrum superbior te pecunia facit, an quod te imperator consulit? Moriar, ni, quæ tua gloria est, puto te malle a Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero utrumque est: quis te feret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istuc invitum non esse, vehementer gaudeo: &, ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum proficit. Nam ut audio istuc

*Non ex jure manu confertum, sed magis ferro
Rem repetunt.*

Et tu soles ad vim faciendam adhiberi? neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas: QUOD TU PRIOR VI HOMINIBUS ARMATIS NON VENERIS. Scio enim, te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid admoneam de nostris cautionibus; Treviros vites censeo, audio capitales esse, malle auro, ære, argento, essent. Sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. A, d, IIII non, Mart.

14.

CICERO TREBATIO.

CHRYSIPPIUS Vettiſus, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei. ſalutem enim verbis tuis mihi nuntiarat. Valde jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præſertim prope domestico. Quod ſi ſcribere oblitus es: minus multi jam, te advocato, cauſa cadent. ſi noſtri oblitus es: dabo operam, ut iſtuc veniam ante, quam plane ex animo tuo effluo. ſi æſtivorum timor te debilitat: aliquid excogita, ut feciſti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris quam ſapiffime cognoſcerem. Quod certe ita fieret, ſi tu maliſſes benivolentiæ, quam litium jura perdiſcere. Sed hæc jocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, noſque a te amari cum volumus, tum etiam confidimus.

15.

CICERO TREBATIO.

QUAM ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. moleſte ferebam antea, te invitum iſtic eſſe: pungit me ruruſus, quod ſcribis eſſe te iſtic libenter. neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe jucundum. Sed hoc tamen malo ferre noſ deſiderium, quam te non ea, quæ ſpero, conſequi. Quum vero in C. Matii, ſuaviſſimi, doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti, non dici poteſt quam valde gaudeam: qui fac ut te quam maxime diligat. mihi crede, nihil ex iſta provincia poteſ, quod jucundius ſit, deportare. Cura, ut valeas.

16.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

IN equo Trojano ſcis eſſe in extremo, ſero ſapiunt. Tu tamen, mi vetule, non ſero: primas, illas rabioſulas ſat fatuas dediſti: deinde, quod in Britannia non nimis φιλοτιμόν te præbuiſti, plane non reprehendo. nunc vero in hibernis injectus mihi videris. itaque te commovere non curas. *Uſquequaque ſapere oportet. id erit*

erit telum acerrimum. Ego si foris cenitarem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuissem. cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed mehercules, extra jocum, homo bellus est, vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummarum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, *omnes esse divites, qui calo, & terra frui possint*, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere se: tamen est quod gaudeas. constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrivaë juris peritorem esse.

CICERO TREBATIO S. D.

17.

EX tuis litteris, & Quinto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensum litteris tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) levis in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, saepe autem etiam, quod a te alienissimus, & subimpudens videbare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses: sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandream, nummum adhuc nullum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum, quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo. postea quam mea mutata ratio est, cum viderem, me a Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic

ei te commendavi, & tradidi, ut gravissime, diligentissimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi saepe litteris significavit: & tibi & verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: & si quæ te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & ultima expectato; quæ ego tibi & jucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo, tantum moneo, neque amicitia confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi viri; neque uberioris provinciae, neque ætatis magis idoneum tempus, si hoc amiseris, te esse ullum unquam reperiturum. Hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non esse gaudeo, quod & labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Ibi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim.

18.

CICERO TREBATIO, S. D.

ACCEPI a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cetera delectarunt. Significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem. Quæ ego paullisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuarere putarem. Quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequere, ego enim renovabo commendationem: sed tempore. Sic habeto, non tibi majori esse curæ, ut iste tuus a me discessus quam fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque, quando vestrae cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiore facias. ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam, sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere

delere malueris, quam hæc scribere; nisi forte tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi suppeditare? Jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus. eram enim abfuturus mense Aprili. Has litteras scripsi in Pomptino, cum ad villam Metrilii Philemonis devertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Ulubris honoris mei causa vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas, vi idus April. de Pomptino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, confidi innocentem. nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscripseras. Verum illud esto, nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus.

CICERO TREBATIO, S. 19.

VIDE, quanti apud me sis; etsi jure id quidem. non enim te amore vinco. Verumtamen quod præsentis tibi prope subnegarem, non tribuerem certe, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare cœpi, institui Topica Aristotelea conscribere, ab ipsa urbe commonitus, amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum, quam plenissime res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora: cogitare debebis, nullam artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris. num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen, unum quem desiderant. Quamquam tu si attente leges, si sapius, per te omnia consequere, ut certe intelligas. ut vero etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequere. In qua

quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. v kal. Sext. Rhegio.

20. CICERO TREBATIO, S. D.

AMABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio, medius fidius, tuus ira desiderabatur, ut si esset unus e nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Velia non est vilior, quam Lupercal, tamen isthuc malo, quam hæc omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velientes verebantur) neque Halethem, nobilem amnem relinques, nec Papirianam domum deferes. quamquam illa quidem habet lotum, a quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis: deinde tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœno loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque diis juvantibus ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fadio, Niconis discipulo, librum abstuli, Νίκωνος περί πολυφαγίας. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam! Sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura, ut valeas. XIII kal. Sext. Velia.

21. CICERO TREBATIO, S. D.

SILII causam te docui. is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponsonem illam nos sine periculo facere posse, *Si bonorum Turpilia possessionem, Q. Capio prætor ex edicto suo mihi dedit*, negare ajebat Servium, tabulas testamenti esse eas, quas institisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se & causam suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi

mihī feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris, sed, si me amas, quam primum, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO TREBATIO, S. D.

22.

ILLIUSERAS heri inter scyphos: quod dixeram, controversiam esse, possetne heres, quod furtum antea factum esset, furti recte agere. Itaque, etsi domum bene potus, feroque redieram, tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævola, & Testæ assentior. Vale.

CICERO S. D. FABIO GALLO.

23.

TANTUM quod ex Arpinati veneram; cum mihi a te litteræ redditæ sunt: ab eodemque accepi Avianii litteras; in quibus hoc inerat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac, quæso, qui ego sum, esse te. estne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die: deinde plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram. Attamen ista ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint, hominem (ut ego semper iudicavi,) in omni iudicio elegantissimum, quæ me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia. prorsus enim ex istis emtionibus nullam desidero. Tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omnino signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumisti. Bacchas istas cum Musis Metelli comparas. Quid simile? primum, ipsas ego Musas numquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus. sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens. Bacchis vero ubi est apud me locus? At pulchellæ sunt. Novi optime, & læpe vidi. nominatim tibi signa mihi nota mandassem, si probassem.

bassem. Ea enim signa ego emere soleo, quæ ad simili-
 tudinem gymnasiolorum exornent mihi in palæstra locum.
 Martis vero signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nul-
 lum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem
 mihi æs alienum attulisse. Mercurii mallem aliquod fuis-
 set. felicius, puto, cum Aviano transigere possemus.
 Quod tibi destinaras trapezophoron: si te delectat, ha-
 bebis: sin autem sententiam mutasti, ego habebo scili-
 cet. Ista quidem summa næ ego multo libentius emerim
 diverforium Tarracinæ, ne semper hospiti molestus sim.
 ▼ Omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res
 certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi
 notum esse, Aviani familiarem. Exhedria quædam
 mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani. ea
 volebam tabellis ornare. etenim, si quid generis
 istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, si
 ista mihi sunt habenda, certiozem velim me facias, ubi
 sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim
 Damaspippus in sententia non manebit, aliquem pseudo-
 da masippum vel cum iactura reperiemus. Quod ad me
 de domo scribis iterum, jam id ego proficiscens man-
 dabam meæ Tullia. Ea enim ipsa hora acceperam tuas
 litteras: egeram etiam cum tuo Nicia, quod is uti-
 tur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redii autem, prius,
 quam tuas legi has proximas litteras, quæsi de mea
 Tullia, quid egisset. per Liciniam se egisse dicebat. sed
 opinor Cassium uti non ita multum sorore. eam porro
 negare se audere, cum vir abesset (est enim profectus
 in Hispaniam Dexius) illo & absente, & insciente, mi-
 grare. Est mihi gratissimum, tanti a te æstimatam
 consuetudinem vitæ, victusque nostri: primum ut eam
 domum fumeres, ut non modo prope me, sed plane
 mecum habitare posses: deinde ut migrare tanto ope-
 re festines. Sed ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei
 tu cupidior sis, quam ego sum. Itaque omnia expe-
 riar. Video enim quid mea intersit, quid utriusque
 nostrum. si quid egero, faciam ut scias. Tu & ad
 omnia rescribes, & quando te expectem, facies me, si
 tibi videtur, certiozem.

CICERO S. D. M. FABIO GALLO. 24.

AMORIS quidem tui, quoquo me verti, vestigia: vel proxime de Tigellio. Senti enim ex litteris tuis, valde te laborasse. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de re. Capius, (opinor) olim, *non omnibus dormio*: sic ego non omnibus, mi Galle, servio. et si quæ est hæc servitus? Olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore observor a familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiorrem patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacte præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ causam receperam, ipsius quidem causa, erat enim mihi sane familiaris. Is ad me venit: dixitque, iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sestio in consilium iri necesse erat. respondi nullo modo me facere posse: quum vellem alium diem si sumisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret, se nepotem, bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mi videbatur, iratior. Habes Sardos venales; alium alio nequiorem. Cognosti meam causam, & istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte. cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utriusque nostrum est.

CICERO S. D. M. FABIO GALLO. 25.

QUOD epistolam conscissam doles, noli laborare, salva est, domo petes, cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque ut semper facias, rogo. Videris enim mihi vereri, ne, si istum haberimus, rideamus *γέλωσα σαρδόνιον*. Sed heus tu, manum de tabula. magister adest citius, quam putaramus. Vereor ne in Catonium, Catoninos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epistolæ tuæ partem ab eo loco: *cetera labuntur*. Secreto hoc audi: id tecum habeto: ne Apellæ quidem, liberto tuo, dixeris, præter duo nos, loquitur isto modo nemo: bene, malene, videro: sed, quidquid est, nostrum est. Urge igitur: nec transversum anguem (quod ajunt) a stilo.

is enim est dicendi opifex, atque equidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

26. CICERO S. D. GALLO.

CUM decimum jam diem graviter ex intestinis laborarem; neque iis, qui mea opera uti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita jejunos fuisset, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore, & fame, magis tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi meum. Ego autem cum omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat, *δυσχερῆ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη*, sibi molesta esse: quorum alterum, morbum edacitatis esse putant; alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sane *δυσεντερίαν* pertimueram. sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo commiserim: lex sumtuaria, quæ videatur *λιτότητα* attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere: fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius. in eas cum incidissem in cena augurali apud Lentulum, tanta me *διάβροια* arripuit, ut hodie primum videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis, & muranis facile abstinebam; a beta & a malva deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vires, & corpus amisi. Sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo.

27. CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

MIROR, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret, tamen non debebas. *Ego enim te in consulatu observavam.* Et ais fore, ut te *Cæsar restituat.* Multa tu quidem dicis: sed tibi nemo credit.

credit. Tribunatum plebei dicis te mea causa petisse. Utinam semper esses tribunus! intercessorem non quaereris. Negas, me audere, quod sentiam, dicere. Quasi tibi, cum impudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facile purgassem. Non enim ingrata mihi sunt, quæ fecisti; sed quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror. Nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti: quid tibi ego debeo? si vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Romanus debeat.

M. CICERO S. D. CURIO.

28

MEMINI; cum mihi desipere videbare, quod cum istis potius viveres, quam nobiscum. Erat enim multo domicilium hujus urbis, (cum quidem hæc urbs,) aptius humanitati, & suavitati tuæ, quam tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. quamquam, quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, *ubi nec Polopidarum*, nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum; quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum meam maestitiam, & desperationem accusares domi tuæ, te ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempublicam lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet: tamen doleo, ita rem communem esse dilapsam, ut ne spes qui-

quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt, (nisi forte id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video, quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

29. CURIUS M. CICERONI SUO S.

SI vales, bene est. Sum enim *χρήσει μὲν tuus, κτήσεσι δὲ Attici nostri*, ergo fructus est tuus, mancipium illius: quod quidem si inter senes coenationales proscripserit, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est, nos, quod simus, quod habeamus; quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conservare, & Sulpicii successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad ver lubentes videre & nostra defigere, deportareque tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere; sine eum errare, & putare, me virum bonum esse, nec solere duo parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. Dat. a. d. IIII kal. Novemb.

30. CICERO CURIO S. D.

EGO vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas, quin hinc ipse evolare cupio, & aliquo pervenire, *ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus interlim. Næ tu videris multo ante providisse, quid impenderet tui, cum hinc profugisti. quamquam hæc etiam auditu acerba sunt, tamen audire tolerabilius est, quam videre. In campo certe non fuisti, cum H. II comitiis quæstorii institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspiciatus, centuriata habuit: cos. H. VII renuntiavit, qui usque ad kalendas

das Jan. esset: quæ erant futuræ mane postridie. Ita Caninio consule scito neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur. non enim ades, quæsi videres, lacrymas non teneres. Quid si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem; quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum, Atticum nostrum: cujus quum proprium te esse scribis mancipio, & nexu; meum autem usu, & fructu, contentus isto sum. Id enim est cujusque proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est. bis enim est a me iudicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat. Ad eum de te diligentissime scripsi, eamque epistolam cum hac coniunxi: quam ille quomodo acceperit, & quid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas.

CICERO CURIO, S. D.

31.

FACILE perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. Quod quum uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos; quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris, non multum opus fuisse, propter tuas res ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noster suo jure possit dicere, *nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tamen semen urbanitatis una cum republica intereat.

M. CICERO S. D. VOLUIMNIO.

32.

QUOD sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me

me epistolam misisti, primum addubitavi, num a Volumnio senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deinde *εὐτραπεία* litterarum fecit, ut intelligerem, tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum a te procuratore defenditur. Ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sestiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidem sperabam, ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fæx est in urbe, ut nihil tam sit *ἀκύνθηρον*, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta *ἀμφιβολία*, nisi elegans *ὑπερβολή*, nisi *παράγραμμα* bellum, nisi ridiculum *παρὰ προσδοκίαν*, nisi cetera, quæ sunt a me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis *ἐντεχνα*, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de judiciis quod quereris, multo labore minus, trahantur per me pedibus omnes rei; sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare, se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdiciis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas. Nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercules, extra jocum: valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt, illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt. Cupio enim nostrum illum amicum in tribuna-tu quam plurimum habere gravitatis: id cum ipsius causa, (est mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reipublicæ. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, amare non desinam. Tu, mi Volumni, quum instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissime de rebus urbanis, de republica. Jucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & judico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, redde plane meum. Non mehercule, quo quidquam desit: sed quia valde cupio, non videor nihil laborare.

M. CICE.

M. CICERO S. D. VOLU MNIO.

33

QUOD declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi cum amares, non erat causa invidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quam, quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi suavissime Volu mni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vige bamus, amissis: ut etiam, si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc *pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur*, ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quamquam venis, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut volumus, exceperimus, ego vero multam salutem & foro dicam, & curiæ; vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. Opus est huc limatulo, & polito tuo iudicio, & illis interioribus litteris meis, quibus sæpe verecundio rem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personam, in qua me sæpe illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio pèrfrui. Tu vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas litteras, si mihi (quemadmodum scribis) longiores forte misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque, gratissimas fore.

M. COE-

M. COELII
EPISTOLARUM

LIBER OCTAVUS,

AD

M. TULLIUM CICERONEM.

I. M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

QUOD tibi decedens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores; tamen hoc deprecor, ne meum hoc officium arrogantiam condemes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit, & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam. Sed id ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio quojus otii esset, non modo perscribere hæc, sed omnino animadvertere. Omnia enim sunt ibi senatusconsulta, edicta, fabulæ, rumores: quod exemplum si forte minus te delectarit; ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiolem. Si quid in republica majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio secuta, quæque de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam et illi rumores de comitiis Transpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam, cum venissem, ne tenuissimam quidem

dem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quod adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum; & in kalendas Jun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem: sanequam eos sermones expressit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus. Tu si Pompejum, ut volebas, offendisti: qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui: neque tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarem, crebri, & non belli de eo rumores: sed susurratores duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, quod opinor certe factum est: alius septimam legionem vapulasse; ipsum apud Bellovacos circumfederali, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam est, neque hæc incerta vulgo jactantur: sed inter paucos, quos tu nosti, palam secreto narrantur: at Domitius, cum manus ad os apposuit. Te a. d. ix kal. Jun. subrostrani, (quod illorum capiti sit!) disparant periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuit, te a Q. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem Q. Pompejum Baulis embæneticam facere, & usque eo, ut ego misererer ejus esurie, non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ est: & magno congiario donatus a Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent.

COELIUS CICERONI, S.

2.

CERTE, inquam, absolutus est: me repræsentante pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, & singulis in unoquoque ordine sententiis. Vide modo; inquis. Non, mehercules, nihil enim unquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum præparassem: postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt: & ostenderunt, plane esse

H

esse

esse quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridie ejus absolutionem in theatrum Curionis Hortensius introiit, puto ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi *strepitus, fremitus, clamor tonitruum, & rudentum sibilus*. Hoc magis animadversum est, quod intactus a sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita bene, ut in totam vitam quovis fatis esset, & pœniteret eum jam vicisse. De republica quid tibi scribam, nihil habeo. Marcelli imperus resederunt, non inertia, sed, (ut mihi videbatur) consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorum nobilem, & nobilem agentem. Nam M. Octavius, Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hurrum, nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham sittianam tibi commendo, Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto: secundum ei, qui has litteras tibi dedit.

3. COELIUS CICERONI. S.

ESTNE? vici? & tibi sæpe, quod negaras discedens curaturum tibi, litteras mitto? est, si quidem perferuntur quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quod cum otiosus sum, plane, ubi delectem otium meum, non habeo. Tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: & qui (quæ mea negligentia est,) multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maxime vero, ut te dies, noctesque quæram, comperitor Hirrus curat. Quomodo illum putas auguratus tuum competitorum dolere, & dissimulare, me certiore, quam se, candidatum? de quo, ut, quem optas, quam primum nuntium accipias, tua mediis fidiis magis, quam mea causa cupio.

Nam

Nam mea, si fio; forsitan cum locupletiore referam, sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti? sed mehercule? non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet, dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissime Miloni absentem, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem, & sedulitatem existimatio tua conservaretur. Illud nunc a te peto, si eris, (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? Aliquid ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ amicitiae memoriam posteris quoque prodat. Cujusmodi velim, puto, quæris. Tu citius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis. Genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, ut versetur inter manus, habeat. Vale.

M. COELIUS M. CICERONI, S. D. 4.

INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istoc perferuntur. Primum illud, absolutum Messallam: deinde eundem condemnatum. C. Marcellum, consulem factum: M. Claudium, a repulsa postulatam a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At que spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & Hercules, nisi nostri equites acutius vidissent, pæne concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium, designatum tribunum plebis condemnatum: cujus locum C. Curio petiit. sane quam incutit multis, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut spero, & volo, &, ut præ se fert ipse, bonos, & senatum malet. torus, ut nunc est, hoc scaturit. Hujus autem voluntatis initium, & causa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valde con-

remisit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse; quod a reliquis quoque usque eo est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidiis usus videretur in evitandis consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eo majore mihi intervallo, quod comitorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum cogeant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorum. Ad kalendas Sextiles usque expectavi. Prætoris moræ quædam inciderunt. Mea porro comitia, quem eventum sint habitura, nescio, opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem, ædiliis plebis comitiis, facta sunt. Nam M. Cœlium Vinicianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore, subito dejecit, & dejectum magno clamore insecuta est. Inde Hirrum cuncti an non faciendum flagitare. Spero, te celeriter, & de nobis quod sperasti, & de illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare desieramus. Sed cum senatus habitus esset ad Apollinis, a. d. xi kalend. Sext. & referretur de stipendio Cn. Pompeji: mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus esset dicere Pompejus se legionem abducturum, sed non statim sub mentionem, & convicium obtrætorum. Inde interrogatus de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est, de provinciis, placitum est, ut quam primum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus; ut coram eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus: & statim iit, puto idibus Sextil. de ea re factum iri. profecto aut transigaretur aliquid, aut turpiter intercederetur. Nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompejus, Omnes oportere senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil exspecto, quomodo Paullum consulem designatum primum sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Sittiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, ut

Ci-

Cibyratas arcessas, curesque ut mihi venentur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. quid mihi suadeas, quomodo regnum illud se habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas, kalendis Sextil.

COELIUS CICERONI, s.

5.

QUA tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidem vehementer animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum, belli quoque existeret magnitudo, &, quantum gloriæ, triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque, & gravem illam dimicationem evitarem: nihil tam esset optandum. Nunc si Parthus movet aliquid: scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturum esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, cum hunc eventum providebam, visum est, ut te facerem certiore. Nosti enim hæc tralaticia: de Gallis constituetur: erit, qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediatur. sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republica, quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. Sane tamquam in quodam incili jam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de provinciis urget, neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si anno præterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introivit: quam facile nunc sit omnia impedire, & quam hoc Cæsari, qui sua causa rempublicam non curet, superet, non te fallit,

C. COELIUS CICERONI, S.

NON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum: sanequam non ea, quam existimaveram, invidia. Neque enim stulte Appius: qui simulatque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quam speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio, quam velis eum obligare, in tua manu est: cum quo similtas tibi non fuisset, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris: cavendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candide posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari. nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem, uxor a Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & expectes, quemadmodum exeat ex hac causa. Denique invidiosum tibi sit, si emanarit. Porro, significatio ulla si intercesserit, clarius, quam deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit: quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus: & hercule confecta omnia, foeda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc senatusconsultum nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus congelat. Sed dici non potest, quomodo hic omnia jaceant. Nisi ego cum tavernariis, & aquariis pugnarem, veteris civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciant, nos hic fri-

fri-

frigore frigesimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nuntiatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem valde frigere; jam calet, nam ferventissime concerpitur. Levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit; legemque Viariam, non dissimilem Agrariæ Rulli, & Alimentariam, quæ jubet ædiles metiri, jactavit. hoc nondum fecerat, cum priorem partem epistolæ scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras Græcas me non habere.

COELIUS CICERONI, S.

7.

QUAM cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc feliciter rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo crucior, ne hunc risum meum metus aliqui perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ sane acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certe vis. Cornificius adolescens Orestillæ filiam sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarii, divortium sine causa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto. nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Servius Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quæres, ubi? ubi hercule ego minime vellem. relinquo tibi quod ab aliis quæras. neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliqui deprehensus.

M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

8.

ETSI de republica quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quod magis gavisurum te purem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum mel,

H 4

ac

ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse: quæris qua in causa? M. Turcium, accusatorem suum post ludos Romanos, reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius reus nemo accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam. Dubium porro illi non erat, quid futurum esset. Nemi-
 ni hoc deferre munusculum maluit, quam suo accu-
 satori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuc-
 cium reum fecit. At ego, simulatque audivi, invo-
 catus ad subsellia rei occurro: surgo, neque verbum de
 re facio. Totum Sempronium usque eo perago, ut
 Vestorium quoque interponam, & illam fabulam nar-
 rem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid
 injuriis suis esset, ut Vestorius teneretur. Hæc quoque
 magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius post-
 quam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec,
 quod non venderet, quoquam reliquerat; maximeque
 nobis traditus erat invidiæ: neque Laterensis prætor,
 postulante Pausania, nobis patronis, QVO EA PECV-
 NIA PERVENISSET, recipere voluit: quod Pilius,
 necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit:
 magna illico fama surrexit; & de damnatione ferver-
 zer loqui est cœptum. Quo vento projicitur Appius
 minor, ut indicet pecuniam ex bonis patris pervenisse
 ad Servilium, prævaricationisque causa diceret deposti-
 tum LLS LXXXI. Admiraris amentiam. immo si actio-
 nem, stultissimasque de se, nefarias de patre confessio-
 nes audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui
 lites æstimarant, iudices. Cum æquo numero senten-
 tiæ fuissent, Laterensis leges ignorans, pronuntiavit,
 quid singuli ordines judicassent: & ad extremum, ut
 solent, non redigam. Postquam discessit, & pro abso-
 luto Servilius haberi cœptus, legisque unum & cente-
 simum caput legit, in quo ita erat: QVOD EORVM
 IUDICVM MAIOR PARS IUDICARIT, ID IVSRATVM-
 QVE ESTO: in tabulas absolutum non retulit, ordi-
 nam judicia perscripsit, postulante rursus Appio, cum
 L. Lollio transegisset, & se relaturum dixit. Sic nunc
 neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repe-
 tundis faucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Ap-
 pius.

pius, cum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulatus, & præterea de vi reus a quodam emissario suo, Titio, factus est. Recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus exspectatione Galliarum actum nihil est, Aliquando tamen sæpe re dilata, & graviter acta, & plane perspecta Cn. Pompeji voluntate in eam partem, ut eum decedere post kalendas Martias placeret: senatus consultum, quod tibi misi, factum est, auctoritatesque perscriptæ. S. C. auctoritas. Pridie kal. Octob. in æde Apollinis scrib. affuerunt. L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Luceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus consul V. F. de provinciis consularibus D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus consules, cum magistratum inissent, ex a. d. x kal. Mart. qua in suo magistratu futura essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex kalendis Mart. neve quid coniunctim de ea re referretur a consulibus, utique ejus rei causa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur a COSS. eorum, qui in CCC iudicibus essent, sex adducere liceret. Si quid ea re ad populum, ad plebemve lato opus esset, uti Serv. Sulpicius, M. Marcellus COSS. prætoris, tribumque plebis, quibus eorum videretur, ad populum, plebemve referrent: quod ii non tulissent, uti, quicumque deinceps essent ad populum plebemve ferrent. I. V. Prid. kalend. Octob. in æde Apollinis, scrib. affuerunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus, COS. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de repub. ad senatum referri, senatique consultum fieri possit. qui impedierrit, prohibuerit, eum

H 5

sena-

senatum existimare contra rempublicam fecisse. Si quis huic senatus consulto intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic senatus consulto intercessit C. Coelius, L. Vinicius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt: qui eorum stipendia emerita aut causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causaque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa, tribuni plebis. Itemque senatui placere, in Ciliciam provinciam, in octo reliquis provinciis, quas praetorii pro praetore obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro praetore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere. si ex eo numero, quos ex S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias proficiscerentur: tum uti quodque collegium primum praetorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur. si ii ad numerum non essent, tunc deinceps proximi cuiusque collegii, qui praetores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conicerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic senatus consulto intercessit C. Coelius, C. Pansa, tribuni plebis. Illa praeterea Cn. Pompeji sunt animadversa, quae maxime confidentiam attulerunt hominibus, ut diceret, se ante kalend. Mart. non posse sine injuria de provinciis Caesaris statuere, post kal. Mart. se dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit, hoc nihil interesse, utrum C. Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer! Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines, Pompejo cum Caesare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem de-

de-

descendere vult Cæsar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat, Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter Curio, & mihi suo munere negotium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ; potuit superfederi. Nunc, quum dare necesse est, velim tibi curæ sit, quod a te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus. Sittianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi. eos tibi & rem, de qua misi, velim curæ habeas. nam, quam vehementer ad me pertineat; in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsi.

COELIUS CICERONI, S. 9.

SIC tu, inquis, Hirrum tractasti? Immo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, ausum illum unquam esse incedere tamquam tuum competitorem. Post repulsam vero risus facit: civem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter objurgat, hac repulsa se mutavit. Præterea qui numquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit, agit causas liberales. sed raro post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram idibus Sextil. actum iri, interpellat iudicium Marcelli, consulis designati. In kalend. rejecta re frequentiam quidem efficere potuerunt. Has litteras a. d. IV non. Septembr. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam erat. Ut video, causa hæc integra in proximum annum transferetur: &, quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expeditur successio, quum Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium, quo tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi, turpe tibi erit, Patiscum Curioni decem panthe-

eas misisse, te non multis partibus plures: quas ipsas
 Curio mihi, & alias Africanas decem donavit: ne pu-
 tes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si mo-
 do memoria teneres, & Cibyratas arcessieris, itemque
 in Pamphiliam litteras miseris, (nam ibi plures capi
 ajunt) quod voles efficies. Hoc vehementius laboro
 nunc, quod seorsum a collega puto mihi omnia pa-
 randa. Amabo te, impera tibi hoc curæ. Soles liben-
 ter, ut ego, majorem partem nihil curare. In hoc ne-
 gotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est, im-
 perandi, & mandandi. Nam simulatque erunt captæ:
 qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sittia-
 nam syngrapham misi. Puto etiam, si ullam spem mi-
 hi litteris ostenderis, me isto missurum alios. M. Fe-
 ridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum,
 & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc
 venit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum
 numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civi-
 tates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum
 factu est, immunes esse. gratos, & bonos viros tibi
 obligaris. Nolo te putare Favonium a columnariis
 præteritum esse: optimus quisque eum non fecit. Pom-
 pejus tuus aperte Cæsarem & provinciam tenere cum
 exercitu, & consulem esse, tamen hanc sententiam di-
 xit, nullum hoc tempore senatusconsultum faciendum.
 Scipio hanc, ut kalend. Martiis de provinciis Galliis,
 seu quid conjunctim referretur. Contristavit hæc sen-
 tentia Balbum Cornelium: & scio, eum questum esse
 cum Scipione. Canidius in defensione sua fuit disertis-
 simus, in accusatione satis frigidus.

10.

COELIUS CICERONI, 9.

SANEQUITAM litteris C. Cassi, & Deiotari, sumus
 commoti. Nam Cassius cis Euphraten copias Pau-
 thorum esse scripsit: Deiotarus, profectas per Comma-
 genen in provinciam nostram. Ego quidem præci-
 puum metum, quod ad te attinebat, habui, qui sci-
 rem, quam paratus ab exercitu esses, nequod hic tu-
 mulus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita,
 si paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc hæc exi-
 gui-

guitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam prælagiebát. Hoc quomodo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc: neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt. Alius enim, Pompejum mittendum: alius, ab urbe Pompejum non removendum: alius, Cæsarem cum suo exercitu: alius, consules: nemo tamen ex senatus consulto privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud senatus consultum fiat, ut paludati exeant, aut contumeliose, præter eos, ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in republica videantur: sed honeste, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. A te litteræ non venerunt: & nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligenter, & caute perscribas, ne aut verificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni. nam ego has litteras a. d. XIII kal. Decemb. scripsi. Plane nihil video ante kalend. Januar. agi posse. Nosti Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit: itemque Servium, quam cunctator. Cujusmodi putas hoc esse? aut quid, quod nolint, conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit. Sin autem non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut successores parvis additis copiis sustinere possint: Curionem video se dupliciter jactaturum: primum, ut aliquid Cæsari adimat: inde ut aliquid Pompejo tribuat, quidvis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro non humane de provincia loquitur. hujus cupiditati occursurus est Furnius noster. plures suspicari non possum. Hæc novi. alia, quæ possunt accidere, non cerno.

multa tempus afferre, & præparata multa scio. sed intra fines hos, quæcumque acciderint, vertentur. Illud addo ad actiones C. Curionis, de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompejum valde nolle, ne vacuus adveniendi Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur, illud certe præstabo, ne amplius prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est, meminisse, qua obtestatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris.

II. COELIUS CICERONI, S.

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes, ne quod furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse; & prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad passionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est: Paulo magis certe. Nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paullus, se omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum, non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit. Tantum Catoni assensus est, qui de te locutus honorifice, non decrevit supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto, gratiæ sunt agenda: his, quod tantum voluntatem ostenderunt; pro sententia, cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Corneli operam, & sedulitatem laudare possum. Nam cum

cum Curione vehementer locutus est; & eum, si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Decrerant quidem, qui neque transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem avocandam interpellantibus, venustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in unam causam omnis contentio coniecta est, de provinciis: in quam adhuc incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Cæsar id. Novemb. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati. ceteras suas abiecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc; Pompejus tamquam Cæsarem non impugnet, sed, quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & plane timet Cæsarem consulem designari prius, quam exercitum & provinciam tradiderit. Accipitur satis male a Curione: & totus eius secundus consulatus exagitur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur. si intercessorem (quod videntur) reformidarint, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: ex quo tu, quæ digna sunt, selige. multa transi, in primis ludorum explosiones, & funerum, & ineptiarum ceterarum plura. habet & utilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, præmittatur. Tibi curæ fuisse de Sittiano negotio gaudeo. Sed, quum suspicaris, minus certa fide eos tibi visos; tamquam procurator, sic agas, rogo.

COELIUS CICERONI, S.

12.

PUDET me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratiissimi, injuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: &, cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, & ipse facile animadverterem, male eum
de

de me cogitare. Posteaquam vero comperi eum collegam tentasse: deinde aperte cum quibusdam locutum cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare: velle hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum prehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare a me non potui. Quid ergo est? Tum quidem aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum, posteaquam illum, ne, cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi, malui collegæ ejus, homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam non æquissimo me obligare, quam illius simiæ vultum subire. Id postquam rescit, incanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitavit, ut si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum conlectarer. Postea non destitit arcesse-
re palam Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola locutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulavi. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam postulatio, attulerit. Præterea cœpi facellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit. Nam acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valde, & quam primum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

13. COELIUS CICERONI, S.

GRATULOR tibi affinitate viri medius fidius optimi. Nam hoc ego de illo existimo. Cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate jam sunt decursa, & consuetudine, atque auctoritate tua, &
pu-

pudore Tulliaë, si qua restabunt, confido celeriter sub-
 latum iri. Non est enim pugna in vitiis, neque he-
 bes ad id, quod melius sit, intelligendum. Deinde
 (quod maximum est) ego illum valde amo. Velles C.
 Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis
 exitum habuisse. Nam cum de intercessione referretur,
 quæ relatio fiebat ex senatus consulto, primaque
 M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum
 cum tribunis plebis censebat, frequens senatus in alia
 omnia iit. Stomacho est scilicet Pompejus Magnus
 nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, re-
 periat. Transierant illuc, ut ratio esset ejus habenda,
 qui neque exercitum, neque provincias tradere vellet.
 Quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, cum cogno-
 scat, quidnam reipublicæ futurum sit, si aut non possit,
 aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Horten-
 sius, cum has litteras scripsi, animam agebat.

COELIUS CICERONI, S.

14.

TANTI non fuit Arsacem capere, Seleuciam expu-
 gnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spe-
 ctaculo careres, numquam tibi oculi doluissent, si in
 repulsa Domitii vultum vidisses. magna illa comitia
 fuerunt, & plane studia jex partium sensu apparuerunt:
 perpauca necessitudinem secuti officium præstiterunt.
 Itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familia-
 rem quidem suum quemquam tam oderit, quam me:
 atque eo magis, quod per injuriam sibi putat ereptum,
 quojus ego auctor fuerim. Nunc furit, tam gavisos
 homines suum dolorem, unumque me studiosiorem
 Antonii. Nam Cn. Saturninum adolescentem, ipse Cn.
 Domitius reum fecit, sane quam superiore a vita in-
 vidiosum. quod judicium nunc in expectatione, inest
 etiam in bona spe, post Sex. Peducaei absolutionem.
 De summa republica sæpe tibi scripsi, me annum pa-
 cem non videre: & quo propius ea contentio, quam
 fieri necesse est, accedit, eo clarius id periculum ap-
 paret. Propositum hoc est, de quo, qui rerum poti-
 untur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompejus consti-
 tuit non pati C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi ex-
 ex-

exercitum, & provincias tradiderit? Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit. Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, & invidiosa conjunctio, non ad occultam recedit obtretationem, sed ad bellum se erupit: neque mearum rerum quod consilii capiam, reperio; quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cura hominibus his & gratia & necessitudo est; tum causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis cernetur, honestiorem sequi partem: ubi ad bellum, & castra ventura sit, firmiorem; & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video, Cn. Pompejum, senatum, quique res judicant, secum habiturum: ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros; exercitum conferendum non esse. omnino satis spatii sit ad considerandas utriusque copias & ad eligendas partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere? Persuasum est ei, censuram, lomentum, aut nitrum esse. errare mihi videtur. Nam fordes eluere vult; venas sibi omnes, & viscera aperit. Curre per deos, atque homines, & quam primum hæc risum veni: legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id quod remisit de stipendio Pompeji, fecisse timatur. Ad summam, quæris, quid putem futurum. Si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, & vis iudicabit. uterque animo & copiis est paratus. Si sine tuo periculo fieri posset, magnum, & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat.

15. COELIUS CICERONI, S.

ECQUANDO tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompejum vidisti, qui tantas turbas, qui
tam

tam nugax esset, commoritur? Ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis; eodem in victoria temperatiorem, aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur? Quid jam, inquis? gloriose omnia, si scias quam sollicitus sim, quam hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertineat, derideas. quæ tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare. id quod jam existimo confectum, nisi si maluit Pompejus Brundisii circumfederi. Peream, si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio: habeo autem quam multa? Hui vereor (quod solet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpis versus incidit? Adeo quod Intimelii in armis sunt, neque de magna causa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam, nobilem illi Cæsaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & strangulavit. civitas ad arma iit. eo cum quattuor cohortibus mihi per nives eundum est. Usquequaque, inquis, Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum Psecade natus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D.

M. COELIUS M. CICERONI, S. D. 16.

EXANIMATUS sum tuis litteris; quibus te nihil, nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti. Has illico ad te litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos, oro, obsecro, ne quid gravius de salute, & incolunitate tua consulas. Nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse: sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset, parta victo-

ria

ria, cognoverim, te certiolem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox, & sævum cogitat, atque etiam loquitur. Iratus senatui exiit: his intercessionibus plane incitatus est: non, mehercule, erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus, gener tuus valet: quorum fortunas non debes velle conturbare, ut eam causam, in cuius victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita: quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te subisse, nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, exspecta; quas tibi nuntio adventu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant, amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac, simulatque, have, mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit. negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditus evertas: ne te sciens, prudensque eo demittas, unde exitum vides nullum esse. Quod si te aut voces optimatum commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & jactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum, vacuum a bello, dum hæc decernuntur, quæ tu cum feceris: & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes.

ERGO me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis, cum tu profectus es ad Pompejum? quod utinam ut Appius Claudius in ista parte: C. Curio quojus amicitia me paullatim in hanc perditam causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tum tu porro, cum ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hæc dico, quod diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis non esset, ejeti jam pridem hinc essemus. Nam hic nunc, præter fæneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis? immo reliqua expectant. Vos invitos vincere coegero, irritavi in me Catonem. Vos dormitis; nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quam nos pateamus, & quam simus imbecilli. Atque hoc nullius præmii spe faciam: sed, quod apud me plurimum solet valere, doloris, atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? Vestras copias non novi, nostri valde depugnare, & facile algere, & esurire consueverunt.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER NONUS,

AD

M. TERENTIUM VARRONEM,
 ET CETEROS.

I. M. T. CICERO M. TERENTIO VARRONI, S. D.

EX HIS litteris, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex iisdem litteris potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solatio sit! etsi tot, tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat: sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare. Scito enim me, posteaquam in urbem venerim, redisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris, in gratiam. etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem: sed quod eorum me suppudebat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, revocant in consuetudinem pristinam: teque, quod in eo permaneris, sapientiolem, quam me, dicunt fuisse. Quamobrem, quum placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendant, me facile transiturum. Quamobrem sive in Tusculano, sive in Cumano ad te placebit, sive (quod mi-

ni-

nime velim) Romæ: dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse dijudicetur.

CICERO VARRONI.

2.

CANINIUS idem tuus, & idem noster, cum ad me pervespero venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset: dixi ei, me daturum aliquid mane; ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit, oblitum credidi. Attamen eam ipsam tibi epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. At tibi repente, paucis post diebus, cum minime expectarem, venit ad me Caninius mane: proficisci ad te statim dixit. etsi erat *ἑωλος* illa epistola, præsertim tantis postea novis rebus allatis, tamen perire lucubrationem meam nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo, ex homine docto, & tui amantissimo, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihimetipsi: ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur. Qui autem victos nostros moleste ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti, nihil te omnino fefellit. Quis est tam Lynceus, qui tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse aliquo exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse. putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset; suspicaturum, aut dicturum, etiam si non suspicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit; aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, levissime qui suspicaretur, & qui fortasse me optime novisset: putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen *ἀελητότης* consuetudo diurna callum jam obduxit

duxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hoc censeo: latendum tantisper ibidem, dum defervescit hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit. confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. quamquam quo me conjectura ducat, habeo: sed exspecto tamen. Te vero nolo, nisi ipse rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire. Erit enim nobis honestius, etiam cum hinc discesserimus. videri venisse in illa loca ploratum potius quam natatum. Sed hæc tu melius: modo nobis stet illud, una vivere in studiis nostris; a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modo ut architectos, verum etiam ut fabros, ad ædificandum rempublicam, & potius libenter accurrere: si nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας; & si minus in curia, atque in foro; at in litteris, & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, navare rempublicam, & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur. Tu, quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

3.

CICERO VARRONI.

ETSI, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti, non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse. Dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sermonem incidemus. Valde id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta barbarorum inscitia, te persequar. Quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus, sive quod gravitas

mor;

morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego nunc hæc ad te, cujus domi nascuntur? *γλαυκὴ εἰς Ἀθήνας.* nihil scilicet, nisi ut rescriberes aliquid, me expectares, sic igitur facies.

CICERO VARRONI, S.

4.

Περὶ δυνάτων me scito *κατὰ Διόδωρον κρίνειν.* Quapropter, si venturus es, scito necesse esse te venire. sin autem non es, *τῶν ἀδυνάτων* est te venire. Nunc vide, utra te *κρίσις* magis delectet, *χρῦσιππίαις* ne, an hæc, quam noster Diodotus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur. hoc etiam *κατὰ χρῦσιππον δυνάτον* est. De Coctio mihi gratum est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu, si minus ad nos; accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, deerit nihil.

CICERO VARRONI.

5.

MIHI vero ad non. bene maturum videtur fore, neque solum propter reipublicæ, sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo. itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Sequuti enim sumus non spem, sed officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commoverunt: saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum: & quoquo modo se res haberet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo. sin minus, persequar in Cumanum: & ante te certiolem faciam, ut lavatio parata sit.

CICERO VARRONI.

6.

CANINIUS noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te sci-

I

re

re oportere. Est igitur adventus Cæsaris scilicet in expectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum; scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis. Ostiæ videri commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam, quid interesset. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius ubi utrique: quid enim ille facturus sit, incertum est: & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarum, & consiliis eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video. Non enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. Etsi quid non probem? quid enim jam scio præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum: hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc consilii fuerunt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse esse. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cum videremus, quam illud ingens malum alterius utrius exercitus & ducum interitu: tum vero extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis & tua invisa voluntas, & mea oratio. Nunc vero, si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent. Erant enim nobis perirati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reipublicæ fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel emori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen vivere. At in perturbata republica vivimus. Quis negat? Sed hoc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. huc enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi: tum quod his tempestatibus es prope solus in portu; fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres,

deres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & voluptatibus antepone-nda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto; libenterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissime conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, ut cum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi etiam reipublicæ præponendam putaverunt? Quæ igitur studia magnorum hominum sententia, vacationem habent etiam publici muneris, iis concedente republica cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires. ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis hujus sint, quæve audiero, ne quid ignores.

CICERO VARRONI.

7.

CENABAM apud Sejum, cum utrique nostrum reddi-
tæ sunt a te litteræ. Mihi vero jam maturum vi-
detur. Nam quod antea calumniatus sum, indicabo
malitiam meam. Volebam prope alicubi esse, si quid
bonæ salutis, *οὐκ ἔτι δὴ ἐρχομένω* nunc, quum con-
fecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis vi-
ris. Nam ut audiui de L. Cæsare F. mecum ipse, *quid
hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui
nunc dominantur, cenitare. Quid faciam? temporis ser-
viendum est. Sed ridicula missa; præsertim cum sit
nihil, quod rideamus.

Africa terribili tremat horrida terra tumultu.

Itaque nullum est *ἀποπροσηγμένον*, quod non verear.
Sed quod quæris, quando, qua, quo, nihil adhuc sci-
mus. Istuc ipsum de Bajis, nonnulli dubitant, an per
Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium suum
non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen
non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Si-
ciliam:

cilium: vel jam sciemus. adventat enim Dolabella. eum puto magistrum fore. Πολλοὶ μαθητῶν κρείττους διδασκάλων. Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum. Quare exspecto tuas litteras.

8. CICERO VARRONI.

ETSI munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos. Nosti enim profecto os illius adolescentioris Academiae. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Exspectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere. Sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem litterarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes Antiochias, quas a te probari intellexisse mihi videbar: mihi summi Philonis. Puto fore, ut, cum legeris, mirere, nos id locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus, sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quam plurima, si videtur, & de nobis inter nos: sero fortasse; sed superiorum temporum fortuna reipublicae causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus! Quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas, & actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? Mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emtionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium præbo. Cura ut valeas.

DOLA-

DOLABELLA CICERONI, S. D.

9.

^{ale/ uulco}
Si v. G. v. & Tullia nostra recte V. Terentia minus
 belle habuit; sed certum scio jam convaluisset eam.
 Præterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo
 tempore in suspicionem tibi debui venire, partium
 causa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum
 Cæsare, nobiscumque jungeres, aut certe in otium
 referres: præcipue nunc jam, inclinata victoria, ne
 possum quidem in ullam aliam incidere opinionem,
 nisi in eam, in qua scilicet tibi suadere videar, quod
 pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc
 accipies, ut, siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab
 optimo certe animo, ac deditissimo tibi, & cogitata, &
 scripta esse judices. Animadvertis, Cn. Pompejum nec no-
 minis sui, nec rerum gestarum gloria, neque etiam
 regum, ac nationum clientelis, quas ostentare crebro
 solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique
 contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere
 possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu
 veterano, circumvallato nunc denique: quod nescio,
 an ulli unquam nostro acciderit imperatori. Quam-
 obrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum
 adverte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod
 tibi utilissimum erit, consilii capies. Illud autem te
 peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se
 abdidit in classem, tu tuis rebus consulas; & aliquan-
 do tibi potius, quam cuivis, sis amicus. Satisfactum
 est jam a te vel officio, vel familiaritati; satisfactum
 etiam partibus, & ei reipublicæ, quam tu probabas.
 reliquum est, ubi nunc est respublica, ibi simus po-
 tius, quam, dum illam veterem sequamur, simus in
 nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si forte
 Pompejus pulsus his quoque locis, rursus alias regio-
 nes petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quam-
 vis quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus,
 velim mihi scribas, ut ego, si ullo modo potero, ad
 te advolem. Quæcunque de tua dignitate ab
 imperatore erunt impetranda, qua est humani-
 tate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetra-
 re; & meas tamen preces apud eum non minimum

auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei, & humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misit, reverti possit ad me: & a te mihi litteras referat.

10. M. CICERO P. DOLABELLAE, S. D.

NON sum ausus Salvio nostro nihil ad te litterarum dare, nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare, certo scio. Omnino mihi magis litteræ sunt expectandæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, judicem esse. Profert alter (ut opinor) duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ἀβελίξει. Ego, tamquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητῆ, an παρεμβεβλημένος. Puto nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium squillarum cum Sophia Septimia? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquæ pristinae frontis appareant? sed tamen suavissimum συμβιωτήν nostrum, præstabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu restituas, ne habeat Bursa Plancus, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longius. Cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Sullæ morte, ante quam certum scierit. Nunc quærere desierunt, quomodo perierit. satis putant, se scire, quod sciunt. Ego ceteroqui animo æquo fero; unum vereor, ne hasta Cæsaris refrixerit.

11. CICERO DOLABELLAE.

VEL meo ipsius interitu malletm litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus; quem ferrem certe moderatius, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis,

ris,

ris, multum levaret. Sed quum brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari: non quo ita sim fractus, ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem; sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est. Firmitatem tamen & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur; quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari, quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Ignoscasque brevitati litterarum mearum. nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum.

CICERO DOLABELLÆ. 12.

GRATILOR Bajis nostris; siquidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tamdiu, dum tu ades, sunt obliuæ sui. Quod quidem si ita est, minime miror, caelum etiam, & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam, pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi misi, quam velim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scripture magno opere dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis: ut tua moderatio, & gravitas, aliorum infamet injuriam.

CICERO DOLABELLÆ, S. 13.

CAIUS Subernius Calenus, & meus est familiaris, & Lepthæ nostri familiarissimè pernecessarius, is cum vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo

no studio vitaverat. Oppressus est enim bello repen-
tino: quod bellum commotum a Scapula, ita postea
confirmatum est a Pompejo, ut nulla ratione se ab
illa miseria eripere posset. Eadem causa fere est M.
Planii heredis, qui est item ut Calenus, Leptæ nostrî
familiarissimus. Hosce igitur ambo tibi sic commendo,
ut majore cura, studio, sollicitudine animi commen-
dare non possim. Volo ipsorum causa: meque in eo
vehementer & amicitia movet, & humanitas. Leptæ
vero cum ita laboret, ut ejus fortunæ videantur in di-
scrimen venire: non possum ego non aut proxime, at-
que ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etsi
sepe expertus sum, quantum me amares: tamen sic
velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime judi-
caturum. Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, ut
homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo po-
test, magis, quam culpa, calamitosos, conserves in-
columes: velisque per te, me hoc muneris cum ipsis
amicis hominibus, tum manicipio Caleno, quocum
mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omni-
bus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equi-
dem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest
dicere, res familiaris alteri eorum valde exigua est,
alteri vix equestris. Quapropter quam his Cæsar vitam
sua liberalitate concessit, nec est, quod iis præterea
magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas,
quantum certe amas, hominibus confice. In quo ni-
hil est, præter viam longam: quam idcirco non fugi-
unt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi. Quod
ut evitare, contendasque, vel potius ut perficias, (pos-
se enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam atque
etiam rogo.

14. CICERO DOLABELLÆ CONSULI, 3.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, sa-
tisque ex ea magnam lætitiã, voluptatemque ca-
piebam: tamen non possum non confiteri, cumulari
me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio fo-
cium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni
(convenio autem quotidie plurimos; sunt enim per-
multis

multi optimi viri, qui valetudinis causa in hæc loca veniant; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) qui omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem consulem præbeas. Quibus ego, quamquam verissime possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cujusquam egero consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur: neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriæ. Et tamen non alienum dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum umquam, nihil reipublicæ salutarius. Atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere: neque aliqua ex parte, in societatem tuarum laudum venire patiari. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim jocularis sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauferim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos

mores, singularem probitatem, atque constantiam. tamen idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer, locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatam etiam videbatur. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te hortor, ut dignitati, & gloriae servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitare oportet: tecum ipse certes ne licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae; sed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii atque consilii. Legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius, ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum facti. Intelligere debes, in te positam esse rempublicam, tibi non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium liberatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propedem, ut spero. Tu quum rempublicam, nosque conservas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.

15.

CICERO PAETO, 5.

DIABUS tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam a Zetho: alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi perspectum esse gaudeo. Sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex litteris perspicere

cere potuisti. Nam cum a satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi: nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Nam quod me amas: quod id & jampridem, & constanter facis: est id quidem magnum, atque haud scio an maximum; sed tibi commune cum multis, quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed falsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sales. Ego autem (existimes licet, quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, praesertim cum eas videam primum obliatas Latio, tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc vero etiam Braccatis, & Transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque, te cum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, (vere ut dicam) Crassos quoque, & Laelios videre videor. Moriar, si praeter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae & vernaculae festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valitudinis tuae, tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emtionis Neapolitanae fuisse, sed auctorem demorationis urbanae: neque ego aliter accepi. intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora. Quid simile? ne mi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reipublicae custodia. sedebamus enim in puppi & clavum tenebamus. nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa senatus consulta futura putas, si ego sim Neapoli? Romae cum sum, & urgeo forum, senatus consulta scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & ante audio senatus consultum in Armeniam, et Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc

nolim me joculari putes. Nam mihi scito jam a regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster hic praefectus moribus, parebo auctoritati tuae. cum vero aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies, singulos sumptuariae legis dies conferam. Sin autem minus invenero, quod placeat: decrevi habitare apud te. Scio enim me nihil tibi gratius facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proxime scripsi: sed tamen non abjeci. Tu velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii, cetera mihi probabuntur.

16.

CICERO PAPIRIO PAETO, S.

DELECTARUNT me tuae litterae, in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset; de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed quum proximis quoque litteris ostendis, quantae tibi curae sit ea res; sic, mi Paete, habeto: quidquid arte fieri poterit (non enim jam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit, ad istorum benivolentiam conciliandum, & colligendum, summo studio me consecutum esse: nec frustra, ut arbitror, sic enim color, sic observor ab omnibus his, qui a Caesare diliguntur, ut ab his me amari putem. Nam etsi non facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igni, sic benivolentia fidelis periculo aliquo perspici possit; cetera sunt signa communia: sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi, quia & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnia potestas,

nihil

nihil video, quod timeam: nisi quod omnia sunt incerta, cum a jure discessum est: nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re a me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum libere loqui, cujus opera esset in civitate libertas: sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendant aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute, aut facere dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda: quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: & ut Servius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse judico, facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas aures haberet notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum volumina jam confecerit ἀποφθεγμάτων, si quod afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere: quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem Oenomaos tuo nihil utor: etsi posuisti loco versus Accianos. Sed quæ est invidia? aut quid mihi nunc invideri potest? Verum fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, nihil esse sapientis præstare, nisi culpam; qua mihi videor dupliciter carere: & quod ea senterim, quæ rectissima fuerunt; & quia, cum viderem præsidii non satis esse ad ea obrinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni civis, certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam aut faciam contra potentes. Id quoque puto esse sapientis. cetera vero, quid quisque me dixisse dicat; aut quomodo ille accipiat; aut qua fide mecum vivant ii, qui me

assidue colunt, & observant, præstare non possum. Ita
 fit, ut & consiliorum superiorum conscientia, & præ-
 sentis temporis moderatione me consolentur: & illam Accii
 similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortu-
 nam transferam: quam existimo levem, & imbecillam,
 animo firmo, & gravi, tamquam fluctum a saxo, fran-
 gi oportere. Etenim cum plena sint monumenta Græ-
 corum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint
 vel Athenis, vel Syracusis: cum, servientibus suis ci-
 vitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me
 non putem tueri meum statum sic posse, ut neque of-
 fendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem
 meam? Nunc venio ad jocationes tuas, quum tu se-
 cundum Oenomaum Accii, non, ut olim solebat, Atel-
 lanum; sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. Quem
 tu mihi Popilium, quem Denarium narras? quam Ty-
 rotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea;
 nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam di-
 cendi discipulos habeo, cenandi magistros. Puto enim
 te audisse, (si forte ad vos omnia perferuntur,) illos
 apud me declamitare, me apud eos cenitare. Tu au-
 tem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil est. tum
 enim, cum rem habebas, quæsticulis te faciebam at-
 tentiorem, nunc, cum tam æquo animo bona perdas,
 non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, æsti-
 mationem te aliquam putes accipere. etiam hæc levior
 est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas
 cenas quæro, ut magnæ reliquæ fiant: quod erit, ma-
 gnificum sit, & lautum. Memini te mihi Phameæ ce-
 nam narrare, temperius fiat: cetera eodem modo.
 Quod si perseveras me ad matris tuæ cenam revocare,
 feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mi-
 hi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam poly-
 pum Miniani Jovis similem. Mihi crede: non audebis.
 Ante meum adventum fama ad te de mea nova lauti-
 tia veniet: eam extimesces. Neque est, quod in pro-
 mulside spei ponas aliquid; quam totam sustuli. So-
 lebam enim antea delibitari oleis, & lucanicis tuis. Sed
 quid hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu vero
 (volo enim abstergere animi tui metum) ad Tyrotari-
 chum

cham antiquum redi. Ego tibi unum sumtum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cetera more nostro; superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermisurum. fals enim satis est, sannionum parum. Vale.

CICEROL. PAPIRIO PAETO, S. 17.

NON tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat: aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Paete, non quæro: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus; si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipublicæ vivere: deinde, quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit. fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Satis igitur nobis esse debet, quidquid conceditur, hoc si qui pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenam metiuntur, hoc non longe abest a Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. Si id minus contigerit: tamen, quum ego vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse rempublicam, qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus; quid faciat tamen, non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longius progredior. scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus: ipse temporibus. ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solerem, præsertim in litteris: sed cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione
mea,

mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen abscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt.

18. CICERO S. D. L. PAPIRIO PAETO.

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras, plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis pulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublaris judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor: primum id, quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cuiusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic antepone; nisi forte mori melius fuit. in lectulo? fateor; sed non accidit. in acie? non fui. Ceteri quidem, Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, foede perierunt. At Cato præclare. Jam istuc quidem, cum volumus, licebit, demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit; id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud, Ipse melior fio: primum validudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram; deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulisset, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes, plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos. Tu istuc te Athetiano jure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & discere jam προλεγόμενας, quas quæris; etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. Satius est hic cruditate, quam istuc fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse quum cantherium comedisti,

Ro-

Romam perveni. Sella tibi erit in Iudo, tamquam hypodidascalo proxima. eam pulvinus sequetur.

CICERO S. D. L. PAPIRIO PAETO. 19.

TAMEN a malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum. recta eum a porta domum meam venisse. neque hoc admiror, quod non ad tuam potius; sed illud, quod non ad suam. Ego autem primis tribus verbis, Quid noster Pætus? at ille adjurans, Nusquam se umquam libentius. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te asseram non minus elegantes. sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam, ut te sero a me certiozem factum putes.

CICERO PAETO. 20.

DUPLICITER delectatus sum tuis litteris, & quod ipse risi, & quod te intellexi jam posse ridere. Me autem a te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non moleste tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem. At quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. Integram tamen ad ovam affero. Itaque usque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, o hominem facilem! o hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum, abjecimus. In Epicuri nos adversarii nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam: sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cum in sumtum habebas. Etsi numquam plura prædia habuisti. Proinde te para, cum homine & edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat. *ἰψυμαδῆς* autem homines, scis quam insolentes sint. de discenda tibi sunt *ἰsportellæ*, & *artolagani* tui. Nos
autem

autem artis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sapius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hir-
tio cenam dedi sine pavone, tamen in ea cena cocus meus præter jus fervens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. Mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes; & hos lætos victores: qui me quidem perofficose, & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, litteris me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiunt, quasi doctum hominem, quia paullo sum, quam ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius & diutius, quam ulla mater unicum filium. Sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere.

21. CICERO PAETO, S.

AIN' tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses. cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius ἀπὸ τεύχμα meum. Verumtamen quid tibi ego in epistolis videor? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatus. epistolas vero, quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, quid tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam umquam, nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Semp-
pronio Attratino fuit, cum ante censor cum eodem fuisset, annis post Romam conditam cccxii. Sed tum Papirii dicebimini. Post hunc, xiiii. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primum Papirius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore, magistro equitum, factus est, annis post Romam con-
di-

ditam ccccxv, & quadriennio post consul cum C. Duilio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso, ædilius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas, volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeji fuerunt: quos contempnas, censeo. Nam præter hunc C. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis e republica, Carbonum nemo fuit. Cognovimus C. Carbonem, & ejus fratrem scurram. quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones, Marcus P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia: Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumisse dicitur. is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc vero, qui Lilybæi a Pompejo nostro est interfectus, improbius nemo, meo judicio, fuit. Jam pater ejus accusatus a M. Antonio, futorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare, plebeji quam fuerint importuni, vides.

CICERO PAETO.

32.

AMO verecundiam, vel potius libertatem loquendi. Atqui hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etiam Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet Stoicis, suo quamque rem nomine appellare. Sic enim differunt, Nihil esse obscenum, nihil turpe dictu. Nam, si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur: ut ille in Demiurgo modo (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum, totus est sermo verbis rectus, re impudentior. sed etiam in tragœdiis. quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile? Quid? hujus Pheræi hic cubile inire est ausus. Quid est, Virginem me quondam invitam per vim violat? Jupiter bone, violat? atqui idem significat: sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem

res

res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est: multo minus in verbis. Si enim quod verbo significatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem penicillus. At hodie penis est in obscenis. At vero Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille testius penem. Sed quia multi, factum est tam obscenum, quam id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, Cum nos te voluimus convenire, num obscenum est? Memini, in senatu diserrum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? potuit obscenius? non, inquis, non enim ita sensit. Non ergo in verbo est. docui autem in re non esse. nusquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur? etiam patres rogant filios, ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is Connus vocitatus est, num id obscenum putas? Cum loquimur terni, nihil flagiti dicimus, at cum bini, obscenum est. Græcis quidem, inquis, nihil est ergo in verbo, quum & ego Græce scio: & tamen tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque. Volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella rectoriola: dic ergo etiam pavimenta isto modo, non potes. Viden' igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam esse. Igitur in verbis honestis obscena ponimus. Quid enim, non honestum verbum est divisio? At inest obscenum, cui respondet intercapedo. num hæc ergo obscena sunt? Nos autem ridicule. Si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non præfamur. sin de Aurelia aliquid, aut Lollia: honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscena verba, pro obscenis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depfit multo impudentius. Atqui neutrum est obscenum. stultorum plena sunt omnia. Testes, verbum he-

honestissimum in judicio: alio loco, non nimis, ac honesti, colei Lanuvini: Cliternini, non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis? suppedit, flagitium est, jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, ὁ σοφὸς εὐδυσπρήμων ἔσται, quam multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere gratum est. Ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac ructus esse oportere. Honorem igitur, Kalendis Mart. Tu me diliges & valebis.

CICERO PAPIRIO PAETO.

23.

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam te paullo ante certiolem. Etsi M. Ceparius, cum mihi in silva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. Tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viderem, & cenarem etiam. Non enim arbitror cocum etiam te artriticum habere. Expecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cenis sumtuosis.

CICERO PAETO.

24.

RUFUM istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem, quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere viderem ejus causa laborare. cum vero & ex tuis litteris, & ex illius ad me missis intelligam, & judicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse: non possum ei non amicus esse, neque solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum: sed etiam voluntate, ac judicio meo. volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentia fuisse, litteras tuas; quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateria consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: & quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt,

mif

nisi me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me non eget commendatione. Utinam ea fortuna reipublicæ sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere! Sed hæc hæctenus. Te ad cenas itare desisse, moleste fero. Magna enim te delectatione, & voluptate privasti. Deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliviscare cenulas facere. Nam si tum, cum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas: quid nunc te facturum putem? Spurinna quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem: magnum periculum summæ reipublicæ demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum Favonius flaret, revertisses. hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed, mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror: ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil aptius vitæ: nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus, remissionemque animorum: quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci; illi *συμπόσια*, aut *σύνδειπνα*, id est, computationes, aut concenationes: nos convivia; quod tum maxime simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cenas? Cura, ut valeas, id foris cenitando facillime consequere. Sed cave, si me amas, existimes, me, quod jocosus scribam, abjecisse curam reipublicæ. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi, liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi. Hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam, atque etiam vale.

25.

CICERO IMP. PAETO.

SUMMUM me ducem litteræ tuæ reddidere, plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyr-
rhi

rhi te libros, & Cineæ video lætasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. *παιδείαν Κύβη*, quam contrieram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, ut spero, brevi tempore. Nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) mihi summus usus est: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in his controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uri soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque ego cum esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculensem a Q. Fabio, fratre, proscriptum esse: qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraveriter tulit: existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe; & molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Maronem, & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet.

CICERO PAETO, S. D.

26

ACCUBUERAM hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse servitutem nostram? Quid ergo faciam? te consulto, qui philosophum audis. Angar? excruciemne me? quid assequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris. An quidquam me aliud agere censes? aut possem vivere, nisi in litteris viverem? Sed est earum
etiam

etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cena: quod tu unum *Ζήτημα* Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius quam me dormitum conferam, non reperio. audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille? quem adspēctabam? cuius ob es Graii ora obvertebant sua? Non, mehercule, suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere eum Laida. Habeo, inquit, non habeor a Laide. Græce hoc melius. tū, si voles, interpretabere. Me vero nihil istorum, ne juvenem quidem, movit umquam: ne nunc senem, convivio delector. ibi loquor, quod in solum, ut dicitur, & gemitum & in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? Cum ille, si quis quicquam quæreret, dixisset, cenam te quærare a mane dixeris. Ille baro te putabat quæsiturum, unum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cena numquid ad te? ibi præsertim. Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER DECIMUS,

AD

CN. PLANCUM, ET CETEROS.

CICERO PLANCO.

I.

ET AFRII proficiscens in Græciam: & posteaquam de meo cursu reipublicæ sum voce revocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est, non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci, vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, exspectatio consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit, ut possimus, ad id tempus reipublicæ spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea republica, in qua hominis impotentissimi, atque intemperatissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, ac vestigium civitatis? Sed quum acta omnia mitti ad te arbitrabar; nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem a tua pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi; monere te, atque hortari, ut in reipublicam omni cogitatione curaque incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est.

K

ut

ut perducatur autem, magnæ cum diligentia est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante (ut spero) habebimus, &, præterquam quod reipublicæ consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillime & reipublica, quæ mihi carissima est, & amicitia nostræ, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius & humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo: teque hoc existimare volo, quidquid in eum iudicii, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in meipsum te putem contulisse.

2.

CICERO PLANCO S.

MEUM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam libere de reipublica sentiens versari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de reipublica dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis. ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominus, ut ego absum, confici possunt: peto a te, ut me rationem habere velis & salutis, & dignitatis meæ.

3.

CICERO PLANCO S. D.

CUM ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quod illum audiens, te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit, & præterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suavitatem tuam adjunxit: præterea summam erga se liberalitatem. Quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego,
Plan.

Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra, ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua; confirmata jam ætate, familiaritatem cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuæ, quam mihi tecum statuo habere communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti. Nunc me amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ statu acquires. Scis profecto, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis servire temporibus: quod ego quoque existimarem te, si ea, quæ patiebare, probare etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem, quid sentiret, te arbitraber videre quid posses. Nunc alia ratio est. omnium rerum tuum iudicium est, idque liberum. Consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reipublicæ virorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Unus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos republica devexata, reipublicæ bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quo arbitrarer te monitis, & præceptis egere. Sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quare modum faciam. Nunc tantum significandum putavi; ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterque curabo.

PLANCIUS CICERONI.

4.

GRATISSIMAE mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse animadverto. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quod te profectum audieram: nec multo ante redisse scivi,

K 2

quam

quam ex epistola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa videor posse præterire. in quo tuendo habeo causas plurimas, vel paternæ necessitudinis, vel meæ, a pueritia observantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea, tuaque paritur ætas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere; aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero quid est, quod me in aliam partem trahere possit? Quæcumque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi a te propter amorem carius sunt æstimata: tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipublicæ semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidem, tui præsentis esset, unquam a tuis consiliis discreparem; nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe mense Januario geratur, ut sciam. Interim maximam hic sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hægentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

f.

CICERO PLANCO S.

BINAS a te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentia tua. Intellexi enim te laborare, ut ad me mihi expectatissimæ litteræ perferrentur. Ex quibus cepi fructum duplicem, mihi que in comparatione difficilem ad iudicandum,

dum, amoremne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas, meo quidem iudicio, maxima: sed amor, voluntatisque conjunctio plus certe habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis, benivolentiæque ejus, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiâ attulerunt. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de republica, quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima, eoque major erat hæc lætitiâ, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro, quod feci his litteris, quibus tu humanissime respondisti, ut tota mente, omni- que animi impetu in rempublicam incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriæque esse possit; nec quidquam ex omnibus rebus humanis est præclarior, aut præstantius, quam de republica bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante videris; res maximas consecutus; quod quamquam sine virtute non potuisses; tamen ex maxima parte, ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicæ, quidquid subveneris, id erit totum & proprium & tuum. Incredible est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu magna expectatio. Cujus, per deos, gratiæ, gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium sic faveo, ut mihi; sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum.

CICERO PLANCO.

6.

QUAE locutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt senatui, populoque Romano probatissima. quæ autem recitatae litteræ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt. Pacis enim auctor eras, cum collega tuus, vir clarissimus, a fœdissimis latronibus obsideretur: qui aut positis armis pacem petere debent; aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pa-

K 3

atione

Alone parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo, fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, ut quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furniique benivolentiæ, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis, pro plurimis nostris necessitudinibus, præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Romani, & cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincla conjunxerunt. Complures in perurbatione reipublicæ consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo existit in rempublicam consularis. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas: deinde & senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremo, ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum, & servitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modo consul, & consularis, sed magnus etiam & consul & consularis. sin aliter: tua in istis amplissimis nominibus honorum, non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc, impulsus benivolentiæ, scripsi paullo severius: quæ tu in experiendo in eatione, quæ te digna est, vera esse cognosces. D. XIII kal. Aprilis.

7. PLANCIUS CICERONI.

PLURA tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reipublicæ præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi, (non minus enim a te probari, quam diligere semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorum me duæ res faciunt: una, quod
 pu

publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum familiarem meum, ipsum ad te transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non, medius fidius, mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur: sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem ut dignum aliquid et consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut maximo praesidio reipublicae nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris: &, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facies alacriorem. Non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

PLANCUS IMP. CONS. DES. S. COSS. PR.

TRIB. PLEB. SEN. POP. PL. Q. R. 8.

SI cui forte videor diutius & hominum expectationem, & spem reipublicae de mea voluntate tenuisset suspensam: huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim praeteritam culpam videri volo redemisse: sed optimae mentis cegitata jam pridem, maturo tempore enuntiare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonae voluntatis: magnosque honores ex ea re complures consecutos videbam. Sed, cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quam meae laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quae mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multae impensae opus fuerunt, ut quae reipublicae bonitque omnibus polliceremur, exitu praestaremus; neque ad auxilium

hium patriæ nudî cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmiis sollicitatus, ut ab republica potius moderata, quam ab uno infinita speraret. Confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ: ut & illa vana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis, exercitibusque præfuerunt: ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quam cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam partiremur. Muniendi vero nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis: ut, cum præferremus sensus aperte, tum etiam, invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essentus, non esset periculofum. Ita nunquam dissitebor, multa me, ut ad affectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore: quod præmatura denuntiatio boni civis imparati, quam periculofa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus: ut & rectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores, quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reipublicæ summæ defendendæ jam pridem apud nos excubare. Nunc, cum deum benignitate ab omni re sumus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate judicare volumus. Legiones habeo v sub signis, & sua fide, virtuteque reipublicæ conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes. Provinciam, omnium civitatum consensu, paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire quo respublica vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque: vel omnem impetum belli in me convertere, si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum

lum possim morari. Hæc si jam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis polliceor: indamno meæ laudis, reipublicæ commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam; consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reipublicæ incolumitate satis magnus est paratus. Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis petendum videtur.

PLANCIUS CICERONI, S. 9.

NIHIL me tibi temere, aut te ceteris de me frustra recepisse lætor. Certe hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, consilia mea volui esse nota. In dies vero meritorum meorum fieri accessiones, prævidere te spero: cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminetibus malis respublica me adjuvante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certe cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua: nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autem nihil mihi: contra quod ipse pugno, & temporis, & rei te moderatorem facile patior esse. Nihil aut fero, aut exigue a patria civi tributum potest videri. Exercitum a. d. sextum kal. Majas Rhodanum trajeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviorè præmisi. Ipse, si ab Lepido non impediatur, celeritate satisfaciam. si autem itineri meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & numero, & genere, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo me facturum scis, rogo. Vale.

CICERO PLANCO. 10.

ETSI satis ex Furnio nostro cognoram, quæ tua voluntas, quod consilium de republica esset: tamen,

uis litteris lectis, liquidius de toto sensu tuo iudicavi. Quamobrem, quamquam in uno praelio omnis fortuna reipublicæ disceptat; quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore; tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebruit, magnam es laudem consecutus. Itaque si consulem Romæ habuissemus, declaratum esset ab senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. Cujus rei non modo non præterit tempus: sed ne maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. Is enim denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, & datur. Quare, sit modo aliqua respublica, in qua honos elucere possit; omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. Is autem, qui vere appellari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbere toto pectore ad laudem; subveni patriæ; opitulare collegæ; omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adjuva. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit; eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ. III kalendas Aprilis.

II.

PLANCUS CICERONI.

IMMORTALIS ago tibi gratias, agamque dum vivam, nam relaturum me, affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis non videor mi respondere posse; nisi forte (ut tu gravissime, disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus; posteriores, ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ; oratio assidua, & perpetua de me iurgia cum obrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocrius adhibenda mihi est cura, ut reipublicæ me ci-

viii

vem dignum tuis laudibus præstem; in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere: & me, si, quem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias trajecissem, fratremque cum tribus millibus equitum præmissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere, de prælio facto, Brutoque, & Mutina obsidione liberatis, audiui. Animadverti, nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, unam Lepidi ipsius, alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi. Ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res moneret. Si nudus huc se Antonius conferet: facile mi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur. si vero copiarum aliquid secum adducet; &, si decima legio veterana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me; idque me præstaturum spero, dum istinc copiarum trajiciantur, conjunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, nec diligentiam mihi defuturum. Cupio mehercules nullam residuam sollicitudinem esse. Sed si fuerit, nec animo, nec benivolentiæ, nec patientiæ cujusquam, pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem: omniaque ei obsequia polliceor, si modo rempublicam respicere volet. Utor in hac re adiutoribus, interpretibusque, fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impediunt privatæ offensiones, quo minus pro reipublicæ salute, etiam cum inimicissimo consentiam. Quod si nihil profecero, nihilominus maximo sum animo: & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas,

12.

CICERO PLANCO.

ETSI reipublicæ causa maxime gaudere debeo, tantum ei te præsidii, tantum opis attulisse extremis pæne temporibus: tamen ita te victorem complectar, reipublica recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert, quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes ullas umquam litteras graviores, quam tuas, in senatu esse recitatas. Idque contigit cum meritorum tuorum in reipublicam eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minime novum, qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita. sed senatui majora visa sunt, quam erant expectata: non quo umquam de tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum facere posses, nec quo progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum a. d. VII idus Apriles, mane mihi tuas litteras M. Varifidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumque magna multitudo optimorum virorum, & civium me domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut consuerat: at ego ei litteras tuas: nihildum enim sciebat. nam ad me primum Varifidius: idque sibi a te mandatum esse dicebat. Paulo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miserat, & eas, quas publice. Placuit nobis, ut statim ad Cornutum prætorem urbanum litteras deferremus: qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuo convocatus, frequensque convenit propter famam, atque expectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse. Idque a nostro collegio comprobatum est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi pro tua dignitate contentio cum Servilio: qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur, frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meæque sententiæ,

quæ

quæ secunda pronuntiata erat, cum frequenter assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit, Res in posterum dilata. Venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus; cujus in templo res agebatur. Hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim; ex aliorum te litteris malo cognoscere. Unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amiciores tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. Nec vero tibi senatus amiciores, quam cuncta civitas. Mirabiliter enim populus Romanus universus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam rempublicam conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collecta splendoris insignibus, contemne, breviter, inanissimis fugacia caduca existima. Verum decus in virtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in rempublicam meritis. Eam facultatem habes maximam, quam quando complexus es, tene, perface, ut ne minus respublica tibi, quam tu reipublicæ debeas. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id cum reipublicæ quæ mihi vita est mea carior, tum nostræ necessitudini debere me judico. Atque in his curiis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benivolentia, & diligentia. III idus Apriles.

CICERO PLANCO.

13.

UT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum est aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatus consulto poteris cognoscere. ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens sequutus est summo studio, magnoque consensu. Ego quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum existimavi, etiam si tu nihil postulares,

K 7

quan-

quantum tibi a republica deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulysssem appellavit *πολίπορθον*,

14. CICERO PLANCO, S.

O GRATAM famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! Atque etiam hostibus fuis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem expectabam jam tuas litteras, idque cum multis. Sperabamque etiam, Lepidum reipublicæ temporibus admonitum, tecum, & reipublicæ satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne quæ scintilla terribissimi belli relinquatur. Quod si erit factum; & rempublicam divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. D. III non, Maj.

15. PLANCUS CICERONI.

HIS litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rempublicam putavi pertinere. Sedulitas mea, (ut spero) & mihi, & reipublicæ tulit fructum. Namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut, omiſſa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, communi consilio reipublicæ succurreret: se, liberòs, urbemque pluris, quam unum perditum, abjectumque latronem putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium. fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere provincia sua non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasque conjungerem, rogavit: eoque magis, quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocre quidem equitatum habeat. Nam etiam ex paucitate ejus, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transferunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum; in cursu bonorum consiliorum Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meus
quid

quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum ejus possem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab republica alienata, & corrigere, & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum a. d. quartum idus Maji truxi. Cum vero mihi nuntiarum esset, L. Antonium præmissum cum equitibus, & cohortibus ad Forum Julii venisse: fratrem cum equitum quattuor milibus, ut occurreret ei, misi a. d. vidus Maji. Ipse maximis itineribus cum quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocri modo fortuna reipublicæ adjuverit: & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro, præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, Bruti erit officium, occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

CICERO PLANCO.

16.

NIHIL post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, litteras. Redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidæ sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi, sub eas statim recitatae sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipsis essent & studiis, beneficiisque in rempublicam gratissimæ: tum erant gravissimis verbis, & sententiis. Flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. Ille se considerare velle. Cum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni plebei retulerunt, Servilius rogatus, rem distulit, ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quæ fuerit, ex senatus consulto cognosces. Tu, quamquam consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias: neve in rebus tam subitis, tanque angustis

gustis a senatu consilium petendum putes. Ipse tibi sis senatus. quocunque te ratio reipublicæ ducet, sequare. Cures, ut ante factum aliquod a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid a te erit factum, id senatum non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum.

17. PLANCIUS CICERONI.

ANTONIUS id. Maji ad Forum Julii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconii castra habet: qui locus a Foro Julii quattuor, & viginti millia pass. abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra & ipse, & fortuna servarit: recipio vobis, celeriter me negotium exsententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripti: sed tamen cum primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quam reipublicæ se convaluisse existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi isto proficisci: quod & illa valetudine magis conficere se, quam me juvare posset in castris: & quod acerbissimo interitu consulum rempublicam nudatam, tali cive prætoris in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si qui vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tamen, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside, fide illius, & societatis in republica administranda uterer. Studium mihi suum L. Gellius, de tribus fratribus Sex. Gaviano probavit: quo ego interprete novissime ad Lepidum sum usus. Amicum eum reipublicæ cognosse videor: libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benivolentia fecisti.

PLAN-

QUID in animo habuerim, cum Lævus; Nervaque discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reipublicæ bonisque omnibus accidere solet: ut consilium sequeretur periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtestationem. Itaque post discessum legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterensis multo etiam magis prope implorans obtestaretur: non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, & cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutus trajiceret exercitum; & cum collega consentiente, sicut milites faciunt, hostibus obviam ire. Tamen si quid Lepidus bene sentiens, detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum republica non sublevassem: aut ipse a certamine belli tam necessarij me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus videri. Sollicitiorem certe hominem non suis contractis, neminem puto fuisse. Nam, quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit: ea nunc magnam affert sollicitudinem. magnumque habet casum. Mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non mehercules horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic percussas illius copias, Ventidiique Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri, curarique possit. Sed certe nisi uno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de republica sentit. Magnam

gnam

gham etiam perditī hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent, Quæ si adventus meus represserit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ ad hanc experientiam excitavit. Itaque a. d. XII kalend. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiaque ibi firma posui, ut venienti Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me conjungam.

19.

CICERO PLANCO.

QUAMQUAM gratiarum actionem a te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda, sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? Semper equidem, sed numquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ, & maximæ, fortissimi, summi que consilii tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbere, ut belli extrema perficias, in hoc erit summa & gratia, & gloria. Cupio omnia reipublicæ causa: sed, mehercules, in ea conservanda jam defatigatus, non multo plus patriæ faveo, quam tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. Quæ enim Antonium oppresserit, is hoc bellum teterrimum, periculosissimumque confecerit.

20.

CICERO PLANCO.

ITA erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. Modo enim quæ vellemus de Lepido, modo contra nuntiabantur. De te tamen fama constans, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam; alterum, proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras a collega tuo, datas idibus Majis: in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium.

Quod

Quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem lætitiã litterarum superiorum. Verum, ut errare, id Plance voluisti (quis enim id effugerit?) sic decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc vero etiam jam erroris causa sublata est. Culpa enim illa, *bis ad eundem*, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus; nec tamen erimus prius, quam ita esse tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est: Qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore; quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putavi fore, minime miror, vehementerque lætor. Quæ quidem tu si recte istic erit, majora, & graviora cognosces. Quarto kalendas Junias,

PLANCIUS CICERONI.

21.

PUIDERET me inconstantia mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare Lepido conjuncto ad rempublicam defendendam, minore sollicitudine vestra, perditis resisterem. Omnia ei petenti recepi, & ultro pollicitus sum, scripsique tibi biduo ante, confidere me, bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus: affirmationi præsentis Laterensis; qui tum apud me erat, reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo sperare. Illud certe cavi, & cavebo, ne mea credulitate respublica summa fallatur. Cum in Hara flumine uno die ponte effecto, exercitum traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem venire; præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibusne venire, denuntiabat; se posse per se conficere negotium, Interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreram, existimans eum sociosum gloria vitare. Putabam posse me nec de laude jejuni

jejuni hominis delibare quidquam: & subesse tamen pro-
 pinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere cele-
 riter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar.
 At Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mit-
 tit mihi litteras, in eisque desperans de se, de
 exercitu, de Lepidi fide, querensque se destitutum;
 in quibus aperte denuntiat, videam, ne fallat: suam
 fidem solutam esse: reipublicæ ne desim. Exemplar
 ejus chirographi Titio misi. Ipsa chirographa omnia,
 & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam
 putavi, Lævo Cispio dabo perferenda; qui omnibus his
 interfuit rebus. Accessit eo, ut milites ejus, cum Le-
 pidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam
 per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosque, & cete-
 ros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint viri
 boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnatu-
 ros, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot ci-
 vibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus ju-
 dicatis, bonisque publicatis, neque hoc aut vindicarat
 Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus ex-
 ercitiis conjunctis objicere exercitum fidelissimum au-
 xilia maxima, principes Galliæ, provinciam cunctam,
 summæ dementiæ, & temeritatis esse vidi: mihi que,
 si ita oppressus essem, remque publicam mecum prodi-
 dissem, mortuo non modo honorem, sed misericordi-
 am quoque defuturum. Itaque rediturus sum; nec
 tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Ut
 exercitum locis habeam opportunis, provinciam tuear,
 etiam si ille exercitus descierit, omniaque integra ser-
 vem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis,
 parique felicitate rempublicam hic vindicetis, nec de-
 pugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse
 fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis, para-
 tior fuit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, ex-
 ercitum huc trajiciendum quam primum cures, & ma-
 tures prius, quam hostes magis corroborentur, & no-
 stri perturbentur. In quo si celeritas erit adhibita,
 respublica in possessione victoriæ, deletis sceleratis,
 permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum
 tibi, fortissimum civem, & ad omnia paratissimum,

excu-

excusem litteris, qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cum primum poterit istuc recurrere, non dubitabit, ne quo loco reipublicæ desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. Concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, & quod optavi, summæ auctoritatis. Tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam.

CICERO PLANCO.

22.

IN TE, & in collega omnis spes est, diis approbantibus. Concordia vestra, quæ senatui declarata litteris vestris est, mirifice & senatus, & cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque honorificentissimam de te sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuisset. Sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitum non pervenirent: commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in senatusconsulto, sive in ceteris rebus desideras aliquid; sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

PLANCIUS CICERONI.

23.

NUMQUAM mehercules, mi Cicero, me poenitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidisset. Credulitas enim, error est magis, quam culpa: & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit. Sed ego non hoc vitio pæne sum deceptus. Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc

ca-

casum coegit subire. Nam, si uno loco essem, verbar, ne cui obtrektorum viderer & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidi, Antoniique adduxi, quadragintaque millium pass. spatio relicto confedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem. Adjunxi hæc, in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem; in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca fideliter mihi pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit a. d. IIII kal. Junias: eodemque die ad me castra moverunt: viginti millia pass. cum abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet: non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridie nonas Junias omnes copias Maram trajeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut spatium ad colligendum se homines haberent, & ego me interea cum collega jungerem; quem triduo, cum has dabam litteras, expectabam. Laterentis nostri & fidem, & animum singularem in rempublicam semper fatebor. Sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda facit eum minus sagacem. Qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus & adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est. Magno cum dolore parricidarum elapsus sum his. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. Iracundias autem harum rerum recentes habebant: quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos Lepidi missos ad me in conspectum venire vetaveram: quod C. Catum Vestinum tribunum militum, missum ad me cum litteris, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt,

verunt,

verunt, tanto majorem bis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti idem praesta, ut vigilanter nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Caesar cum copiis quas habet, firmissimas, aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus mittatur: cuius ipsius magnum agitur periculum. Quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis vero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod si vos istis non defueritis, profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies, mehercules, habeo cariorem: sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto ut mihi liceat jam, praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Octavo Idus Jun. Cularona, ex finibus Allobrogum.

PLANCIUS IMP. COS. DESIGN. CICERONI S. D. 24.

FACERE non possum, quin in singulas res meritaque tua tibi gratias agam. Sed hercules facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis: et malo praesens observantia, indulgentia, assiduitate, memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias atque etiam pias propinquitates, in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amorem enim tuum, ac iudicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curae: quos ego non potentiae meae causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu, sed primum, quod ita meritos iudicabam: deinde, quod ad omnes casus conjunctiores esse reip. volebam: novissime, ut ab omni omnium sollicitatione averfos eos, tales vobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus.

Quod

Quod consilium nostrum, etsi quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriae, scio, tamen vobis probari spero. Non enim, si quid in his exeratibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranae tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una: in castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum. Ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Caesaris accessisset, aequo animo summam remp. in discrimen deduceremus. Aliquanto autem propius esse, quod ad Caesarem attinebat, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari, neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cum interim aversum illum ab hac cogitatione ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis litterisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quod in familiaritate Caesaris, vivo illo, jam tueri eum & diligere fuit mihi necesse: vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea atque Caesaris, hunc filii loco & illius & vestro iudicio substitutum non proinde habere turpe mihi videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam inimice facio. Quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, omne Caesari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam. Sed ex eo tempore quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum iam bellum esset, aut in adversissimam illi Hispaniam cum detrimento eorum maximo detrusum. Quae mens eum, aut quorum consilia a tanta gloria, sibi vero etiam necessaria ac salutari, avocarint, & ad cogitationem consulatus bimestris,

stris,

stris, summo cum terrore hominum et insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarij eius, & reip. & ipsius causa proficere posse, plurimum, ut puto, tu quoque, cuius ille tanta merita habet, quanta nemo prater me, nunquam enim obliviscar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo Furnio mandavi. Quod si quantam debeo habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum iuvoro. Nos interea duriore conditione bellum sustinemus, quod neque expeditissimam dimicationem putamus, neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum resp. accipere possit. Quod si aut Caesar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas. V kal. ex castris.

CICERO S. D. FURNIO,

35.

SI interest, id quod homines arbitrantur, reipublicæ te, ut instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse, nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse. Istamque operam tuam, navitatem animum in rempublicam celeritati præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiaque omnium. Quamobrem si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximo opere censeo persequendum. Quid enim honestius, aut quid honesto anteponendum? Sin autem satisfactum officio, satisfactum reipublicæ putas, celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, veniendum censeo: dummodo ne hæc ambitiosa festinatio aliquid imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri, cum reipublicæ darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. Quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere usitati,

L

&

& quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes: tamen splendidiorem petitionem tuam, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumque sit, arbitrabar non ita necesse: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam. Cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione: majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito Q. fratre meo, & Cæcina, & Calvisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari videbatur oratio mea. sed tu optime judicabis.

26. M. CICERO S. D. C. FURNIO.

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui: quod vitatum non moleste fero. Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio, nos aliquando noscemus, ut scribis, cujus id opera maxime excitatum sit. Sed jam (mihi crede) cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si jam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu causam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut, si jam confecta, domi tuæ sis. Scilicet, ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. Non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudem impetus novi. Quod si, ut scribis, ita sentis, non magis te, quam de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, & divulgatissimi, si ita adipiscere, ut plerique, præpropera festinatio abducat a tantis laudibus, quibus te omnes in cælum jure, & vere ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de republica mereare, omni honore ut dignissimus judicere?

cere? Utrum nescis, quam alte ascenderis? an pro nihilo id putas? Si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus. Sin intelligis: ulla tibi est prætura, vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calvius, homo magni iudicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie. Comitæ tamen, quum ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reipublicæ arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. Vince igitur, & vale.

CICERO LEPIDO, SAL.

27.

QUOD mihi, pro summa erga te benivolentia, magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis, moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. eam si a servitute sejungis, consules & reipublicæ & dignitati tuæ. Sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est, hoc animo scito omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque senatui, nec populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

CICERO TREBONIO, SAL.

28.

QUAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Martiis invitasses! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in rempublicam beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis: interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam, præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii foedissimum discessum senatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum civi acerrimo, patre tuo, in ore, & amore semper habuisti. Nam

L 2

cunt

cum senatum a. d. XIII kalendas Januarias tribuni plebis vocavissent, deque alia re referrent: totam rempublicam sum complexus, egique acerrime, senatumque jam languentem, & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio, spem primum populo Romano attulit libertatis recuperandæ. Nec vero ipse postea tempus ullum intermisi de republica non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quamquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis: a me pauca: & ea summatim. Habemus fortem senatum: consulares partim timidos, partim male sentientes. Magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optime sentit: sed, quod avunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregii: præclarus D. Brutus; puer egregius Cæsar, de quo spero equidem reliqua. Hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio; nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi, etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero.

29.

CICERO APPIO.

DE meo studio erga salutem, & incolumitatem tuam, credo te cognosse ex litteris tuorum; quibus me cumulatissime satisfecisse certo scio: nec his concedo, quamquam sunt singulari in te benivolentia, ut te salvum malint, quam ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destitui facere, nec desistam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie nonas Quinctiles.

GAL.

GALBA CICERONI SAL. 30.

XVII kalend. Maji, quo die Panfa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obviam processeram millia pass. centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, quintam & tricesimam, & cohortes prætorias duas, unam suam, alteram Silani, evocatorum partem. Ita obviam venit nobis, quod nos quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. Sed noctu, quod tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriae potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quum eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, & levem armaturam ostendebat. Posteaquam vidit, se invito, legionem ire Panfa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, & silvarum transivimus, acies est instructa a nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ; repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit: & sine mora concurrat. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari: etli dexterius cornu, in quo eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem xxxv Antonii, ut amplius passus* ultra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circumire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggredierentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto. repente equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conicere velle. Ita nescio quo fato sum servatus, quod sum cito a nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est. Cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quod ab equi-

ratu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus ceppi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putavit se posse capere. Quo cum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque ejus omnes delevit, fugavit, eodemque loco, ubi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta, se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Panfa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatae. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum. Nec id tamen sine aliqua jactura cohortium pratorianarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii. Res bene gesta est. A. d. XII kalendas Maji, ex castris.

31. C. ASINIUS POLLIO CICERONI S. D.

MINIME mirum tibi debet videri, nihil me scripsisse de republica, postea quam itum est ad arma. Nam saltus Castellonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus atrociniis infestior factus est: tamen nequaquam tanta in mora est, quantum, qui locis omnibus dispositi, ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi nave perlatae litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquam navigari coeptum est, cupidissime, & quam creberrime potero, scribam ad te. Ne moveare ejus sermonibus, quem tamen nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. Adeo est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli sæpe dessevi. Cum vero non liceret mihi nullius partis esse: quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidiis
ini-

inimici sciebam non futurum, compulsus eo, quo minime volebam, ne in extremis essem, plane pericula] non dubitanter adii. Cæsarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit. Quod jussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia verudire me potuit, quam jucunda libertas, & quam misera sub dominatione vita esset. Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint: quicumque is est, ei me profiteor inimicum. Nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam aut deprecer. Sed consules neque senatus consulto, neque litteris præceperant mihi, quid facerem. Unas enim post idus Martias demum a Pansa litteras accepi, in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, & exercitum in potestate ejus futurum. Quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. Nam quibus comitati- bus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, nun etiam Alpes poteram transvolare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litteræ nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui ab senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim conciones, quid ego scribam? Qua tradita, quanto pro republica infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione, noli acrius, aut pugnacius quidquam putare. Quare eum me existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim: (omnes enim cives plane studio esse salvos) deinde, qui & me, et rempublicam vindicare in libertate paratus sim. Quod familiarem meum tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est. Invideo illi tamen, quod ambulat, & jocatur tecum. Quares, quanti æstimem; si unquam licuerit vivere

in otio, experieris. Nullum enim vestigium abs te recessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia, an ducendo exercitum in Italiam, reipublicæ magis satis facere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est, manere; tamen quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam provinciis, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. Deinde ex litteris, quas Pansa misi, cognosces omnia. nam tibi earum exemplar misi. xvii kal. April. Cordubæ. Vale.

32.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI.

BALBUS quæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus, & triduum tempestate retentus ad Calpen, kal. Junii trajecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatu. His rumoribus utrum Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed præter furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum, histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatum, in xiiii sessum deduxit. tot enim fecerat ordines equestris loci. Quattuorviratum sibi prorogavit: comitia biennii biduo habuit, hoc est, renuntiavit, quos ei visum est: exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis tenatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo proconsule. Illa vero jam ne Cæsar's quidem exemplo: quod ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum proconsulem sollicitandum posuit. Et quidem cum ageretur, flevit, memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem ob Fadum quendam, militem Pompejanum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese volebat, & ad populum confugerat: primum Gallos equites immisit in populum: (collesti enim lapi-

lapides sunt in eum, cum abriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & vivum combussit: cum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis, inambularet, & illi misero quiritanti, C. R. NATUS SUM: responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestiis vero cives Romanos, etiam in his circulatorum quendam audionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujuscemodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod praestat, quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum unam xxviii cum ad se initio belli arcessisset Antonius hac pollicitatione, quod die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum; in victoria vero eadem praemia, quae suis legionibus (quorum quis ullam finem, aut modum futurum putavit?) incitantissimam retinui, aegre mehercules; nec retinuissem, si uno loco habuissem, utpote cum singulae quaedam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero minus Lepidus urfit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimalam mitterem sibi. Itaque quem exercitum neque vendere ullis praemiis volui, nec eorum periculorum metu, quae victoribus illis portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conservatum reipublicae esse: atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, quod iussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meae provinciae nusquam excessi. Militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi: & si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum reipublica salva tulisse me putabo. Sed reipublica si me satis novisset, & major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam praetextam, si voles legere, Gailum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI idus Junias, Corduba.

S. V. B. E. E. Q. V. Quo tardius certior fierem! de proeliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies tetinuit; tamen tantam calamitatem reipublicæ quam tardissime audire optandum est; sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodem senatusconsulto, quo Plancum, & Lepidum in Italiam arcessistis, me quoque jussissetis venire! profecto non accepisset respublica hoc vulnus, quo si qui latentur in præsentia, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interiisse; tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint. Nam & robur, & suboles militum interiit; si quidem, quæ nuntiantur, ulla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto ului reipublicæ essem futurus, si ad Lepidum venissem. omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus videlicet, quas Narbone habuisse dicitur, similis, palparer plane necesse erat, si vellem comiteatus, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si ante, quam ego incepta perficerem, proelium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen, quam Planco fuit. Itaque a Gadibus mense Aprili binis tabellariis in duas naves impositis, & tibi, & contulibus, & Octaviano scripsi, ut me facerētis certiores, quoniam modo plurimum possem prodesse reipublicæ. Sed, ut rationem in eo, quo die proelium Panfa commisit, eodem a Gadibus naves profectæ sunt. Nulla enim post hiemem fuit ante eam diem navigando. Et hercules longe remotus ab omni suspitione futuri civilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro festinavit uterque configere, tamquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reipublicæ detrimento bellum componeretur. sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Histrium video.

Nunc

Nunc hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur, Pansæ exercitum concisum esse; Pansam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatam, & C. Peducæum, & D. Carfulenum. Hirtiano autem prælio & quartam legionem, & omnes peræque Antonii cæsas: item Hirtii. Quartam vero, cum castra quoque Antonii cepisset, a quinta legione concisam esse. Ibi Hirtium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse. Quæ si (quod dii prohibeant!) vera sunt: non mediocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitum * legiones sub signis armatas tres, & P. Bagienni unam, inermes bene multos. Ventidium quoque se cum legione septima, octava, nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema: & non modo nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, nec expectandum, quid decernat senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Romani salvum volunt esse. Brutum enim cohortes xvii, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multum spei puto esse: præsertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese, Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse reipublicæ volo. Maxime tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me veniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur.

M. LEPIDIUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. 34.

M. T. C. S. P. D.

S. V. B. E. E. V. Cum audissem, Antonium cum suis copiis, præmisso L. Antonio cum parte equitatus,

L 6

in

in provinciam meam venire: cum exercitu meo ab confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra, castra ad flumen Argenteum contra Antoninos feci. P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum. Nam omnis ex proelio integer decessit, ita ut sint amplius equitum. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transferunt: & in dies singulos ejus copiarum minuuntur. Silanus, & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi graviter ab his læsi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Antonium ierant: tamen nostræ humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur: neque in castris habemus, neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reipublicæ decrimus. quæ postea egerimus, faciam te certiore. Etsi omni tempore summa studia officii, mutuo inter nos certatim constiterunt, pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto, & tam repentino reipublicæ motu quin nonnulla de me falsis rumoribus a meis obrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magno opere moverunt, pro tuo amore in rempublicam. Ea te moderate accepisse, neque temere credendum judicasse, a meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini enim & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt, ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, & studium diligentissime superioribus temporibus in republica administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes: & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. D xi kalendas Junias, ex castris, ex Ponte Argenteo.

LE.

LEPIDUS IMP. ITER. PONT. MAX. S. D. SENAT. 35.
POP. PL. Q. R.

S. V. liberique vestri V. B. E. E. Q. V. Deos, hominesque testor, patres conscripti, qua mente, & quo animo semper in rempublicam fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate judicarem: quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus observandis, communique pace, seditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos, patres conscripti, oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipublicæ consulatis, neve misericordiam nostram, exercitusque nostri, in civili dissensione, sceleris loco ponatis. Quod si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: melius & vobis, & reipublicæ consulatis. Data III kal. a Ponte Argenteo. Valet.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER UNDECIMUS,

AD

D. BRUTUM, ET CETEROS.

D. BRUTUS BRUTO SUO ET C. CASSIO, S. I.

QUO in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirius fuit: qua mente esset Antonius, demonstravit; pessima scilicet, & infidelissima.

L 7

Nam

Nam se neque mihi provinciam dare posse aiebat, neque arbitrari, tuto in urbe esse quemquam nostrum: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. Quorum utrumque esse falsum, puto vos animadvertere: atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat; timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes iis in republica relinquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hæc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac si dederint, quod petimus, tamen paullo post futurum puto, ut hostes judicemur; aut aqua & igni interdiciamur. Quid ergo est, inquis, tui consilii? dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia: migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam: si mediocris, in exilio vivemus: si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potius, quam nunc aliquid moliamur? Quia ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompejum, & Bassum Cæcilium: quid mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri. Satis tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, & te, si quid me velitis recipere, recipiam. Postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quam primum mihi rescribatis. nam non dubito, quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certio rem me sit facturus: quem in locum convenire possimus. Quo me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim invidiam iis faciemus. Nihil tamen non postulandum putavi, quod æquum esse staturerem.

BRUTUS, ET CASSIUS PRAETT. M. AN- 2.
TONIO COS.

DE TUA fide, & benivolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non scripsissemus hæc tibi: quæ profecto, quum istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad kalendas Junias futuram multo majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: putesne, nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle & probare vix quisquam posse videtur, qui nos salvos, & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a tua virtute, & fide: sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri: quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab aliis quo libet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve est, ac nugatorium, ea re denuntiaturum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium cupidi vitæ, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum.

BRUTUS, ET CASSIUS PRAETT. S. D. 3.
ANTONIO, COS.S. V. B. E. Litteras tuas legimus, simillimas edicti tui,
con-

contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceſſimus injuria: neque miraturum credidimus, ſi prætores, & ea dignitate homines, aliquid ediſto poſtulafſemus a conſule. Quod ſi indignaris, auſos eſſe id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Caſſio tribui. Nam de dilectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſollicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quod te queſtum eſſe negas; nos quidem tibi credimus optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quidquam eorum; & te miramur, cum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum ſit, tute cogita: non licere prætoribus, concordix, ac libertatis cauſa, per ediſtum, de ſuo jure decidere, quin conſul arma minetur. Quorum fiducia nihil eſt, quod nos terreas. Neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli ſubmittere animum noſtrum. Neque eſt Antonio poſtulandum, ut iis imperet, quorum opera liber eſt. Nos ſi alia hortarentur, ut bellum civile ſuſcitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. Nulla enim minantis auctoritas apud liberos eſt. Sed pulchre intelligis non poſſe nos quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut judicium noſtrum, metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus in libera republica magnum, atque honeſtum eſſe: vocemus te ad nullas inimicitias: ſed tamen pluriſ noſtram libertatem, quam tuam amicitiam æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid ſuſcipias, quid ſuſtinere poſſis: neque, quam diu vixerit Cæſar, ſed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua rei publicæ ſalutaria ſint, ac tibi, ſi minus: ut, ſalva atque honeſta republica, tibi quam minimus noceant, optamus. Pridie nonas Sex.

4. D. BRUTUS IMP. COS. DESIGN. S. D. CICERONI.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere. ſed proſecto eſt ita, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſ-

gressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. Nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti, cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi: multa vastavi. Non sine causa ad senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia: quod cum facies, ex magna parte communi commodo intervieris.

M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES. 5.

LUPUS familiaris noster, cum a te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. Eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni a. d. quintum idus Decembris, nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim convenirem: ex quo e de te cogovi, quæ maximæ optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breviter significandum videtur, populum Romanum omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesque memineris (quod te facere certo scio) quantam rem gesseris: non obliviscere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum republica bellum gerere, spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus S. P. Q. R. ut in perpetuum rempublicam dominatu regio liberet: ut principiis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuæ partes: a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non expectant solum, sed etiam postulant. quamquam, cum hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes polli-

pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum reipublicæ causa, quæ mihi vita mea est carior; tum quod tibi ipse faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

6. M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES.

LUPIUS noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane convenit; tua mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare: quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum tribuni plebis edixissent, senatus adesset a. d. XIII kal. Jan. haberentque in animo de prædicio consulum designatorum referre; quamquam statueram in senatum ante kal. Jan. non venire: tamen, cum eodie ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur, (quod factum esset, nisi ego venissem) aut, etiam si quid de te honorifice diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni mane: quod cum esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum: quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam hujus rei principatum.

7. M. CICERO S. D. D. BRUTO IMP. CONS. DES.

CUM adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, consobrinum tuum: quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex M. Sejo arbitror; qui nostro sermoni interfuit. Reliqua, quamquam statim Sejum

Græ-

Græceus est subsecutus, tamen ex Græcejo poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissime percipere, & meminisse volam, ut ne in libertate, & salute populi Romani conservanda auctoritatem senatus exspectes, nondum liberi, ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempublicam liberasti: quo etiam est res illa major, & clarior) & adolescentem, vel puerum potius, Cæsarem, iudices temere fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civesque optimos, dementes fuisse iudices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam; quæ suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reipublicæ defendendam contulerunt. Voluntas senatus, pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Postremo suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum: primum idibus Martiis; deinde proxime exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, seu animatus debes esse, non ut nihil facias, nisi iussus; sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur.

M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES. 8.

EO tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: qui quid legissent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimavi: primum, S. P. Q. R. de te laborare, non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ, admirabilis enim est quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium. Ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te rempublicam liberaturum. Romæ dilectus habetur, totaque Italia; si hic dilectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor occupavit animos hominum desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus a te jam expectare litteras debemus,

bemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ.

9. D. BRUTUS S. D. M. CICERONI.

PANSA amisso, quantum detrimenti respublica acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. sequar eum confestim. utrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum, Lepidum, mittas, ne bellum nobis redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio puto te perspicere, quid facturus sit. multæ, & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi, & Asinii. Neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem advertere sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum numquam, si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro; quem spero, pulso Antonio, reipublicæ non defuturum. Si se Alpes Antonius trajecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiolem. III kal. Maii, ex castris Regii.

10. D. BRUTUS S. D. M. CICERONI.

NON mihi rempublicam plus debere arbitror, quam me tibi. gratiorem me esse in te posse, quam isti per-versi sint in me, exploratum habes: si tamen hoc temporis videatur dici causa malle me tuum iudicium, quam ex altera parte omnium istorum. Tu enim a certo sensu, & vero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malivolentia, & livore impediuntur. Interpellent me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus respublica a me commode administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quam pote-

potero brevissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacivitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror. Scio enim, cui scribam. Revertor nunc ad Antonium: qui ex fuga cum parvulam manum militum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Hoc accessit manus Ventidii, quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo ad Vada pervenit, atque ibi se cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii hæc sint, necesse est: aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quod ea pars Italiae sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset: in tantas angustias Antonium compulsem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo. quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint, aut, a te cum explicabuntur, ne impediuntur, timeo. Alere jam milites non possum. Cum ad rempublicam liberandam accessi, H. S. mihi fuit pecuniæ cccc amplius. Tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam, ut omnes jam meos amicos ære alieno obstrinxerint. Septem nunc numeros legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis thesauros haberem, subsistere sumtui possem. Cum primum de Antonio exploratum habuerim, faciam te certiolem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III non, Maji, ex castris, Dertona.

D. BRITUS IMP. COS. DES. S. D. M. CICERONI. II.

EODEM exemplo a te mi litteræ redditæ sunt, quo
pueri

pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abiecit, ut ex libellis suis animadverri, qui in me inciderunt. In quibus quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate, rei publicæ commodo fiant. Malivolentiæ hominum in me, si poteris, occurre, si non poteris, hoc consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. pridie nonas Maji ex castris, finibus Statiellensium.

12. M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES.

TRES uno die a te accepi epistolas: unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores: quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit; alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceji oratione, non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia tua illa præclara in rempublicam merita, ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo, fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, configi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino est hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum sit, ne quæ justa querela esse possit. Res se sic habet. Is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Hoc quam
vim

vim habeat, te existimare malo, quam me apertius scribere.

D. BRUTIUS, M. T. C. S. D. 13.

IAM non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt. Qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium perisse nesciebam: Cæsari non credebam prius, quam convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postero die mane a Pansa sum arcessitus Bononiam. Cum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas. sic enim vere eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessime acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinera fecit multo majora fugiens, quam ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim. Quacumque iit, ergastula solvit, homines arripuit. constitit nusquam prius, quam ad Vada venit. Quem locum volo tibi esse notum. Jacet inter Apenninum, & Alpes, impedimentissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo milia passuum triginta, & se jam Ventidius conjunxisset; concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit a militibus, ut se trans Alpes sequerentur; sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter a militibus Ventidianis, (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Et orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eo contuli. hora ante præsidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus. sane quam sum gavisus, in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quod neque Planci quattuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant, quos ipsi adhuc sa-
tis

tis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui co præmissus erat a nobis, sustinebant: nostrosque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen si quo etiam casu Isaram se trajecerint, ne quod detrimentum reipublicæ injungant, summa a nobis dabitur opera. vos magnum animum, optimamque spem de summa republica habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratissimi & ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium conflagamus, qui quidem eas copias, quas diu simulatione reipublicæ comparabant, subito ad patriæ periculum converterunt.

14. M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES. S. P. D.

MIRABILITER, mi Brute, lætor, mea consilia, measque sententias a te probari de decemviris, de ornando adolescente. Sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso: plane jam, Brute, frigeo. ὄργων enim erat meum senatus. id est jam dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii, conciso exercitu, ut omnium animi relaxati sint, meæque illæ vehementes contentiones, tamquam *οὐσιαρχίας* esse videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perducī. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto arcessendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior. Sed, ut scribis, habes obrectatores; quos equidem facillime sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa legiones exspectantur. Sed bellum istuc renatum mirantur homines. Nihil tam præter spem unquam. Nam die tuo natali victoria nuntiata, in multa secula videbamus rempublicam liberatam. Novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas idibus Majis dedisti, modo te accepisse a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium. Id si ita est, omnia faciliora: sin ali-

aliter, magnum negotium: cujus exitum non extime-
 sco; tuæ partes sunt. Ego plus, quam feci, facere non
 possum. Te tamen, id quod spero, omnium maximum
 & clarissimum videre cupio.

M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES. S. P. D. 15.

ETSI mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt: tamen ju-
 cundius fuit, quod in summa occupatione tua
 Planco collegæ mandasti, ut te mihi per litteras excu-
 sare: quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil ama-
 bilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua, cum
 collega, concordiaque vestra, quæ litteris communi-
 bus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit.
 Quod superest, perge, mi Brute: & jam non cum aliis,
 sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præ-
 fertim ad te: quo magistro brevitatis uti cogito. Lit-
 teras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, qua-
 les maxime opto.

M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES. S. P. D. 16.

PERMAGNI interest, quo tibi hæc tempore epistola
 reddita sit: utrum cum sollicitudinis aliquid habe-
 res, an cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque
 ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret
 epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coram
 qui ad nos intempestive adeunt, molesti sæpe sunt:
 sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem,
 ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille,
 cui mandavi, satis scite, & commode tempus ad te
 cepit adeundi: confido, me, quod velim, facile a te
 impetraturum. L. Lamia præturam petit, hoc ego
 utor uno omnium plurimum. Magna vetustas, magna
 consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil
 mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno præterea
 beneficio eius, magnoque merito sum obligatus. Nam
 Clodianis temporibus, cum equestri ordinis princeps
 esset, proque mea salute acerrime propugnaret, a Ga-
 binio consule relegatus est: quod ante id tempus civi
 Romano contigit nemini. Hoc cum populus Romanus
 meminit, meipsum non meminisse turpissimum est.

M

Que-

Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, magnificentissimo munere ædilicio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certe facis, quum equitum centurias tenes, in queis regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus. Ponam in extremo quod sentio. Nihil est, Brute, omnia cum a te expectem, quod mihi gratius facere possis.

17. M. T. C. D. BRUTO, IMP. S. D.

LAMIA uno omnium familiarissime utor. Magna ejus in me, non dico officia, sed merita, eaque sunt populo Romano notissima. Is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, ut ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec vero, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio, Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

18. M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES. S. D.

ETSI ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique Romani victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces. Itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari. Etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec vero Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitra-

bitra-

bitraretur, ut qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipublicæ indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, ut plane abjectus, & fractus sit Antonius. Sin aliquid virium forte collegerit: sentiet, nec senatui consilium, nec populo Romano virtutem deesse, nec reipublicæ te vivo, imperatorem. XIII kal. Jun.

D. BRUTUS, M. T. C. S. P. D.

19.

AD senatum quas litteras misi, velim prius perlegas: & si qua tibi videbuntur, commutes. Necessario me scripsisse, ipse animadvertes, nam cum putarem, quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloque placuerat, vobis assentientibus: minus de reliquis rebus laborandum existimavi. Nunc vero cum sim cum tironibus egentissimis, valde & meam & vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me, & M. Brutum præcipue observant. His ne quam patiari injuriam fieri in senatu venarum causa, a te peto. Causam habent optimam, officium in rempublicam summum, genus hominum adversariorum seditiosum, & incertissimum, XII kalend. Jun, Vercellis.

D. BRUTUS, IMP. COS. DES. M. T. C. S. P. D. 20.

QUOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque a me contemptum, novissime Labeo Segulius, homo sibi similis, narrat mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum: se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos vero pessime loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum: maximeque indignari, quod in decemviris

M 2

neque

neque Cæsar, neque ego habiti essemus: atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & jam in itinere essem, committendum nondum putavi, prius ut Alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi, sperare eos, te pertimesacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quam plurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare. Et, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primum, quod desiderant de decemviris, facias: deinde de præmiis. Si tibi videtur, agros eorum militum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis. De nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ, senatum de ea re constituturum: quattuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Silani, & agro Campano. Æqualiter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii; quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. De exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. *ix kal. Jun. Eporedia.*

21. M. T. C. D. BRUTO, IMP. S. P. D.

Dii isti Segulio malefaciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt! Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud quidquid esset nugarum, me scire voluisti. Signum enim magnum amoris dedisti, Nam quod

quod idem Segulius, veteranos queri, quod tu, & Cæsar in decemviris non essetis, utinam ne ego quidem essem! Quid enim molestius? Sed tamen, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidem illi, qui solent, reclamarunt. Itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quo veterem comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me, ut de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihi que carissime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de his non ita valde laboro. Sim enim impudens, si plus postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar; & sapienter, & amicissime præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam me scias, nunquam perturbare; me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuum quidquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua iam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam. tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus; præsertim cum persuasum omnibus esset, mihi que maxime, a te nos unice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis, de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurrerent; disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, & (ut scribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Pridie nonas Iunii.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. P. D. 22.

CUM Appio Claudio, C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis muris constituta. Peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea causa, ut cum auctoritate tua, quæ plurimum

valet, conservatum velis. Volo, te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidem causa hoc melior debet esse, quod pietate adductus, propter patris restitutionem, se cum Antonio conjunxit. Quare etsi minus veram causam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem, summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea, & gratissimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita a te peto, ut majore studio, magisque ex animo petere non possim,

23. D. BRUTUS M. T. C. S. P. D.

NOS hic valeamus recte: & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus libere reipublicæ consulere. Quod si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus propriis reipublicæ valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc fortuna adjuvante augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui causa homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, si te omnes, quot sunt, conantem loqui ferre poterint. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi a te litteræ veniant, in Italia morabor. XIX kal. jun. Eporedia.

24. CICERO D. BRUTO, S. P. D.

NARRO tibi: antea subirascebar brevitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax esse videor. te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis? Te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus essem: tamen ista epistola mihi omnem metum absterfisses. Sed, ut mones, frenum momordi, etenim qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere: sed ita, ut ne desim con-

stan-

stantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romæ. sin adventu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes aman- tissimum Servium, nos non desumus, *IIx idus Junias.*

M. T. C. D. BRUTO, S. P. D. 25.

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras, Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam, (acta enim ad te mitti sciebam: inanem au- tem sermonem litterarum tibi injucundum esse audie- bam) brevitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi; quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino: qui utinam jam adesset! intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισµόν tuum? altera jam pagella procedit. Vince, & vale, *xiv kal. Quintiles.*

D. B. IMP. M. T. C. S. P. D. 26.

MAXIMO meo dolore hoc solatio utor, quod intel- ligunt homines, non sine causa me timuisse ista quæ acciderunt. Deliberent, utrum trajiciant legiones ex Africa, necne, & ex Sardinia; & Brutum arcessant, necne: & mihi stipendium dent, an non decernant. Ad senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita sunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adiruros periculum. Rogo te, videte quibus homini- bus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & celeritate. *III non. Jun. ex castris.*

M. CICERO MATIO, S. 27.

NONDUM satis constitui, molestiane plus, an vo- luptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo cum
M 4 ple-

plenus officii, tum uniusque nostrum amantissimus. Nam cum in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cum esset, mane venit. Quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi longius fuisse, quam ut me videret. Num quidnam, inquam, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed vetustas habet aliquid commune cum multis: amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi: meque a te diligere judicavi. Tuus deinde discessus,isque diurnus, ambitio nostra, & vitæ dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animam agnovi multis annis ante bellum civile, cum Cæsar esset in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa præterea, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt, graviora enim consecuta sunt. Et initio belli civilis cum Brundisium versus ire ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. Primum hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec vero sum oblitus litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Cæsari obviam venisses in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompejum proficisci, sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna. Quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in præsentem meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciosem judicaverunt? Veni Brundisium: oblitumne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus, quid defuit nostræ familiaritati in maximis rebus? Quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum. In reliquis officiis,

cui

cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpe suavissimo sermone consumeres? tum, cum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφόμενα scriberem, tu me impulisti. Post Cæsaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem ego illi quam familiarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam a me commissum, quod esset alienum nostram amicitiam, credidisse. Nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt, & illustria, habeo multo occultiora, quæ vix verbis exsequi possam. Omnia me tua delectant: sed maxime, maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia; tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malivolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam a te facta sint, proferantur. Ea tu si non audis; quid dicam, nescio. equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio a te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. Alia sunt, quæ liquido negare soleam: ut de isto ipso suffragio. alia, quæ defendam a te pie fieri, & humane: ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse: vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ, vitæ amici anteponendam. Es his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ! Illa vero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut sapius: te, & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ; in quo, qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit cau-

sam harum litterarum: quibus nisi credideris, me omnis officii, & humanitatis expertem judicaris; quo nec mihi [gravius] quidquam potest esse, nec te alienius.

28.

M. TULLIUS CICERONI S.

MAGNAM voluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem, cognovi. De qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil a me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum. Eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset atque esset benivolentia. Quod quum, ut volui, scio esse: respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate & amicitia nostra, saepe restitisti. Nota enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem contulerint. Vicio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero: atque eum, quem dilexi, periisse indignor. Ajunt enim, patriae amicitiam praeposendam esse: proinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipublicae fuisse utilem. Sed non agam astute. Fateor me ad istum gradum sapientiae non pervenisse. Neque enim Caesarem in dissensione civili sum secutus; sed amicum, quamquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum umquam civile, aut etiam causam dissensionis probavi; quam etiam nascentem extinguere summe studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniae dulcedine sum captus; quibus praemiis reliqui, minus apud eum, quam ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea, lege Caesaris diminuta est; cujus beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in civitate. Civibus vicis ut parceteretur, aequae, ac pro mea salute, laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolomes, eum, a quo id impetratum est, periisse non indignari; cum praesertim iidem homines illi, & invidiae,

die,

diæ, & exitio fuerint? Plesteris ergo, inquit, quum factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem impunitè licere! At hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quam alterius arbitrio: quæ nunc, ut quidem isti dicunt, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquam periculi terroribus ab afficio aut ab humanitate desciscam. Numquam enim honestam mortem fugiendam, sæpe etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? Cupio enim, Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte rempublicam velle salvam. Id quidem me cupere, nisi & ante acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiore oratione ducas: mihi que si sentis expedire, recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. An, quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem: id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? Non faciam: neque, quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quod si aliter essem animatus, numquam quod facerem, negarem: ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipublicæ pertinet. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare, etiam mortui, debui: & optime spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii domum sæpe, salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa, frequentes ventitare reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne,

quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut ne etiam ii, qui me non amant, propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas ago gratias, quod tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit: & quod eum, quem semper lubenter dilexi, quo magis jure colere, atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

29.

CICERO APPIO, S.

DUBITANTE mihi (quod scit Atticus noster) de hoc toto consilio professionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, judicium, & consilium tuum. Nam & scripsisti aperte, quid tibi videretur, & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te, & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximeque sum expertus, cum initio civilis belli per litteras te confuissem, quid mihi faciendum esse censes; eundemne ad Pompejum, an manendum in Italia. Suasisti, ut consulere dignitati meæ. ex quo, quid sentire, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me a te diligere sensi. Et cum abessem, atque in magnis periculis essem: & me absentem, & meos presentes a te cultos, & defensos esse, meministi. Et post meum reditum, quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum vero judicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum, post mortem Cæsaris & totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum judicium,

diciam, nisi mea summa benivolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Appi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaue omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi: a me autem, cum paulum otii nacti erimus, uberiores litteras expectato. Da operam ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER DUODECIMUS,

AD

C. CASSIUM, ET CETEROS.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. I.

FINEM nullam facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est, de tota republica cogitandi, cujus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipse meliorem, republica a Dolabella meo præclarissime gesta. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & Urbi, & otio diffiderem urbano. Sed ita compressa est, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo duntaxat 'fordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua, magna sunt, ac multa: sed posita omnia in vobis. quamquam primum quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur. Interfecto enim rege, regios

M 7

omnes

omnes nutus tuemur. Neque vero id solum, sed etiam, quæ ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur: immunitates dantur: pecuniæ maximæ describuntur: exules reducuntur: senatus consulta falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur: respublica jaceat in his perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda. nec hoc cogitandum, satis jam habere rempublicam a vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare; sed contenta non est, & pro magnitudine & animi, & beneficium vestri, a vobis magna desiderat. Adhuc ultas suas injurias est per vos, interitu tyranni: nihil amplius. Ornamenta vero sua quæ recuperavit? an quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? at enim ita decrevimus. Fecimus id quidem, temporibus cedentes: quæ valent in republica plurimum. Sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reipublicæ, quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

2.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

VEHEMENTER lætor, tibi probari sententiam, & orationem meam: qua si læpius uti liceret, nihil esset negotii, libertatem, & rempublicam recipere. Sed homo amens, & perditus, multoque nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit nullamque aliam ob causam me auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi, ut in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimesco, modo vestri facti gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Servilio, qui me

me est consecutus, tuto in senatum venire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejusque initium a. d. XIII kalend. Octobr. a me se facturum putavit. At quam paratus venerat, cum in villa Metelli complares dies commentatus esset. Quæ autem, in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est vitus, ut ad te antea scripsi, vomere suo more, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum. Intelligit enim populus Romanus tres esse consulares, qui, quia, de republica bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum venire non possint. Nec est præterea quod quidquam exspectes. Tuus enim necessarius affinitate nova delectatur. Itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur. Alter item affinis novis commentariis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia; illud non ferendum, quod est, qui vestro anno filium suum consulem futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deservire præ se ferat. Nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum venit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. Reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi, si non numero consulares, habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus, exiguus esset, quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto; ne in vobis quidem. sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis; velim salvis nobis. sin id minus, res tamen publica per vos brevi tempore jus suum reciperabit. Ego tuis, neque desum, neque deero, qui si ne ad me referent, mea tibi tamen benivolentia, fidesque præstabitur.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. 3.

AUGET tuus amicus furorem in dies: primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit PARENTI OPTIME MERITO; ut non modo sicarii, sed jam etiam

etiam patricidæ judicemini, quid dico, judicemini? judicemur potius. Vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. Utinam quidem fuisset! molestus nobis non esset. Sed hoc vestrum est: quod quum præterit, utinam haberem, quid vobis darem consilii! Sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium omne autem hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. Itaque a. d. sext. non. Octob. productus in concionem a Canutio, turpissime ille quidem discessit: sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cujusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? Ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus: conservo servimus. Et tamen me quidem favente magis, quam sperante, etiam nunc refidet spes in virtute tua. Sed ubi sunt copiæ? De reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quam nostra dicta cognoscere. Vale.

4. M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

VELLEM idibus Martiis me ad cenam invitasses. reliquiarum nihil fuisset. Nunc me reliquiæ vestræ exercent, & quidem præter ceteros me; quamquam egregios consules habemus: sed turpissimos consulares: senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum. Populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa. Nihil autem foedius Philippo, & Pisone, legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent; cum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique jam in re salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. Fama nuntiabat, te isse in Syriam: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius est, eo firmiora viden-

videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non infulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu vixdum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nosses. Nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras avide expecto. Vale.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. 5.

HIEMEM credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi esses. Loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut ex cum per se gratæ essent, tum ornatiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quæ putamus: magnis subsidiis fulta respublica est. A prima enim ora Græciæ, usque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniri erimus, & copiis. Quamquam, nisi me fallebat, res se sic habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliqui fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obsidebatur, quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster Hirtius: ad Forum Cornelium Cæsar: uterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus, studiosissimam reipublicæ. Tuos etiam clientes Transpadanos mirifice conjunctos cum causa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicii morte, magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inermes, partim improbi: nonnulli in-

vi-

vident eorum laudi, quos in republica probari vident. Populi vero Romani, totiusque Italiae mira consensus est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

6. M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

QUI status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optime de republica sentiente. nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaque cum tibi ne commendo quidem, adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum, in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cum hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicinus: sin (quod dii omen avertant!) omnis omnium cursus ad vos. Proinde fac animum tantum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad universam rempublicam recipendam. Vale.

7. M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

QUANTO studio dignitatem tuam, & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. Quæ mea sententia in senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno plebis, M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuque populi, ut nihil umquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quod invita locru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. In concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem, illam a me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non movebant; alia malebam. Favebam & reipublicæ, cui semper favi, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem, & in senatu pluribus verbis
diffe-

differui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promisi enim, & prope confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra: sed te ipsum tuo more rempublicam defensurum. &, quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes, quæ in istis partibus essent opes copiarumque, tuas esse: per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublicæ reciperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. 8.

SCELUS affinis tui, Lepidi, summamque levitatem, & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto, non solum ad præsens periculum, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsentis iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus a te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. 9.

BREVITAS tuarum litterarum me quoque breviorē in scribendo facit: &, vere ut dicam, non satis occurrit, quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certo scio; tuas autem ignoramus. Tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos, confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipublicæ spem in te, & in copiis esse tuis. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen,

tamen, ut omnia, (ut spero) prospere procedant, multum interest te venire. Exigua enim spes est reipublicæ. nam nullam non libet dicere: sed, quæcumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

10. M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.
LEPIDUS, tuus affinis, meus familiaris, pridie kal. Quintiles sententiis omnibus hostis a senatu iudicatus est, ceterique, qui una cum illo a republica defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante kal. Septemb. potestas facta est. Fortis sane senatus, sed maxima spes subsidii tui. Bellum quidem, cum hæc scribebam, sane magnum erat, scelere, & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Maji ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua; sin quid forte titubatum, ut sit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum quibuscumque potuero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit, cum, quid opis reipublicæ laturus is exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidem aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, ut quam primum te in Italia videamus. rempublicam nos habere arbitrabitur, si vos habebimus. Præclare viceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta republica, hic ex pace, & victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia; vos expectari: Brutum quidem

quidem jam, jamque. Quod si, ut spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra respublica exsurgat, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum; etiam si respublica satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

C. CASSIUS PROCOS. M. T. C. S. P. D. II.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum, imperatores. Viri fortes, optimique cives, postea quam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum una fortissimo animo rempublicam administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse scito. Quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam, quantum est in te, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, & maximo animo rempublicam defendas. Reliqua tecum agat L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data nonis Martiis, ex castris Taricheis.

CASSIUS PROCOS. S. D. M. CICERONI SUO. 12.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non solum favere nobis, id quod & nostri & reipublicæ causa semper fecisti: sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primum existimare putabam, nos, oppressa republica, quiescere non posse: deinde, cum suspicarerere nos moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complures Romam misi. Scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatæ essent: si forte mei obtemperare mihi voluerint. Quod si litteræ

per-

perlatæ non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habeo paullulum moræ, dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam commendatam tibi habeas, si me intelligis, nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante, & auctore: si non solum exercitus ad rempublicam libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione, & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirifice de republica meritos esse animadvertis: & effice, ne quem poeniteat, rempublicam, quam spem prædæ, & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci, & Crispi, imperatorum, dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. Quod nisi milites invito eo legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc a te peto, non solum reipublicæ, quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitia nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum. De cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet. Qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse: debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audii, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis. proficiscar in Ciliciam, quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republica, sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maji, ex castris.

13. C. CASSIUS, S. D. M. CICERONI.

SI vales, bene est: valeo. Cum reipublicæ vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum, quod maximus consularis maximum consulem

te

tē ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum: idque sæpe jam experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pæne victam rempublicam ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis, & mi carissime, id quod maxime reipublicæ tenebris comperisti; nunc te habebimus testem nostri, & in te, & in conjunctissimam tibi rempublicam amoris: & quæ sæpe pollicitus es, te & taciturnum, dum serviremus; & dicturum de me tum, cum mihi profutura essent, nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri a te ipso. Neque enim omnium judicio malim me a te commendati, quam ipse tuo judicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut hæc novissima nostra facta, non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices, meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquire, digni quidem te, & merito tibi carissimi, esse etiam debent in republica proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli, quorum esse cupio tibi copiam. Sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis, & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probavimus. ingenium diutina servitus, certe, quaecumque est, minus tamen, quam erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ provinciæ, & ex insulis, quas potuimus naves deduximus. Dilectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, novissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quod & in castra pervenire fatius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius quæstor præerat; Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, scribere ad vos quam celerrime volumus, Dolabellam, ut Tarsenses, pel-

peffimi focii; ita Laudiceni, multo amentiores, ultro arcefferunt: ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laudiceam posita, & partem muri demolitus est, & castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quattuor millium equitatu a millibus passuum viginti, castra habet posita Πάλτω: & existimat, se sine prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam est, nisi quid navibus Laudicenorum supportarit, cito famæ pereat, necesse est. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiscus, facile præstabunt. Et volo bene sperare, & rempublicam ut & vos istic expeditis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idibus Jun. Cypro, a Crommyu-acride.

14. LENTULUS CICERONI SUO, S. P. D.

CUM Brutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadverterem: in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quam primum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus eius imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syria spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, & Italianam peteret, seque cum Antoniis, & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si a Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est. Quum quidem classis dissipata est: adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt: onerariæ omnes ad unam a nobis sunt exceptæ. Certe (quod maxime timui) videor etiam consecutus, ut non possit Dolabella in Italianam pervenire, nec fociiis suis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempublicam quam valde

valde desperaverint, ex litteris, quas publice misi, cognosces. Et quidem multo parcius scripsi, mirari noli. mira est eorum amentia: nec me meæ ullæ privarim injuriæ unquam, malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contemtionem optimi cujusque, ferenda mihi non fuit, nec tamen omnes perditos esse puto. Sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt, iidem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reipublicæ nostræ, sed etiam necessarium. De nostrâ dignitate, velim tibi ut semper curæ sit: & quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quum consulibus decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quod hoc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: & ut tu divina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti veniunt, Cassius eum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confusus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit. ibi spero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere. spero etiam confectum esse jam, & oppressum Dolabellam. Quare non puto, Pansa, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi promiserunt Pansa, & Hirtius coram, & absentem mihi scripserunt; Verriusque nostro Pansa affirmavit, se

N

da-

daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porro non, medius fidius, cupiditate provinciae produci longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quae ego ne frustra subierim, neve prius, quam reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, valde laboro. Nam si potuissem, quam exegeram pecuniam, universam mittere: postularem, ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, rei publicae non praestiterunt; id consequi, & reficere volo. Quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero, id, ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curae sit. Ego me de republica puto esse meritum, ut non provinciae istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti, periculique societate, sed etiam hujus temporis studio, & virtute. Primus enim ego leges Antonias fregi: primus equitatum Dolabellae ad rempublicam traduxi, Cassioque tradidi: primus dilectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reipublicae Syriam, exercitusque, qui ibi erant, conjunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque praesidia, & tam celeriter Cassio dedissem; ne ausus quidem esset ire in Syriam: & nunc non minora pericula reipublicae a Dolabella instarent, quam ab Antonio. Atque haec omnia is feci, qui sodalis, & familiarissimus Dolabellae eram: conjunctissimus sanguine Antonis; provinciam quoque illorum beneficio habebam; sed *πατριδα ἐμὴν μᾶλλον Φιλῶν*, omnibus meis bellum primus indixi. Haec etsi adhuc non magno opere mihi tulisse fructum animadverto, tamen non despero: nec defatigabor permanere, non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. At tamen si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus, & optimi cujusque officii: majorem auctoritatem apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reipublicae poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna

berna

berna cum equitibus erat profectus. Sed, medius fidius, ea esse cum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea causa, gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. D. IIII kalend. Jun. Pergæ.

P. LENTULUS, P. F. PROQUAEST. PROPR. COSS. IS.
PRAETT. TRIBB. PL. SEN. P. Q. R. S. P. D.

SI valetis, liberique V. V. B. E. E. V. Scelere Dolabellæ oppressa Asia, in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reipublicæ, quæ M. Brutus, V. C. tenebat, me contuli: & id egi, ut, per quos celerime possent, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertinuisset Dolabella, vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipue civibus Romanis crudelissime denudatis, ac divenditis, celeriusque Asia excessisset, quam eo præsidium adduci potuisset; diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui: & quam primum ad meum officium revertendum mihi esse existimavi, ut & reliqua vectigalia exigere, et, quam deposui pecuniam, colligerem: quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quam primum, & vos de omni re facerem certiores. Interim cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, & paratas in aqua habere: cum his navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus proquæstor, homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in republica conjunctissimus, Rhodum reverti, confusus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicaretis; fœdere quoque, quod cum his, M. Marcello, Ser. Sulpicio renovatum erat: quo juraverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos S. P. Q. R. Quæ res nos vehementer fefellit. Tantum enim absfuit, ut illorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, comœatu, aqua denique prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singulis cum na-

vigiolis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque majestatis, non solum juris nostri, sed etiam imperii, populique Romani idcirco tulimus, quod interceptis litteris cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorum, contractas, in Lycia a classe ejus obsideri. Hujus rei timore, patres conscripti, percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quam diligentissime potui, causam reipublicæ egi: periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exp. sui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quam bonos: ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem, propense non crederent esse factam: ut patientiam senatus, & optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quam quæ vere facta erant, & a nobis docebantur. Qua mente etiam ante nostrum adventum post Trebonii indignissimam cædem, ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Hæc, sive timore, (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent, sive furore, sive potentia paucorum, (qui & antea pari contumelia viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes) nullo exemplo, neque nostra ex parte, neque nostro presentium, neque imminenti Italix, urbi que nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petisset, mederi cum facile possent, noluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos,

&

& demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro. Quam suspicionem consecuta res aliquot auxerunt: maxime quod subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis: in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumferunt. Itaque cum ab Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus, in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restituimus idemque, quod maxime verebatur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desimus, classem fugientem persecuti sumus usque Sidam, quæ extrema regio est provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumque petiisse. Quibus disiectis, cum scirem, C. Cassii, singularis civis, & ducis, classem maximam fore præsto in Syriam, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, diligentiam vobis, patres conscripti, rei que publicæ præstem: pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerime cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reipublicæ fidem præstiterunt in conservanda pecunia a me deposita, quique scelere ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus. Interea quo commodius vectigalia rueri, provinciamque ab injuria defendere possim, præsidium necessarium, voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circiter xxx, quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiocheam, quæ in Syria est, venisse: non receptum, conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, agris relictis, noctu Antiochea profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes fere Asiaticos

militēs ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiocheam rediisse, & se iis tradidisse, qui a Cassio relictī, urbi illi præerant, ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis nuntiatum esse quadridui iter Laudicea abfuisse, tum cum Dola-bella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius confido sceleratissimum latronem pœnas daturum. Quarto nonas Junias, Pergæ.

16.

TREBONIUS CICERONI, S.

S. V. B. E. Athenas veni a. d. xi kal. Jun. atque ibi, quod maxime optabam, vidi filium tuum deditum, optimis studiis, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quam, pro nostro veterimo, verissimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare: nihil adolecente tuo, atque adeo nostro, (nihil enim mihi a te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est: aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quod vere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis: quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus ut libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone iniecisset, se velle Asiam visere: non modo invitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & caritate, & amore tuum officium præstatueros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus una cum eo sit, ne putes, in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum: Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermitteremus, quo in dies longius, discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in republica, cum has litteras dabam, non sciebam. Audiebam quadam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod vel minime
adhuc

adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis *ἐν δὲ ὑπὸ πηλοῦ ἐγὼ* videbor: turpitude personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ: quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cum etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quam primum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. D. VIII kalendas Junias, Athenis.

CICERO S. D. CORNIFICIO, COLLEGAE. 17.

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserves, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt. quæ, quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me causa magis movent, quam mea. Romæ summum otium est: sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestum negotium: quod spero fore; video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiam nactus, scribere audacius: & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sum, te a judicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem a non indocto, paullulum dissidere. Huic tu libro, maxime veim ex animo; si minus, gratiæ causa suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant. Puto enim, etiamsi rem minus probabis, tamen in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatem-

ratemque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cum amori, quem inter nos mutuam esse intelligam, plurimum tribuam, tum de summo ingenio, & de studiis tuis optimis, & de spe amplissimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos.

18. CICERO CORNIFICIO, COLLEGAE, S. D.

QUOD extremum fuit in ea epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respondebo. Animum advorti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas. ego autem nunquam, cum mihi denuntiatum esset a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui Cæcilius Bassus erumperet, quidquam certi constitaturum. id ego & speraram, prudentia tua fretus: &, ut considerem, fecerunt tuæ gratissimæ mihi litteræ. Idque ut facias quam sæpissime, ut &, quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. etsi periniquo patiebar animo, te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contra accidit, istic enim bellum est exortum: hic pax consecuta: sed tamen ejusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. Bellorum enim civilium hi semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ velit victor, sed etiam, ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus sit parta victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, & Publii poemata. Nihil mihi tam deesse scito, quam qui cum hæc familiariter, doctèque rideam. Is tu eris, si quam primum veneris. Quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror.

19. M. T. C. CORNIFICIO, S. D.

LIBENTISSIME legi tuas litteras: in quibus jucundissimum

simum mihi fuit, quod cognovi meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus esses. verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Cæsare, ex tuis litteris cognovi. Eandem rem tibi volo bene, & feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspitione quod scribis, sane me commovit. Quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quod si pares copias ad configendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, & ex tempore constitues. Mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto: in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse.

CICERO CORNIFICIO. 20.

GRATAE mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessam diverforiolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompejano reddideris πάντα περί πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo laceffes. Ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut es, cessabis, laceffam, nec tua ignavia etiam inertiam afferat. Plura otiosus. Hæc, cum essem in senatu, exaravi.

M. T. C. CORNIFICIO, S. D. 21.

CAUIS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera. Eum velim rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissime sua negotia conficiat, in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo; idque

a te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus, non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceterisque rebus omnibus ejus dignitati, rei que, si me amas, confules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

22. M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO!

NOS hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, collega nostro, Antonio, bellum gerimus: sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impune. nam sentiet, quos lacesserit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique *τρυφαινοκτόνοι* longegentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noster tardius convalescit. Quid futurum sit, plane nescio. Spes tamen una est, aliquando populum Romanum majorum similem fore. Ego certe reipublicæ non deero: &, quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. A. d. XIII kalendas Januar. senatus frequens mihi est assensus, cum de ceteris rebus magnis, & necessariis, tum de provinciis, ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex senatus consulto successisset. Hoc ego cum reipublicæ causa censui, tum, mehercule, inprimis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reipublicæ causa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare: atque ut omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat. in Sempronio, si meis litteris obremperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud & præterit, & levius est. Hæc magna res est. Fac ut provinciam retineas in potestate reipublicæ. Plura scripsissem, nisi tui festinarent, itaque Cherippo nostro me velim excuses.

M. T.

M. T. C. P. CORNIFICIO, S. D. 23.

OMNEM conditionem imperii tui, statumque provinciae mihi demonstravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed quo tua major dignitas, eo, quae tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quae tu propter magnitudinem, & animi, & ingenii moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sunt dolenda. Sed haec posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisque Caesaris Octaviani conatum; de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis imperum faceret. Prudentes autem, & boni viri, & credunt factum, & probant. Quid quaeris? magna spes est in eo. Nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriae causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. A. d. VII idus Octobr. Brundisium erat profectus obviam legionibus Macedonicis IIII, quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare. Habes formam reipublicae, si in castris potest esse respublica, in qua tuam vicem saepe doleo, quod nullam partem, per aetatem, sanam, & salvam reipublicae gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam id ereptum est. Quae enim est spes, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Cannutium apud eos sibi locum quaerere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidem & haec, & omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiae magnam habeam gratiam, quae me non modo ab sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae imperus armat; tibi que idem censeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem: tum maxime in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

24. M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

EGO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rempublicam incumbas. hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes, amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia, nondum legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denuntiandum bellum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more rempublicam defendi: me principem senatui, populoque Romano professus sum: nec postea, quam suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ, salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim. Cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia, sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare: sed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratissimi hominis litteris, tuum & erga illum, & erga Dinyfium studium perspiciamus.

25. M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

LIBERALIBUS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus frequentissimi senatu causam tuam egi non invita Minerva. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit. Magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est, Calvisii, & Tauri. Factum de te senatus consultum honorificum. Postulabatur autem, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctan-

cunctantibus ceteris a. d. xiiii kal. jan. fundamenta jeci rei-publicæ, eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis. Nec vero postea destitit labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reipublicæ provinciam absens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus: neque solum spe, sed certa re jam, & possessione deturbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciæque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem, fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Græciam, desperata libertate, rapiebar: cum me Etesia, quasi boni cives, relinquentem rempublicam prosequi noluerunt; Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Regium retulit: atque inde ventis, remis in patriam omni festinatione properavi, postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui. Sic sum in Antonium invehsus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet: meque cum elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conjeci in Cæsaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis; deinde summæ reipublicæ comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus a Brundisio, pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio, neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam defert, alios mores postulat, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Una navis est jam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus. utinam prospero cursu! Sed quicumque venti erunt, ars nostra certe non aberit. Quid enim præstare aliud

virtus potest? Tu fac magno animo sis, & excelso; cogitesque, omnem dignitatem tuam cum republica conjunctam esse debere. P. Lucejum mihi meum commendas: quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam, collegas nostros, homines in consulatu reipublicæ salutare, alieno sane tempore amissimus, republica Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur, quamquam admodum sumus jam defatigati. Sed nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum hæc hactenus. Ab aliis te de me, quam a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninoque, quid istic agatur, facias me velim certiolem.

26.

CICERO CORNIFICIO, S. D.

Q. TURNIUS, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, et honestus, heredes fecit similes sui, Cn Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Confidium Gallum, L. Servilium Postumum, C. Rubellium, ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione. Tanta enim liberalitate se tua usus prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quam ego te auderem rogare. audebo tamen, scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quam maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam avertere, ceterisque omnibus rebus habeas eos commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, & observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo.

27.

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO.

SEX. Aufidius & observantia, qua me colit, accedit
ad

ad proximos: & splendore, equiti Romano nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisque ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo.

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO. 28.

ASSENTIOR tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reipublicæ conservandæ tibi mecum a patre acceptam renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas, nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sapius pro dignitate tua appellaret, si, absentibus consulibus, umquam, nisi ad rem novam cogere-
retur. Itaque nec de H-S xx, nec de H-S lxxx, quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem ex senatus consulto imperandum, mutuumque sumendum censeo. In republica quid agatur, credo te eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non defum: omnibus inimicis reipublicæ esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videatur esse: & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset.

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO. 29.

NON modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Romano arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamiæ est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio consule relegatus, quod libere, & fortiter salutem meam defendisset, Nec ex eo amor
inter

inter nos natus est: sed quod erat vetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius, jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te jam exspectare, quibus eum tibi verbis commendarem, causas enim tanti amoris intelligis; quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamix, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamix causa studiose omnia facturussis: quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui senatus consulto, quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse; qui omnino consulis illis numquam fuit ad scribendum; deinde omnium falsa senatus consulta deferebantur. Nisi forte etiam illi Semproniano senatus consulto me censes affuisse: qui ne Romæ quidem fui, ut tum de eo ad te scripsi, re recenti. Sed hæc hætenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamix negotia, mea putes esse: curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

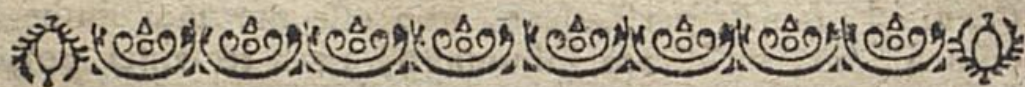
30. M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

ITANE præter litigatores, nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidem, tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitrata facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacefferem; quibus quidem me a te provocari oportebat. Quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes. Aut, si ne tu quidem vacas,
noli

noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me litteras crebriores, cum tu mihi raro mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim gravius ægrotant ii, qui, cum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac pane sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hæc haftenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem: verumtamen multo mihi notio rem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem, semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suavem! Vultus mehercule tuos mihi expressit omnes: non solum animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem proprias ad me unum litteras: sed neque vehementer, & amanter. De sumtu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari, propterea quod & orbus senatus, consulibus amissis, & incredibiles angustiae pecuniae publicae: quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa solvantur; quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucejo nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. Sed a magistris cum contenderem de proferendo die: probaverunt mihi, sese, quo minus id facerent, & compromisso, & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Lucejo. quamquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansa mortem ignorares, scripsisti, quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrare, quæ te non fefellissent, si viveret. nam te diligebat. Post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Ho-

ratio,

ratio, valde laudo. Illud non nimium probò, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. Honore enim cum ignominia dignis non erant comparandi; eoque ex fenatus consulto, si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas cepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER TERTIUSDECIMUS,

AD

C. MEMMIUM, ET CETEROS.

I. M. T. C. S. P. D. C. MEMMIO.

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliquane animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quod injuria, quam accepisti, dolore me afficeret; sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia; tamen vidisse te malletm. Nam quod est molestiæ, non sane multo levius est, cum te non video. quod esse potuit voluptatis, certe, si vidissem te, plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cum id satis commode facere poterò. Interea quod per litteras & agi tecum, & ut arbitror, confici potest, agam nunc. Ac te illud primum rogabo, nequid invitus mea causa facias: sed id, quod mea intelliges, tua nullam in partem multum interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris.

feris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt: nisi quod in philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque, & tuos omnes observabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea, quæ voluit, de suis commodis, & præmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum fere principem: & jam a Phædro, qui nobis, cum pueri essemus, ante quam Philonem cognovimus, valde, ut philosophus, postea tamen, ut vir bonus, & suavis, & officiosus, probabatur, traditus, mihiq; commendatus est. Is igitur Patro, cum ad me Romanæ litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quod ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, cum idem, ut ad te scriberem, rogasset: ob eam causam impetravit, quod te abjecisse illam ædificationem constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, & si jam plane tua nihil interest, velim, si qua offensivuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causa. Equidem si, quid ipse sentiam, quæris: nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quam illi, laborare sine causa. Quamquam Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certo scio. honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum, sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed, mehercules, quam illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiamsi peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem, nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius.

Is (non quo sit ex istis: est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) sic a me hoc contendit homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus, ut nihil unquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possem, etiam si ædificaturus esses. Nunc vero, si audierit, te ædificationem deposuisse, neque tamen me a te impetrasse; non te in me liberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ἰππομνηματισμον illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quam ut facias. sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

2. CICERO MEMMIO SAL.

CAVIANO Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus, M. Æmilio familiarissime. Peto igitur a te in majorem modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare kal. Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares, mihi certe gratissimum feceris.

3. M. T. C. S. P. C. MEMMIO,

AFIFIUM, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti. Tam gratum mihi id erit, quam quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summa observantia tibi in perpetuum devinxis. Vale.

4. M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCAE, LEG. PROPRAET. S. D.

CUM municipibus Volaterranis mihi summa necessi-
rudo

tudo est, magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis nec in laboribus umquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quod te vehementissime diligo, quodque me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cum prope præcipuam causam haberent ad jus obtinendum. Primum quod Sullani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate subterfugerunt: deinde, quod summo studio populi Romani a me in consulatu meo defensi sunt, cum tribuni plebis legem iniquissimam de eorum agris promulgavissent: facile senatui populoque Romano persuasi, ut eos cives, quibus fortuna pepercisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu lege in Agrara comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam, atque imperium summa cum tua dignitate securus es; aut certe illi integram omnem causam reservare. Illud vero dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ supra scripta sunt, eo spectant, ut te horter, & suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam quod mihi opus sit, me a te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ a diis immortalibus, & a præstantissimis in nostra republica civibus, summo senatus populique Romani studio, conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatis commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prædesse possem,

præ-

prætermitterem. Sed, quando apud te nihilominus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua benivolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, cum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possumus.

5. M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCAE, LEG.
PROPRAET. S. P. D.

NON moleste fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quam plurimis: neque tamen ob eam causam (quod tu optime existimare potes) te impedio, quo minus susceptum negotium, pro tua fide, & diligentia, ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. Nam cum multi a me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent, non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus. Ejus & Sullani temporis injustissima calamitate dolui: & cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquam e naufragio, reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri vix potest. Gravissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te in majorem modum rogo, ut C. Curtii rem, meam putes esse: quidquid mea causa faceres, ut id C. Curtii causa cum feceris, existimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCAE, 6.
 PROCOS. S. P. D.

SI vales, bene est: valeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequeretur paludatum: & item postea pluribus verbis tecum egisse, ut, quoscumque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me benivolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspianus, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, & diligit, propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotiis praeset, Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi. reliquis epistolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum convenit, & simul significem, de numero esse Cuspianorum amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam. Nam P. Cuspianus singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. Nova quaedam postulat: & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quum assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quiddam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expromseris: quae quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tuae amicitiae: non solum, quia mihi Cuspianus dicit, credo, (tametsi id satis esse debebat) sed

sed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo; tibi que, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi litteras dedit, est mihi a P. Cuspio commendatus: cujus causa quanto opere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognosti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspium quam maximas, quam primum, quam læpissime gratias agat. Vale.

7. M. T. C. CLIVIO, S. P. D.

CUM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine tuaque summa in me observantia ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia: quantoque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipii honestissimi, mihi que conjunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari, existimavi, me oportere ad te accuratius scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit; tibi que negotium datum esse a C. Cesare, non judicium, præclare intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea causa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune videtur esse cum multis: tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse. quas idcirco non commemoro, ne de miseris meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque, nisi magnam spem haberem, C. Cesari nos causam municipii probaturos: non erat causa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihi que persuasi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, etiam voluntatis erga te habiturum esse rationem: ideo a te
non

non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilominus a te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse: tamen majorem spem impetrandi nactus sum, postea quam mihi dictum est, hoc idem a te Regienses impetravisse. qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me, sperare me cogit te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam: habeam autem, qui simili causa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua levi ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum; nullum unquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me existerit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam, pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, & maxima benivolentia, majorem in modum peto, atque contendo, ut, cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benivolentia conjunctissimum, id mihi des. Quod erit hujusmodi, ut, si a Cæsare, quod speramus, impetrarimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus, sin minus: pro eo tamen id habeamus, quum a te data sit opera, ut impetraremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris: tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxis.

M. T. C. M. RUTILIO, S. P. D.

8.

CUM & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me benivolentiam expertus essem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum esset. P. Sestium quanti faciam, ipse optime scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosset, petivit a me, ut ad te quam accuratissime scriberem de re C. Albinii senatoris: cujus ex filia natus est L.

o

Sestius

Sestius, optimus adolescens, filius P. Sestii. Hoc idcirco scripsi, ut intelligeres, non solum me pro P. Sestio laborare debere, sed Sestium etiam pro Albinio. Res autem est hæc: A M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat a Cæsare de bonis Plotianis. ea si dicam non esse e republica dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Cæsar Sullanas venditiones, & assignationes ratas esse velit, quo firmiores existimentur suæ: si ea prædia dividantur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albinio parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modo lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sestius homini maxime necessario satisfecerit per me, ut ego illi uni plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum.

9. M. T. C. CRASSIPEDI, S. P. D.

QUAMQUAM tibi præsens commendavi, ut potui, diligentissime, socios Bithyniæ: reque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare: tamen, cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitavi hæc ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum universo ordini publicanorum semper libentissime tribuerim, idque magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati: quæ societas ordine ipso, & hominum genere, pars est maxima civitatis, constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares: in primisque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. F. Men.

Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, in majorem modum a te peto, Cn. Pupium, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: curesque, ut ejus operæ, quod tibi facile factu est, quam gratissimæ sint sociis: remque, & utilitatem sociorum, (cujus rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quam maxime defensam, & auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi experitus promitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse, & gratos cogniturum.

CICERO BRUTO, S.

10.

CUM ad te tuus quæstor, M. Varro, proficisceretur, commendatione egere cum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem, liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas litteras, maximum apud te pondus habituras; a meque contenderet, ut quam diligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tantum sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas, cum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum benivolentiam auferent: una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria; deinde, quod mature se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem. Maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis, mihi commendatissimi, fecit amicitiam nostram firmiter. Deinde versatus in utrisque subselliis optima & fide, & fama, jam ante hanc commutationem reipublicæ, petitioni sese dedit, honoremque honestissimum existimavit fructum laboris sui. His autem temporibus a me Brundisio cum litteris, & mandatis profe-

Aus ad Cæsarem est: qua in re & amorem ejus in suscipi-
 endo negotio perspexi, & in conficiendo ac renunti-
 ando fidem. Videor mihi, cum separatim de probi-
 tate ejus, & moribus dicturus fuisset, si prius causam,
 cur eum tantopere diligerem, tibi exposuisset, in ipsa
 causa exponenda satis etiam de probitate dixisse.
 Sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fo-
 re eum tibi & voluptati, & usui. Nam & modestum
 hominem cognosces, & prudentem; & a cupiditate
 omni remotissimum; præterea magni laboris, summa-
 que industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ
 tibi ipsi, cum bene cognoris, judicanda sunt: sed ta-
 men in omnibus novis conjunctionibus interest, qualis
 primus aditus sit, & qua commendatione quasi ami-
 citiæ fores aperiantur. quod ego his litteris efficere
 volui, etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ efficere
 debet. sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito.
 Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existi-
 mat, & ipse sentio, ut quam primum intelligam,
 hanc meam commendationem tantum illi utilitatis at-
 tulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim.

II. M. T. C. BRUITO, S. P. D.

QUIA semper animadverti, studiose te operam dare;
 ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea
 non dubito, quin scias, non solum cujus municipi-
 sim, sed etiam, quam diligenter solæam meos muni-
 cipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commo-
 da, omnesque facultates, quibus & sacra conficere,
 & facta recta ædium sacrarum, locorumque commu-
 niū tueri possint, consistunt in his vectigalibus, quæ
 habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecunias-
 que, quæ a colonis debentur, exigendas, totamque
 rem & cognoscendam, & administrandam, legatos
 equites Romanos misimus, Q. Fufidium, Q. F. M.
 Faucium, M. F. Q. Mamercum, Q. F. Peto a te in
 majorem modum, pro nostra necessitudine, ut tibi
 ea res curæ sit, operamque des, ut per te quam com-
 modissime negotium municipii administretur, quam
 pri-

primumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissime pro tua natura, & quam liberalissime tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam gratius feceris, quod cum semper tueri municipes meos con-
 flevi, tum hic annus præcipue ad meam curam, officiumque perinet. Nam constituendi municipii causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsum, hominem mihi maxime necessarium (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si respublica municipii, tuo studio, diligentia bene administrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T. C. BRUTO, S. P. D. 12.

ALIA epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentissime: hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo: non ut aliquid de illa commendatione comminuum, sed ut hanc addam. Nam & privignus est M. Cæsi, mei maxime & familiaris, & necessarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus militum: quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) a nostris studiis non abhorrens. Quare velim eum quam liberalissime complectare: operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem, cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi: quod ei contingeret, si hac mea commendatione tuum erga se studium eris consecutus.

13.

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

L CASTRONIUS Patus, longe princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observe neminem diligentius. Quare ut & meum amicum, & tua dignam amicitia, tibi commendo. Cui, quibuscumque rebus commodaveris, tibi profecto jucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

14.

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

L TITIO Strabone, equite Romano, in primis honesto, & ornato, familiarissime utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res a Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto a te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures. ipse suspicias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum, & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Trium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo.

15.

M. T. C. C. CAESARI IMP. S. P. D.

PRAECILIUM tibi commendo unice, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium: quem cum adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem, mirifice diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. Hæc, hic est ille, qui maximè invidere atque objurgare me solitus est,

est,

est, quod me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime invitarer, conjungerem.

Αλλ' ἐμὸν ἔ ποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσσιν ἔπειθεν,
Audiebam enim nostros proceres clamitantes,
"Αλκίμος ἔσσ', ἵνα τίς σε κὴ ὀψιγόνων εὖ εἴπη.
Ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me consolatur: & jam hominem perustum etiamnum gloria volunt incendere; atque ita loquuntur:

Μὴ μὰν ἀσπιδεὶ γε κὴ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Αλλὰ μέγα ρέζας τί κὴ ἔσσομένοισι πυθέσθαι.
Sed minus jam movent, ut vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου: μισῶ σοφιστὴν, ὅστις ἔχ' αὐτῶ σοφός. quem versum senex Præcilius laudat egregie: & ait, posse eundem & ἄμα πρόσω, κὴ ὀπίσω videre, & tamen nihilominus,

Αἶέν ἀριτεύειν, κὴ ὑπέρροχον ἔμμεναι ἄλλων.
Sed, ut redeam ad id, unde cœpi: vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis; & ad id, quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationi meæ. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem.

M. T. C. C. CAESARI IMP. S. P. D. 16.

P. CRASSUM ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum, & ex eo, cum ab ineunte ejus ætate bene speravissem, tum per me existimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cum ille viveret, & magni faciebam, & probabam. Erat enim & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehementer aptus. itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se observandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus

mihî magno ufui fuit & fides ejus, & prudentia: & ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate confequi potuit, non defuit. Quod cum fperaret, te quoque ita exiftimare, in Hispaniam ad te, maxime ille quidem fuo confilio, fed etiam me auctore eft profectus. Cui ego commendationem non fum pollicitus, non quin eam valituram apud te arbitrarer: fed neque mihî egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiffet, & propter memoriam Crassi de tuis unus effet: & fi uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id confequi poffe. Testimonium meum de eo iudicii, quod & ipfe magni æftimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & ftudiis optimis deditum, idque a puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditiffimo, multum a puero fuit. Nunc autem incenfus ftudio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat, poffe arbitror: valet ingenio: habet ufum: jam pridem in eo genere ftudii, litterarumque verfat: fatisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: fed tu hoc facilius multo, pro tua fingulari prudentia, iudicabis. Et tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaveris, erit id majorem in modum gratum.

37.

M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

M. CURTIUS, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de caufis a me diligitur. Nam & amicitia per vetus mihî cum eo eft, ut primum in forum venit, inftituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihî patuit; qua fi opus fuiffet, tam effem ufus, quam mea. Maximum autem mihî vinculum cum eo eft quafi fanctioris cujusdam neceffitudinis, quod eft Attici noftri familiariffimus, eumque unum præter ceteros obfervat, ac diligit. Quem fi tu jam forte cognofci, puto me hoc, quod facio, facere ferius. Ea eft enim humanitate, & obfervantia, ut eum tibi jam per fe
ipfum

ipsum commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere a te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quam maximus post mea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut nondum eum satis habes cognitum, aut quæ causa est, cur majoris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque maiore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiose, & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse.

CICERO SERVIO, S.

18.

NON concedam, ut Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ suavissime ad eum, & humanissime scriptæ litteræ, fuerint, quam mihi. Nam etsi utrique nostrum prope æque gratæ erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certe admonitus, liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo (nihil enim cumulatus fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum iudicium de homine eo, quem unice diligo, non potest mihi non summe esse jucundum. Quod cum ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen, quum mihi, pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet; utrumque eorum, quæ negavi mi-

O S

hi

hi facienda esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modo verebar tibi gratias agere, nunc plane ago, teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore.

19. M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

CUM Lyfone Patrensi est mihi quidem hospitium verus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romæ annum prope ita fuisset, ut mecum viveret, etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissime facturum, id quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuerere: tamen quod in unius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque præsiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitem studio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæsare impetrarentur: quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia: sed eo vehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias. cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata vero ejus incolumitate, omnia a te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adolescentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensi legibus adoptavit: ut ejus ipsius hereditatis jus causamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego unum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in

ne-

necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisque postea commendando, idem, quod ego, sis iudicii & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne si minus cumulate videbere fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere.

CICERO SERVIO, S.

20.

ASC LAPONE Patrensi, medico, utor valde familiariter, ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam sum expertus in valitudine meorum. In qua mihi cum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benivolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de sese, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

21.

M. AEMILIUS Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone, & nisi audirem ibi cum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyre commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & a ceteris suis familiaribus. Sed cum illum abesse putem, commendo tibi in majorem modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maxime Cajum Avianum Hammonium, libertum ejus: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, et fide singulari, tum etiam in me ipsum magna officia contulit, mihi que molestissimis temporibus ita fideliter,

liter, benivoleque præsto fuit, ut si a me manumif-
sus esset. Itaque peto a te, ut cum Hammonium, &
in patroni ejus negotio sic tueare, ut eius procurato-
rem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine di-
ligas, habeasque in numero tuorum. hominem pūden-
tem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te
diligatur.

22.

CICERO SERVIO, S.

T. MANLIUM, qui negotiatur Thespiis, vehemen-
ter diligo. Nam & semper me coluit, diligen-
tissimeque observavit, & a studiis nostris non abhor-
ret. Accedit eo, quod Varro Murena magnopere ejus
causa vult omnia: qui tamen existimavit, etsi suis lit-
teris, quibus tibi Manlium commendabat, valde con-
sideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis
fore. Me quidem cum Manlii familiaritas, tum
Varronis studium commovit, ut ad te quam accura-
tissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris,
si huic commendationi meæ tantum tribueris, quan-
tam cui tribuisti plurimam: id est, si T. Manlium,
quam maxime, quibuscumque rebus honeste, ac pro-
pria dignitate poteris, juveris, atque ornaveris. Ex
ipsiusque præterea gratissimis, & humanissimis mori-
bus confirmo tibi, te eum, quem soles fructum a bo-
norum virorum officiis expectare, esse capturum.

23.

CICERO SERVIO, S.

L. COSSINIO, amico, & tribuli tuo, valde fami-
liariter utor. Nam & inter nosmetipsos verus
usus intercedit: & Atticus noster majorem etiam mihi
cum Cossinio consuetudinem fecit. Itaque tota Cossi-
nii domus me diligit, in primisque libertus ejus, L.
Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni ne-
cessarius, quo in numero ego sum, probatissimus.
Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset,
eodemque apud me loco esset, quo & est apud patro-
num suum, majore studio commendare non possem.

Quare

Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces.

CICERO SERVIO, S.

24.

CUM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod meminerim, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum, commendassem; tum vero postea quam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo, etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse; tamen primum, ut debeo, tibi gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut, his lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysonem, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lysonem magis, quam pro omnibus scribere, hominem esse neminem, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso vero cum mecum prope quotidie esset, unaque viveret: non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, & omnia mihi tua facta, & dicta laudabat. Quapropter etsi a te ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam, unisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamen a te peto in majorem modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectere. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarem.

25.

CICERO SERVIO, S.

HAGESARETUS Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit; meque postea diligentissime coluit. Eum tibi magno-
pere commendo, ut & hospitem meum & familiarem;
& gratum hominem, & virum bonum, & principem
civitatis suæ; & tua necessitudine dignissimum. Per-
gratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelli-
gat, hanc meam commendationem magnum apud te
pondus habuisse.

26.

CICERO SERVIO, S.

LMESCINIUS ea mecum necessitudine conjunctus est, quod mihi quæstor fuit. Sed hanc causam, quam ego, ut a majoribus accepi, semper gravem duxi, fecit virtute, & humanitate sua justiore. Itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Is quamquam confidere videbatur, & sua causa, quæ honeste posses, libenter esse facturum, magnum esse tamen speravit apud te meas quoque litteras. id cum ipse ita judicabat, tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quam suavis esset inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari: ut ejus negotia, quæ sunt in Achaja, ex eo, quod heres est M. Mindio, fratri suo, qui Eli negotiatus est, explices, & expedias cum jure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. Sic enim præscripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum: si qui difficiliore erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quum cum senatore res est, Romam rejeceris. Quod quo minore dubitatione
face-

facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitramur) sed quodam modo quasi commendaticias sumimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire considerem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. Sed cum illum studeo quam facillime ad suum pervenire: tum illud laboro: ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

CICERO SERVIO, S.

27.

LICET eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes; quod teci in aliis, & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ, & ut vos soletis in formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilii Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum causa, quos tibi ego summa necessitudine, & summa conjunctione adductus commendaveram, quod M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis, maxime necessarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & prope omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prois amicis meis, quam ego præsens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quam tu, quid mea. Sed hoc non dubito, quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissimo, conjun-

dis-

Amissime vivo: magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio.

28.

CICERO SERVIO, S.

ETSI libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea; quod semper facis. Incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendari: quæ mihi omnia grata: sed de L. Mescinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia: multo vero plura, & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimum. Quod quidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Mescinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cum virtus, & probitas, & summum officium, summaque observantia: tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed duo quidem te nominatim rogo: Primum, ut, si quid satisfidendum erit, **AMPLIUS EO NOMINE NON PETI**, cures, ut satisfidetur fide mea. Deinde, cum fere consistat hereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit: adjuves, in easque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus. Hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo in meque recipio, te ea, quæ fecisti Mescinii causa, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipse iudices, homini te gratissimo, jucundissimo benigne fecisse. Volo enim, ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, & justitiæ tuæ: & ego, qui te optime
novis.

novissem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura, & merita populorum essent. Itaque cum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarer: etsi memineram, me ei civitati omnia debere; tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achajæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quod his tu præsis: eundemque me ita judicare, te, quod unus optime nosset, non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicis Lacedæmonii & esse, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, amplitudo, justitia postulat; ut his, si tibi videbitur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea quæ facias, mihi quoque grata esse. Pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T. C. L. PLANCO, S. D.

29.

NON dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi a patre relictis sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non his modo causis, quæ speciem habeant magnæ conjunctionis, sed iis etiam, quæ familiaritate, & consuetudine tenentur: quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis cœptum esse observari, coli, diligere. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave; tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna, justaque causa hanc a me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissime, Notæ tibi sunt varietates meorum
rem-

temporum. in omni genere & honorum & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antistius; qui cum sorte quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit. Nam, si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti: præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, cum præfuisse, neque possum negare affuisse, sed non plus duobus, an tribus mensibus. Deinde abfuit a castris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut testi velim credas. meam enim ille mœstitiam in illo bello videbat, mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris, non modo ut non præset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium, A. Plautium in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil aspere, nihil acerbe dixit. Romam jussit venire. Ille in morbum continuo incidit; ex quo non convaluit. Æger Corcyram venit: ibi est mortuus. testamento, quod Romæ Paullo & Marcello consulibus fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia est Capito. in sextante sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse: ea est ad H-S xxx. Sed de hoc Cæsar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis, & omni cursu nostro totius vitæ simillimo, rogo, & a te ita peto, ut majore cura, majore studio nullo possim, ut hanc rem suscipias: meam putes esse: enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio, hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac summa tua gratia, ac potentia a te impetrare, si petiissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore

fore tibi adjumento spero, cujus ipse Cæsar esse optimus judex potest: semper Cæsarem Capito coluit & dilexit. Sed ipse hujus rei testis est: novi hominis memoriam. Itaque nihil te doceo, tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in meipso experiri potui, ad te deferam. In eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in republica causamque defenderim, per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me invitissimum fecisse; id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam, id me fecisse maxime auctoritate Capitonis; cujus similes si reliquos necessarios habuissem, reipublicæ fortasse nonnihil, mihi certe plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua erga me benivolentia spem confirmaveris; ipsum Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem, tuo summo beneficio adjunxeris.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D. 30.

L. MANLIUS est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli. erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinae nuper mortuus est. Nullam omnino arbitramur de ea hereditate controversiam eum habiturum; & est hodie in bonis. Sed, quum habet præterea negotia vetera in Sicilia sua; & hanc hereditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum virum optimum, mihi que familiarissimum, his studiis litterarum, doctrinaeque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aberit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse; itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem tibi magno adjumento fuisse.

M. T.

31. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

C. FLAVIO, honesto, & ornato equite Romano, utor valde familiariter. Fuit enim generi mei, C. Pisonis, pernecessarius; meque diligentissime observat & ipse, & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quam liberalissime C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratus esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed cum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate; te ex C. Flavii officio, & observantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia, magnam voluptatem esse capturum.

32. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

IN Halesina civitate, tam lauta, tamque nobili, conjunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodium, Archagathum, & Philonem. sed vereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas, quamquam a te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos, mihi maxime esse conjunctos verustate, officiis, benivolentia. Quamobrem peto a te in majorem modum, ut his, omnibus in rebus, quantum tua fides dignitasque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissime gratum.

33. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia sua negotia, quæ procurant liberti, Hilarus, Antigo-

tigo-

tigonus, Demonstratus: quos tibi, negotiaque omnia Nalonis, non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D. 34.

AVITUM mihi hospitium est cum Lyfone, Lysonis filio, Lilybatano, valdeque ab eo observor: cognovique dignum & patre, & avo. est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te, & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D. 35.

CAVIANUS Philoxenus, antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani secutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodos, habeasque in numero tuorum: perficiasque, ut intelligat, has litteras meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum.

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D. 36.

CUM Demetrio Mega mihi vestitum hospitium est: familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella rogatu meo civitatem a Cæsare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua
no-

nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset: eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes. Ceterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse.

37. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

HIPPIAM, Philoxeni filium, Calactinum, hospitem & necessarium meum, tibi commendo in majorem modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet, peto a te, ut honoris mei causa, eum expedias, tantumque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasque patietur. Id mihi vehementer gratum erit.

38. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

L BRUTTIUS, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est; sed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim. Gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse.

39. M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

CUM familia Tiurnia necessitudo mihi intercedit ve-

tus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi
omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur
in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidii putet
esse. Quapropter eum tibi commendo in majorem mo-
dum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem
hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse. Erit mi-
hi vehementer gratum.

M. T. C. Q. ANCHARIO, Q. F. PROC. S. P. D. 40.

LET C. Aurelios, L. filios, quibus & ipsis, & patre
eorum, viro optimo, familiarissime utor, com-
mendo tibi majorem in modum, adolescentes omni-
bus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua
amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commen-
datio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc
ut valeat, rogo. Quod si eos honorifice, liberaliter-
que tractaris: & tibi gratissimos, optimosque adole-
scentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris, Vale.

M. T. C. L. CULLEOLO, S. P. D. 41.

QUAE fecisti L. Luceji causa, scire te plane volo,
te homini gratissimo commodasse; & cum ipsi, quæ
fecisti, pergrata sunt; tum Pompejus, quotiescum-
que me videt, (videt autem sæpe) gratias tibi agit sin-
gulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum
esse certo scio, me ipsum ex tua erga Lucejum be-
nignitate, maxima voluptate affici. Quod superest,
quamquam mihi non est dubium, quin, cum antea
nostra causa, nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia,
mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te
vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio
ostendisti, deincepsque fecisti, ad exitum augeri, &
cumulari per te velis. Id & Lucejo, & Pompejo val-
de gratum fore, teque apud eos præclare positurum
confirmit, & spondeo. De republica, deque his negotiis,
cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligen-
ter paucis ante diebus: easque litteras dederam pueris
tuis.

M. T.

42. M. T. C. L. CULLEOLO PROC. S. P. D.

LUCCEIUS meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, & liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. Cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? omnino ostenderunt Bulliones, sese Lucejo Pompeji arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis, & voluntatem, & auctoritatem & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Luceji procuratores, & ita Lucejus ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus, quam meam. Id ut re experiatur, iterum, & sæpius te rogo.

43. M. T. C. QUINTIO GALLO, S. P. D.

ETSI plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me benivolentiam. L. Oppius, M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo; eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Rufi: quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatii absentis rem ut tueare, æque a te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ causa des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

44. CICERO GALLO, S.

ETSI ex tuis, & ex L. Oppii, familiarissimi, litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me benivolentia, pro-

proque nostra necessitudine minime sum admiratus; tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo.

M. T. C. APPULEIO PROQUAESTORI, S. P. D. 45^r

L EGNATIO uno equite Romano vel familiarissime utor. Ejus Anchialum servum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo, non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse, nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo.

M. T. C. APPULEIO PROQUAESTORI, S. P. D. 46.

L NOSTIUS Zoilus, est coheres meus: heres autem patroni sui, ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitia scires esse, & hominem probam existimares, qui patroni judicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse.

M. T. C. SILIO, S. P. D. 47.

QUID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? Sed tamen, ut scires, eum a me non diligere solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, & se a me, & me a te amari.

amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione. Quid si melius hoc? Sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me scias.

48. M. T. C. C. SEXTILIO RUFO, QUAEST. S. P. D.

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios; quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alii: quæ, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarij tui, legem, & ea, quæ a me constituta sunt, sequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudifore.

49. CICERO CURIO, PROC. S. P. D.

Q. POMPEIUS, Sext. F. multis, & veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is, cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueverit: nunc profecto, te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut, cum omnes meos æque, ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quam meam commendationem esse potuisse.

50. M. T. C. AUCTO, PROC. S. D.

SUMSI hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si quæ res esset, de qua valde laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius. Multa illius in me officia: multa

multa in illum mea quoque: maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. Quæ cum ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes: si ea, quæ in me officia, & studia Brundisii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima: si me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium, factum & rectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex ea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum.

M. T. C. P. CAESIO, S. D. 51.

P. MESSIENUM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihi que gratissimum feceris.

CICERO REGI, S. D. 52.

A. LICINIUS Aristoteles Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a Cæsare liberavi. Frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quam nos, commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimum profuisse.

CICERO THERMO, PROPR. S. 53.

L. GENUCILIO Curvo jam pridem utor familiarissime, me, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado. Primum, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, digni-

dignitasque patietur: patietur autem in omnibus. nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto, primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ; ut in illam *διολκνησι* rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris, in Genuciliam contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse.

54. M. T. C. THERMO, PROPR. S. D.

CUM multa mihi grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberalissime tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihi que propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quum apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes: operamque des, quoad fides tua patietur, ut focrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa apparitione, singularem, & prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi.

55. M. T. C. THERMO, PROPR. S. D.

ETSI mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneji, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum jam diu diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem,

cum

cum multis petentibus denegassem: tum vero postea quam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benivolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardonianis habere controversiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi; quam tu tamen coram facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi, mehercule, diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. Ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est. Nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen cum me non fugiat, quanta sit in prætoris auctoritas, præsertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat; peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te, & sibi amicum esse, quod non dubitat: (sæpe enim mecum locutus est) & multo amiciores his meis litteris esse factum. In tuo toto imperio, atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam, apud ipsum gratissimum hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo.

M. T. C. THERMO, PROPR. S. D. 56.

CLIVIVS Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in sua provincia negotii habeat, nisi te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc, quum mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasæis & Alabandæis pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecclia Mylasæi Romam mitterentur. Id factum non est. Legatos audio missos esse. sed malo ecclios, ut aliquid confici possit. Quare peto a te, ut & eos, & Alabandæis jubeas ecclios Romam mittere. Præterea Philo-

res Alabandensis ἀποθήκας Cluvio dedit. hæ commissæ sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat; aut pecuniam solvat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii præterea debent: sed ajunt se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas; &, si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeji, etiam nostri necessarii: & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius: cui satisfactum esse a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

57. CICERO THERMO, PROPR. S.

QUO magis quotidie ex litteris, nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris, vel maxime intelligo, me, & rempublicam adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci posset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter kal. Maj. Ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coram, & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardonio, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneji causa omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te, illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quam primum ut efficias, te etiam atque etiam rogo.

M. CICE-

M. CICERO C. TITIO L. F. RUFO, PR. 58.
URBANO, S.

L. CUSTIDIUS est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is causam habet, quam causam ad te deferret. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat: tantum, ut faciles ad te aditus habeat: quæ æqua postulabit, ut libente te impetret: sentiatque meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te.

M. T. C. C. CURTIO PEDUCAEANO, 59.
PRAETORI, S. D.

M. FABIIUM unice diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est perverus. In ejus controversiis quid decernas, a te non peto (servabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, libente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat, præsertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. T. C. MUNATIO, C. F. S. D. 60.

L. LIVINENS Trypho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertus: cujus calamitas etiam officiosorem me facit in illum, nam benivolentior, quam semper fui, esse non possum. Sed ego libertum ejus per te ipsum diligo. summa enim ejus erga me officia extiterunt his nostris temporibus, quibus facillime bonam benivolentiam hominum, & fidem percipere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores bene meritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hinc summa navigarit, pro tua erga me benivolentia gratum etiam tibi fecisse.

M. T. C. P. SILIO, PROP. S. D. 61.

T. PINNIO familiarissime me usum esse, scire te
P 4 arbi-

arbitror: quod quidem ille testamento declaravit; qui me cum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. Ejus filio mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicæenses grandem debent, ad H. S. octogies: &, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque parietur, ut quam plurimum pecuniæ Pinnio solvatur Nicæensium nomine.

62. M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

ET in Atilii negotio te amavi: cum enim fero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi; & mehercule semper sic in animo habui, te in meo are esse propter Lamiae nostri conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas; deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam. Te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris.

63. M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. P. D.

NON putavi fieri posse, ut mihi verba deessent: sed tamen in C. Lanio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen, ut plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lanium. id fit cum plurimis ejus officiis, tum summa probitate, & singulari modestia. Eum ego a me invitissimus dimisi, cum propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem; tum quod consilio ejus fidei, ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me, de quo ea supra scripserim, debere commendare. Atque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod
habet

habet in tua provincia negotiū, expedias: quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confedis ejus negotiis per te, quam primum ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratissimum feceris.

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D. 64.

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te pratermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adulescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque, si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primum de Pausania Alabandensi, sustentens rem, dum Nero veniat. Vehementer ejus causa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde Nysæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuerur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpe commendavi; nunc eo facio id impensius, quod ejus causam Nero suscepit. Tantum a te petimus, ut agas eam rem, ne relinquant hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæstum. Id cum gratum mihi erit, tum etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam. Quare, si te fautore usus erit, sicuti profecto & utetur, & usus est, amplissimas clientelas acceptas a majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti; apud ipsum præclarissime posueris; sed mihi etiam gratissimum feceris,

65. M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

CUM P. Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut paciones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me, præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quum, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, & mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare: peto a te in majorem modum, ut honoris mei causa, hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam quod plerisque sociis utor familiarissime. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipse & ex hujus observantia, gratissimi hominis, & ex sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. Sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omnique isto imperio, nihil esse, quod mihi gratius facere possis.

66. M. T. C. P. SERVILIO, PROR. S. D.

A. CAECINAM, maxime proprium clientem familiæ vestræ, non commendarem tibi, cum scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse: nisi me & patris ejus, quo sum familiarissime usus, memoria, & hujus fortuna ita moveret, ut hominis, omnibus mecum studiis, officiisque conjunctissimi, movere debebat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim: ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quo studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus (ut opinio mea fert)

fert) per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegæ tui. Nunc, quum tuam justitiam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas, atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. T. C. P. SERVILIO, PROPR. S. D. 67.

EX provincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiaris usus, quam Androne, Artemonis filio, Laodicensi; eumque habui in ea civitate eum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem, & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris postea, quam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissime vidi. Non enim te fugit, qui plurimis in ista provincia benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut & me non sine causa laborare intelligeres, & tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias: id est, si receperis eum in fidem tuam, & quibuscumque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi erit vehementer gratum: idque ut facias, te etiam atque etiam rogo.

M. T. C. P. SERVILIO ISAIRICO, PROC. 68.
COLLEGAE, S. D.

GRATAE mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt; ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de republica, & de statu provinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reipublicæ summa quid sentiam, non sæpe scribam, propter periculum ejusmodi litterarum.

Quid agatur autem, scribam sæpius. Sperare tamen videor, Cæsari, collegæ nostro, fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam rempublicam, cujus consiliis magni referebat te interesse. Sed, si tibi utilius est, id est, gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem reipublicæ male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitror, summo studio, diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, patrem tuum: quæ & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo.

69. M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGAE, S. D.

CURTIVS Mithres, est ille quidem, ut scis, liber-
tus Postumi, familiarissimi mei: sed me colit, &
observat æque, atque illum ipsum patronum suum.
Apud eum sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam
domi meæ. Multaque acciderunt, in quibus & beni-
volentiam ejus erga me experirer, & fidem. Itaque
si quid aut mihi, aut meorum cupiam in Asia opus
est, ad hunc scribere consuevi; hujus cum opera, &
fide, tum domo, & re uti, tamquam mea. Hæc ad
te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulga-
riter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac
mihi pernecessario, scribere. Peto igitur a te, ut in ea
controversia, quam habet de fundo cum quodam Co-
lophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua pa-
tierur, quantumque tuo commodo poteris, tantum &
honoris mei causa commodes; etsi, ut ejus modestiam
cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea com-
mendatione, & sua probitate assecutus erit, uti de se
bene existimes; omnia se adeptum arbitrabitur. Ut
igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero
tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo.
Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitra-
bor, omnia studiose diligenterque curabo.

70. M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGAE, S. P. D.

QUIA non est obscura tua in me benivolentia, sic fit,
us

ut multi per me tibi vellent commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus; sed plerumque necessariis in hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est. Ejus libertum, T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGAE, S. D. 71.

MULTOS tibi commendem necesse est, quum omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me benivolentia. Sed tamen etsi omnium causa, quos commendo, velle debeo; tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agustus, & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permissem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno tui atque adjumento fuisse.

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGAE, S. D. 72.

CERELLIAE, necessariae meae, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi praesens in hortis tuis, quam potui diligentissime: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officiis omnia te facturum liberalissime recepisti. Meminisse te id spero. scio enim solere. Sed tamen Cerelliae procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciae, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quae tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. Equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc est tui consilii, & judicii) ex eo senatus consulto, quod in heredes C. Vennonii factum est, Cerelliae commodandi. id senatus consultum tu

interpretabere pro tua sapientia. Scio enim, tejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cerelliae benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum.

73. M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

GRATULOR tibi, quod ex provincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, & republica. Quod si Romae fuisset: te vedissem, coramque gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius, praesens, curae fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audivi, & moleste tuli. De re nihil possum judicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te, talem virum, nihil temere fecisse. A te autem, pro veteri nostra necessitudine, etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem: mihi que tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore. Quid fieri posset, & quid mea causa facere possis (nam, quin velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certio rem me facias.

74. M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

ETSI non dubito, pro tua in me observantia, proque nostra necessitudine quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum praesentem, & L. Egnatii, familiarissimi mei, absentis, negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existi-

existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Itaque ut facias, te vehementer rogo.

M. T. C. T. TITIO, T. F. LEGATO, S. D. 75.

ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat, tamen obsequor homini familiarissimo, C. Aviano Flacco: cujus causa omnia cum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & praesens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti; & scripsi ad te accurate antea: sed putat interesse sua, me ad te quam saepissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore, Aviano commodes: quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus isti negotio praefuit Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quum se a me amari putat, me a te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

M. T. C. QUATTUOR VIRIS, ET DECURIO-
NIBUS, S. D. 76.

TANTAE mihi cum Q. Hippii causae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, numquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emam, eam liberam, & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor.

M. T. C. P. SULPICIO, IMP. S. D. 77.

CUM his temporibus non sane in senatum ventitarem; tamen, ut tuas litteras legi, non existimavi,
me

me salvo jure nostræ veteris amicitia, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo dessem. Itaque affui, supplicationemque tibi libenter decrevi: nec reliquo tempore ullo, aut rei, aut estimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque, hoc ut tui necessarii sciant. hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores, ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bolanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse. Ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea a te peto in majorem modum, pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elaborēs. Dionysius, servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Is est in provincia tua. Eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alii Narona viderunt. Sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ubi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego si hominem per te reciperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor.

78. M. T. C. ALLIENO, PROCOS. S. D.

DEMOCRITUS Sicyonius, non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contigit, Græcis præsertim, valde familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia: meque præter ceteros & colit, & observat, & diligit. Eum tu non modo suorum civium, verum pæne Achajæ principem cognosces. Huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio. Cognitum, per te ipsam, quæ tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio judicabis. Peto
igitur

igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem; polliceare, omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id quod confido, fore dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris: peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum, Vale.

M. T. C. ALLIENO, PROCOS. S. P. D. 79.

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus. Ejus filios dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est. Marcus est nobiscum. Ut illius dignitatem presentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo, Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER QUARTUSDECIMUS,

AD

TERENTIAM UXOREM.

TULLIUS TERENTIAE SUAE, TULLIOLAE
SUAE, CICERONI SUO S. D.

ET litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse: neque nec animi, nec corporis laboribus

ribus defatigari. Me miserum! te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere ludus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miserasque percepit. Quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab his me amari putabam, qui invidabant: eos non sequebar, qui perebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo, aut stultorum amicorum, aut improborum; beatissimi viveremus. nunc, quum sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valitudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo; quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen, si omnes tribunos plebis habemus, si Lentulum tam studiosum quam videtur, si vero etiam Pompejum, & Casarem: non est desperandum. De familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco nunc quidem jam abiit pestilentia; sed quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum: & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quoniam neque Hispo veniret, nec milites; sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum videbor percepisse, & vestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos, tantus est, ut nihil supra possit. Utinam ea res ei voluptati sit! gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi: sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse quam conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me a te certiolem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum venditurum: quid, obsecro te, (me miserum!) quid futurum est? Et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est) neque te in eundem fletum adducam. Tantum scribo:

bo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit. si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus, cui si aliquid erit: ne egeat, mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, et ad me tabellarios mittas, ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis expectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valere. D. a. d. vi kalendas Decembres, Dyrrachii. Dyrrachium veni, quod & libera civitas est; & in me officiosa, & proxima Italiæ. Sed si me offendet loci celebritas, alio me conferam, ad te scribam.

TULLIUS TERENTIAE SUAE, TULLIOLAE, ET
CICERONI SUIS, S. D.

NOLI putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi, si quis ad me plura scripserit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quid scribam; nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui, idque præstare debui: &, nisi tam timidi fuissetis, præstitissetis. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis plebis intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pompeji voluntas erit. sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime, & amantissime video: nec miror: sed mæreo casum ejusmodi, ut tantis tuis miseriis meæ miseriæ sublevantur. Nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestæ ad tabulam Valeriam ducta es. Hem, mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant! te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis, & sordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros servavi, ut nos periremus! Quod de domo scribis, hoc est, de area: ego verum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem,

te miseram, & despoliatam venire. Quod si conficitur negotium, omnia consequemur, sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas miseras projicies? Obsecro te, mea vita, quod ad sumtum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere; & validitudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies, noctesque versaris. Omnes labores te excipere video. timeo, ut sustineas, sed video in te esse omnia. Quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi validitudini. Ego, ad quos scribam, nescio nisi ad eos, qui ad me scribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quum ita vobis placet, non discedam: sed velim, quam sapissime litteras mittatis, præsertim si quid est firmitus, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. a. d. III nonas Octobr. Thessalonica.

3. TULLIUS TERENCEM, ET TULL. ET CICE-
RONI SUIS, S. D.

ACCEPI ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope delevi. Conficior enim mæore, mea Terentia: nec mea me miseræ magis excruciant, quam tuæ, vestræque. Ego autem hoc inferior sum, quam tu, quæ es miserima, quod ipsa calamitas, communis est utriusque nostrum: sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum; vel diligentia, & copiis resistere; vel cadere fortiter, hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficiar, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimis liberis, virtutem, & diligentiam non præstitisse. Nam mi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester, & mæror, & infirmitas validitudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi: invidi pene omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras, id mihi nunc facillimum est: quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miseriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis, Amicis, quibus volu-

voluisti, egi gratias: & eas litteras Desippo dedi: meque de eorum officio scripsi a te certiores esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præsentem tecum simul, & cum liberis nostris frui liceat! Nunc spes reliqua est in novis tribunis plebis & in primis quidem diebus. Nam si inveterarit, actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii posses scribere: etsi Desippo quoque ita imperavi, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine sum Dyrachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam, & sum tuto. Civitas enim hæc semper a me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam: ego vero, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis quod agitis: me ad vos venire oportet. sin autem, sed nihilopus est reliqua scribere. Ex primis, aut summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas: etsi magis jam rem, quam litteras, debeo spectare. Cura, ut valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec umquam fuisse. Vale, mea Terentia, quam ego videre videor. itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie kalendas Decembr.

TULLIUS TERENTIAE, ET TULLIOLAE, ET
CICERONI SUIS, S. P. D.

EGO minus sæpe ad vos do litteras, quam possum, propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera, tum vero cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis, sic, ut ferre non possim. Quod utinam minus vitæ cupidi fuissetus! certe nihil, aut non multum in vita mali vidissetus. Quod si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservavit; minus est erratum a nobis, sin hæc mala fixa sunt; ego vero te quam primum, mea vita,
cupio

cupio videre, & in tuo complexu emori: quum neque dii, quos tu castissime coluisti; neque homines, quibus ego servivi, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisii apud M. Lenium Flaccum dies XIII fuimus, virum optimum: qui periculum fortunarum, & capitis sui præ mea salute neglexit: neque legis improbissimæ pœna deductus est, quo minus hospitii, & amicitiaë jus, officiumque præstaret. Huic utinam aliquando gratiam referre possimus! Habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus a. d. v. kalendas Maji. Per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum! O afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem ægram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam. si est spes nostri reditus, eam confirmes, & rem adjuves. sin, ut ego metuo, transactum est, quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor plane perisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte: mihi deest consilium. Sed certe, quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio, & famæ serviendum est. Quid? Cicero meus quid aget? Iste vero sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo plura jam scribere: impedit mæror. Tu quid egeris, nescio: utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moveat. Primum, tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. Est autem in officio adhuc Orpheus: præterea magnopere nemo ceterorum servorum. Ea causa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin; ad nos pertinerent, servirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit ejusmodi, ut recte sperare possimus. Nunc, miser, quando tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustentata te, mea Terentia, ut potes, honestissime viximus:

flo.

floruius, non vitium nostrum, sed virtus nostra nos affixit. peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere: cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetarum, quod validudine oculorum impediabatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omnes. Pescennius est perbenivolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat te mecum fore: sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: & sic existimes, me vehementius tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra, Cicero, valete. Pridie kalendas Maji Brudisio.

M. T. C. TERENTIAE ET TULL. SUIS, S. P. D. 5.

SI tu, & Tullia, lux nostra valeris, ego & suavissimus Cicero, valemus. Pridie idus Octobres Athenas venimus, cum sane adversis ventis usi essemus, tardeque, & incommode navigassemus. De nave exeuntibus nobis Acastus cum litteris praesto fuit uno & vicesimo die, sane strenue. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditae non essent. Omnes sunt redditae: diligentissimeque a te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse. jam enim me ipsum exspectas, five nos ipsos, qui quidem quam primum ad vos venire cupimus: etsi inquam rempublicam venimus, intelligo. cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, cum venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed, quum subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo validudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obviam nobis properes. De hereditate Preciana, quae quidem mihi magno dolori est, (valde enim illum amavi) sed hoc velim cures: si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is
mi-

minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos cum salvi venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. Nos, si dii adjuvabunt, circiter idus Novembres in Italia speramus fore. Vos, mea suavissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis. Athenis, a. d. xv kalendas Novembr.

6. M. T. C. TARENTIAE, ET TULLIAE, S. P. D.

NEC saepe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proxime accepi, cognovi, praedium nullum venire potuisse. Quare videatis velim, quomodo satisfiat ei, cui scitis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quam primum fac extrudas. Cura, ut valeas, idibus Quintil.

7. M. T. C. TARENTIAE SVAE, ET TULL. S. P. D.

OMNES molestias, & sollicitudines, quibus & te miserimam habui, id quod mihi molestissimum est, & Tulliolam, quae nobis nostra vita dulcior est, deposui, & ejeci. Quid causae autem fuerit, postridie intellexi, quam a vobis discessi. *χολήν ἀκράτων* noctu ejeci, statim ita sum levatus, ut mihi deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu deo, quemadmodum soles, pie & caste satisfacias, id est, Apollini & Æsculapio. Navem spero nos valde bonam habere; in eam simulatque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas, quibus te, & Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer vos, quod animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognossem, quam quemquam virum. Et tamen ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri rempublicam defensuros. Tu primum valitudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis iis utere, quae longissime aberunt a
militi-

militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit, etiam atque etiam vale.
D. III idus Jun.

M. T. C. TERENTIAE, S. P. D. 8.

SI vales, bene est: ego valeo. Valitudinem tuam velim cures diligentissime. Nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiolem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura, ut valeas. Vale.
D. IIII nonas Jun.

M. T. C. TERENTIAE, S. P. D. 9.

AD ceteras meas miseras accessit dolor e Dolabellæ valitudine, & e Tullia. omnino de omnibus rebus, nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tullia valitudinem cures. Vale.

M. T. C. TERENTIAE SIAE, S. P. D. 10.

QUOD fieri placeret, scripsi ad Pomponium ferius, quam oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertius scribi, quum ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de ceteris rebus, quam primum velim nobis litteras mittas. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. septimo idus Quintil.

M. T. C. TERENTIAE SIAE, S. P. D. 11.

SI vales, bene est: valeo. Tullia nostra venit ad me pridie idus Junii: cujus summa virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra tantum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium. Si profectus erit, faciam te certiolem. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. xvii kalendas Quintil.

Q

M. T. C.

362 EPIST. AD TERENCEM UXOREM.

12. M. T. C. TERENCEM, S. P. D.

QUOD nos in Italiam salvos venisse gaudes; perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. in viam quod te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter: & non tutum: & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. nonas Novemb. Brundisio.

13. M. T. C. TERENCEM, S. P. D.

QUOD scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum judicabis, quale sit: & quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. vi idus Quiril.

14. TULLIUS TERENCEM, ET PATER TULLIOLAE, |
DILABIS ANIMIS SUIS: ET CICERO MATRI
OPTIMAE, SUAVISS. SORORI, S. P. D.

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modeste venturus est: recte in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam urbem daturus est, vereor, ut Dolabella ipse satis nobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamur, ut, cum velitis exire, non liceat. Reliquuna est, quod ipsæ optime considerabitis, vestri similes faminae sintne Romæ. Si enim non sunt, videndum est, ut honeste vos esse possitis. Quomodo qualem nunc se res habet, modo ut hæc vobis loca tenere liceat, bellissime vel mecum, vel in nostris prædiis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio; cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis. ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit.
Ad.

LIBER QUARTUSDECIMUS. 363

Adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos meæ carissimæ animæ, quam sæpissime ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valet, VIII kalend. Quintil. Menturnis.

M. T. C. TERENTIAE SUAE, S. P. D. 15.

SI vales, bene est. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. XII kalendas Quintil.

M. T. C. TERENTIAE SUAE, S. P. D. 16.

SI vales, bene est: valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras expecto, & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Voluntaria debuit in te officiosior esse, quam fuit, & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius: quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus. Quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura, ut valeas. Pridie kalend. Januar.

M. T. C. TERENTIAE SUAE, S. D. 17.

S. V. B. E. V. Si quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius. Nunc quæ sunt negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam, & Tullia valitudinem cures. Vale.

18. TULLIUS TERENCEM SUAE, ET PATER SUAVIS-
VISS. FILIAE TULLIOLAE, CICERO MA-
TRI, ET SORORI, S. P. D.

CONSIDERANDUM vobis etiam atque etiam, ani-
mæ meæ, diligenter puto, quid faciatis: Romæne
sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solum meum
consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in men-
tem hæc: Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam,
eamque rem posse nobis adjumento esse, si quæ vis,
aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me
mover, quod video, omnes bonos abesse Roma, & eos
mulieres suas secum habere. Hæc autem regio, in qua
ego sum, nostrorum est cum oppidorum, tum etiam præ-
diorum: ut & multum esse mecum, & cum abieritis,
commode & in nostris esse possitis. Mihi plane non
satis constat adhuc, utrum sit melius. Vos videte,
quid aliæ faciant isto loco feminae: & ne, cum velitis,
exire non liceat. id velim diligenter etiam atque etiam
vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut pro-
pugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et
velim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas
a vobis litteras accipiam. Maxime autem date ope-
ram, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII kal.
Formiis.

19. M. T. C. TERENCEM, S. D.

IN maximis meis doloribus excruciat me valitudo
Tullia nostræ. De qua nihil est, quod ad te plura
scribam. tibi enim æque magnæ curæ esse certo scio.
Quod me propius vultis accedere, video ita esse facien-
dum. etiam ante fecissem: sed me multa impediunt,
quæ ne nunc quidem expedita sunt. Sed a Pomponio
expecto litteras, quas ad me quam primum perferen-
das cures velim. Da operam ut valeas.

20. M. T. C. TERENCEM, SUAE, S. P. D.

IN Tusculanum nos venturos putamus aut nonis, aut
postridie ibi ut sint omnia parata. Plures enim for-
tasse nobiscum erant, & ut arbitror, diutius ibi
com-

LIBER QUARTUSDECIMUS. 365

commorabimur. Labrum si in balineo non est; ut sit. item cetera, quæ sunt ad victum, & ad valitudinem necessaria. Vale. kal. Octobr. de Venusino.

M. T. C. TERENTIAE SUAE, S. P. D. 21.

SI vales, bene est: valeo. D operam, ut convalescas. quod opus erit, ut res, tempusque postulat, provideas, atque administres: & ad me de omnibus rebus, quam sæpissime litteras mittas. Vale.

M. T. C. TERENTIAE SUAE, S. P. D. 22.

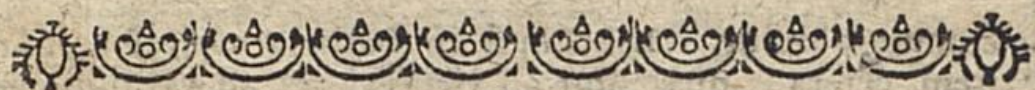
SI vales, bene est: valeo. Nos quotidie tabellarios nostros exspectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit: faciemusque te statim certiolem. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. kalendis Seprembrib.

M. T. C. TERERTIAE SUAE, S. P. D. 23.

SI vales, bene est: valeo. Redditæ mihi tandem sunt a Cæsare litteræ satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiolem. Tabellarios mihi velim quam primum remittas. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. D. pridie idus Sext.

M. T. C. TERENTIAE, S. P. D. 24.

SI vales, bene est: valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiolem. Valitudinem tuam fac ut cures. Vale III idus Sextiles.

M. TULLIÏ CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER QUINTUSDECIMUS,

AD

CONSULES, ET CETEROS.

I M. TULLIUS M. F. CICERO PROCONSUL, S. P. D
COSS. PRAETT. TRIBB. PL. SENATUI.

SI vos V. B. E. E. Q. V. Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphraten cum omnibus fere suis copiis: tamen, quod arbitraber, a M. Bibulo proconsule certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Postea vero quam certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse: vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo pæne est communis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphraten transire cœpisse. Quo nuntio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. A. d. XIII kalendas Octobr. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusque populi Romani existimatur: Pacorem Orodi, regis Parthorum, filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphraten, & castra posuisse Tybæ: magnumque tumultum

tum

tum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Iamblichō Phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumque esse reipublicæ nostræ, litteræ de eisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirme animatos esse, & novarum rerum expectatione suspensos; sperabam tamen, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram consuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores populo Romano esse factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. Et ob eam causam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum populi Romani non modo non cedere his nuntiis allatis, sed etiam propius accedere, exercitum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præsertim rebus, quas vos audistis, ego pæne cerno: magno opere vos & hortor, & moneo, ut his provinciis serius vos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari: quod ego negotium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus, non recusavi. Neque enim unquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallet, quam vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali dilectu spem habeatis aliquam, causa nulla est: neque multi sunt; & diffugiunt qui sunt, metu oblato. Et, quod genus hoc militum sit, iudicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cum vos ei permittis, dilectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse

videatur. Regis Deiotari, & voluntatem, & copias, quantæcumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyrannique, neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum animus certe non deerit: spero ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Utinam saluti nostræ consulere possimus! dignitati certe consulemus.

2. M. TULLIUS M. F. CICERO PROCOS. S. P. D. COSS.
PRAETT. TRIBB. PL. SENAT.

S. V. V. B. E. E. Q. V. Cum pridie kalend. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter itinerum, & navigationum difficultatem venire potuissem: maxime convenire officio meo, rei que publicæ conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent a me cura magis, & diligentia, quam facultate, & copia, constituta: nuntiique & litteræ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato, quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Hæuros, & per Cappadociam arbitratus sum. erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi: ut Artualdes, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procul a suis finibus exercitum populi Romani esse: & Deiotarum, fidelissimum regem, atque amicissimum reipublicæ nostræ, maxime conjunctum haberem, cujus & consilio, & opibus adjuvari posset respublica. Quo cum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut & meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos omnium faceret; & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem: tempus ejus tridui, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra
aucto-

auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Euseben, & Philoromæum tuerer, ejusque regis salutem, incolumitatem, regnumque defenderem: regi regnoque præsidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus regis, populo, senatuique magnæ curæ esse, quod nullo unquam de rege decretum esset a nostro ordine: existimavi me judicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quum salus ipsius, incolumitas regni mihi commendata esset a vobis, diceret, si quid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locutus: initio ille orationis suæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit: quod ei permagnum, & perhonorificum videbatur, S. P. Q. R. tantæ curæ esse salutem suam: meque tantam diligentiam abhibere, ut & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici posset. Atque ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret, se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ego ei gratulatus essem, idque me gaudere dixissem; cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret salutem suam: tum a me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarathæ, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit: perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cum admirarer, quid accidisset novi: dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticuisissent: eo autem tempore spe mei præsidii complures ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium, propter periculi metum, protulisse. Quæ cum

eum esset locutus: monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet; amicosque in patris ejus avique judicio probatos, hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Cum rex a me equitatum, cohortesque de exercitu meo postularet; etsi intelligebam, vestro senatus consulto non modo posse me id facere, sed etiam debere: tamen, cum respublica postularer, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quam primum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem: cumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Romani, sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret: a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœna afficeret eos, quos necesse esset: reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur. fore autem, ut omnes, quum senatus consultum nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione e Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac pœne divino, regem, quem vos honorificentissime appellassetis, nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, & cujus salutem magnæ vobis curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus insidiis liberaret. Quod ad vos a me scribi, non alienum putavi, ut intelligeretis ex iis, quæ pœne acciderunt, vos multo ante, ne ea acciderent, providisse: eoque vos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benivolentiæque erga vos perspexisse, ut non sine causa tantam curam in ejus vos salutem diligentiamque videamini contulisse.

3.

M. T. C. M. CATONI, S. D.

CUM ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium a. d. III non. Septembr, iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quo-

quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis multarumque præterea gentium magna manu venisse, Euphratenque jam transire cœpisse: dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi, pro nostra necessitudine, me hoc ad te scribere oportere. Publice propter duas causas nihil scripsi; quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios, litterasque misisse: & existimabam, M. Bibulum proconsulem, qui circiter idus Sextiles ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quod secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse: cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in hujusmodi re, tantoque bello, maximæ curæ est, ut, quæ copiis, & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absentes diligas, & defendas.

M. T. C. IMP. M. CATONI; S. D. 4.

SUMMA tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari a te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim a te cognitis, arbitrabar, facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in provinciam pridie kal. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundem viderem, biduum Laodiceæ fui; deinde Apameæ quattriduum; triduum Synadis; totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & falso ære alieno liberavi. Cumque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus: quinque cohortes sine legato, sine tribuno militum, denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum confedisent; reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exer-

citu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum: ego in castra a. d. vii kal. Septemb. veni: cum interea superioribus diebus ex senatusconsulto, & evocatorum firmam manum, & equitatum sane idoneum, & populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere cœpisssem: kal. Septemb. legati a rege Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non vere, Parthos in Syriam transisse nuntiaverunt. Quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me in Ciliciam demissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem: (Duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria; quorum uterque parvis præfidiis propter angustias intercludi potest, nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat: quæ pater a Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longe a Tauro apud oppidum Cybistra castra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum concilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, vir cum benivolentia, & fide erga populum Romanum singulari, tum præsentia & animi, & consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem moratus: regem Ariobarzanem, cujus salutem a senatu, te auctore, commendatam habebam, præsentibus insidiis nec opinantem liberavi: neque solum ei saluti fui; sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret, Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendas,

daras,

daras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, iis qui novari aliquid volebant; perfecit, ut e regno ille discederet: rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Inter ea cognovi multorum litteris, atque nuntiis, magnas Parthorum copias & Arabum, ad oppidum Antiocheam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitatu meorum turmis, & a cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidii causa, occisione occisum. Quare cum viderem a Cappadocia Parthorum copias averfas, non longe a finibus esse Ciliciæ: quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut veni, hostem ab Antiochea recessisse, Bibulum Antiocheæ esse cognovi: Dejotarumque confestim jam ad me venientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiozem feci, non videri esse causam, cur abesset a regno: meque ad eum, si quid novi forte accidisset, statim litteras, nuntiosque missurum esse. Cumque eo animo venissem, ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem: tum id, quod jam ante statueram, vehementer interesse utriusque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem: a. d. quartum idus Octobres, cum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut a. d. tertium idus Octobres, cum lucisceret in Amanum ascenderem; distributisque cohortibus, & auxiliis, cum aliis Q. frater, legatus, mecum simul; aliis C. Pontinius, legatus; reliquis M. Annejus, & L. Tullejus, legati præessent; plerosque nec opinantes oppressimus, qui occisi, captique sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quod

erat Amani caput; itemque Sepyram, & Commorin acriter, & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore, usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaque sex capta: complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatrimum: & in reliquis Amani delendis, agrisque vastandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ est, id tempus omne consumimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eletherocilium Pindenissum exercitum adduxi: quod cum esset altissimo, et munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruisent: cum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrime expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam; quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, & fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia sumtue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci: ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, & audacia Tibarani: ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Q. fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum, summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis læpissime ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti: cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia adsequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam

cla-

clarissimo, atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non ut multis, republica bene gesta, sed ut memini republica conservata. Mitto, quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempestates, & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda, approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii, atque iudicii; ut præstantissimas tuas virtutes non tacitus admirarer: (quis enim idem non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modo iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a senatu, tanti æstimem. Agam jam tecum familiariter, ut est & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire videor, ratione, atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profecto is sum. Testis est consularis meus: in quo, sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiose secutum, ex quibus vera gloria nasci posset, ipsam quidem gloriam per se numquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi, neglexi. Sacerdotium denique, cum (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillime consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam, quam tu reipublicæ calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam, studui quam ornatissima senatus, populique Romani de me iudicia intercedere. Itaque & augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & cum honorem, qui

a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderii, ad sanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque sis, quod paullo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo: sed ita, si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos a senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animum advertisse videor: (scis enim, quam attente te audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere, in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies, me exercitu imbecillo contra metum maximi belli, firmissimum præsidium habuisse, æquitatem, & continentiam. His ego subsidiis casum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosque novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benivolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, a quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur: cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur. Puto etiam regem Dejotarum, qui unum tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam majora sunt: & in omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent: est profectum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris, ipsæ etiam illas res gestas, justiores esse, & majores putare. Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atque artium nostrarum, quibus a pueritia dediti, ac divincti, soli pro-

pro-

propemodum nos philosophiam illam veram, & antiquam, quæ quibusdam otii esse, ac desidiæ videtur, in forum atque in rempublicam, atque in ipsam aciem pæne dōduximus: tecum agit de mea laude, cui negari a Catone fas esse non puto. Quamobrem tibi sic persuadeas, velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me sic existimaturum, cum auctoritate tua, tum benivolentia erga me, mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

M. CATO, M. T. C. IMP. S. P. D. 5.

QUOD & respublica me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi rogati, armati foris, pari industria administrare gaudeam. Itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia, reipublicæ provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod si triumphii prærogativam putas, supplicationem, & idcirco casum potius, quam te laudari mavis: neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris, provinciam, quam vi militum, aut benignitate deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimum sim arbitratus; & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere severitatem, diligentiamque sociis, & reipublicæ præsta.

M. T. C.

6.

M. T. C. M. CATONI, S. P. D.

LAETUS sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Nævium, abs te, pater, a laudato viro. Ea est enim profecto jucunda laus, quæ ab iis proficitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego vero vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non affecutum putem. Idque mihi cum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitia dedisse, quod liquido veritati dares. Et, si non modo omnes, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum existisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile judicium, nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quæ est ad me perscripta a meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis, non enim dicam cupiditatis, exposui tibi superioribus litteris: quæ etiam si parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiscendus honos: sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse videatur. Spero autem, illum ordinem, pro meis ob rempublicam susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissime scribis, ut, cum tuo judicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, accidit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensitse & verius scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis jucundum fuisse, quod scribendo affuisti. Hæc enim senatus consulta non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo, atque utinam republica meliore, quam timeo!

7. M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO, COS. DESIGN.
S. P. D.

MAXIMA sum lætitia affectus, cum audiui, te consulem factum esse; eumque honorem tibi deos
for-

fortunare volo, atque a te pro tua, parentisque tui dignitate administrari. Nam cum te semper amavi; dilexique, tum mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum; tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis; & sum torus vester, & esse debeo: cum præsertim matris tuæ, gravissimæ, atque optimæ fæminæ, majora erga salutem, dignitatemque meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim. Quapropter a te peto in majorem modum, ut me absentem diligas, atque defendas.

M. T. C. PROC. MARCELLO, COLLEGAE, S. P. D. 8.

MARCELLUM tuum, consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maxime optasti, mirandum in modum gaudeo: idque cum ipsius causa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benivolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Iunæ, gravissimæ, atque optimæ fæminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod suesti, peto, me absentem diligas, atque defendas.

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO, COS. S. P. D. 9.

TE & pietaris in tuos, & animi in rempublicam, & clarissimi, atque optimi consulatus, C. Marcello consule facti, fructum cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentis sentiant. nos quidem longinqui, & a te ipso missi in ultimas gentes, ad cælum mehercule tollimus verissimis, ac justissimis laudibus. Nam cum te a pueritia tua unice dilexerim, tuque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio multo acrius, vehementiusque diligo: maximaque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te
mei.

mei. Unum vero si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quam primum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & senatus consulto, & lege finisti; omnia me per te consecutum putabo. Cura ut valeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt, quia non putabam a me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne, cum ad consulem scripsissem, publice viderer scripsisse.

IO. M. T. C. IMP. C. MARCELLO, C. F. COS. DESIGN.
S. P. D.

QUUM id accidit, quod mihi maxime fuit optatum ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quum ergo ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque, & honos earum potissimum incidere: peto a te id, quod facillimum factu est, non aspernante, ut confido, senatu, ut quam honorificentissimum senatus consultum, literis meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest, Frater tuus quanti me faciat, temperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique, tota me semper omnibus summis officiis prosecuta est, Neque vero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare a te peto in majorem modum, ut me per te quam ornatissimum velis esse: meamque & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus estimationem satis tibi esse commendatam putes.

II. M. T. C. IMP. C. MARCELLO, COS. DESIGN.
S. P. D.

QUANTAE curæ tibi meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando, & ampli-
ficand-

ficando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturisque sim cum studiose ac libenter. Nam magni interest, cui debeas, debere autem nemini malui, quam tibi: cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque iam ante conjunxerant: tum accedit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quod ita rempublicam geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantumdem ego unus debeam, non reculem. Quamobrem tibi velim hi sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo.

M. T. C. IMP. L. PAULLO, COS. DESIGN. S. P. D. 12.

ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis summis in rempublicam meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturum esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est; eumque honorem tibi deos fortunare volo, a teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare! Quam mihi facultatem quum hic nec opinatus, & improvisus provinciæ casus eripuit: tamen, ut te consulem rempublicam pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet.

M. T. C. IMP. L. PAULLO, COS. S. P. D. 13.

MAXIME mihi fuit optatum Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipue, ut & in petendo,
&

& in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen navare operam volebam. In consulatu vero cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me consulem studium tuum adolescentis perspexisse; te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas; mihi ad remunerandum nihil suppetat, præter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum. Incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, ut a te plurimis verbis contendam, ac petam, ut quam honorificentissimum senatus consultum de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paulle, mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes. nunc, cum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, ut & quam honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrime. Dignas res esse honore, & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & collegam, & senatum publice misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque existimationis meæ procurationem susceptam velim habeas. In primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque spero, cum absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale,

14. M. T. C. IMP. C. CASSIO, PROQUAEST. S. P. D.

M. FABIIUM quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & a me dili-

diligitur propter summam suam humanitatem, & observantiam. Sed tamen quod ab eo egregie diligeris, multo amicior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litteræ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te, mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quæ rogas: tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primum, ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicarem: postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quum non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quæ, si coram essemus, consequemur. Unus scilicet fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest, alter, gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi teipsum intuens gratularer. Sed tamen & feci ante, & facio nunc, tibi que cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus, & summa gratia provinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo. Nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta, clarum adventum tuum fore intelligo. Sed si qua sunt onera tuorum, si tanta sunt, ut ea sustinere possis, propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius, sin majora: considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes: laudabile, atque populare est, sin plane non potes: absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes suos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc pro-

provinciam, quam & senatus, & populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paululum nostrum nostri cupidissimum. est Curio: est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitia: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præſidio tristiſſimis meis temporibus. accessit post tuum discesſum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suavitatis, & dignitatis constitutum puto. Id tu, ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo: litterasque ad me, & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam sapissime.

15.

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

ETSI uterque nostrum spe pacis, & odio civilis sanguinis abesse a belli pertinacia voluit: tamen, quum ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam a te expectare. Etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus, adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno prælio putarem, si non totam causam, at certe nostrum judicium definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam vere umquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse, deleri omnino rempublicam, quam imminutam, & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam: ex reliquiis magnam. Sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit, accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura; nec, homines cum essemus, divinare potuisse. Equidem fateor meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prælio facto, & victores communi saluti contuli vellent, & victi suæ; utrumque autem propositum esse arbitrari in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia; quam etiam Achaja, & , ut opi-
nor,

nor, ipso legato, ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent; alios, ut ipsum vincî contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consiliis interesses, & quod maxime curam levat, futura animo prospicere posses. ego, qui festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem, (sic enim arbitrabamur) eumque multis honestissimis viris conservatis redeuntem, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem: ab illo longissime & absum, & afui. Verfor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua perpetua erga me benivolentia, scribas ad me; quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ: atque utinam primis illis, quas Luceria miseris, paruissem! sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

16.

PUTO te jam suppedere, cum hæc tertia etiam epistola ante operis sit, quam tu scidulam aut litteram. sed non urgeo. longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videare, cum scribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδῶλων φαντασίας, ut dicunt tui amici novi: qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας spectris Catiianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius Insuber, Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargetius, etiam ante Democritus, εἰδῶλα, hic spectra nominat. His autem spectris etiam si oculi possent ferri, quod vel iis ipsa occurrunt: animus qui possit,

R

EGO

ego non video. Doceas tu me oportebit, cum salvus veneris, in meane potestate ut sit spectrum tuum, ut, simulac mihi collibirum sit de te cogitare, illud occurrat: neque solum de te, qui mihi hæres in medullis; sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἶδωλον mihi advolabit ad pectus. Sed hæc posterius, tento enim te, quo animo accipias, si enim stomachabere, & moleste feres, plura dicemus; postulabimusque, ex qua hæresi, vi, hominibus armatis, dejectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. Quare si jam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis: in integro res nobis erit: quamquam qui cum loquor? cum uno fortissimo viro: qui postea, quam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. In ista ipsa αἰγίσσει metuo ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquit: quia nihil habebam aliud, quod scriberem. De republica enim nihil scribere possum, neque enim quod sentio, libet scribere.

17. M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

PRAEPOSTEROS habes tabellarios; etsi me quidem non offendunt: sed tamen cum a me discedunt, flagitant litteras, cum ad me veniunt, nullas afferunt. atque idipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam exspectare dicunt. Ergo ignosces: alteras habebis, has breves, sed exspecta πάντα περι πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant; ad te cum epistolis revertantur? Nos hic (tamen ad te scribam aliquid) D. Sullam patrem mortuum habebamus. alii a latronibus, alii cruditate dicebant, populus non curabat, combustum enim esse constabat. hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo, quamquam πρόσωπον πάλευς amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valde gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi
nihil;

nihil: sed exspectatio valde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster paludatus a. d. III kalend. Jan. profectus est, ut quivis intelligere posset id, quod tu nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν esse. Nam quod multos miseris levavit, & quod se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benivolentia profecuta est. Tu quod adhuc Brundisii moratus es, valde probo, & gaudeo: & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκινόσπεδος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum, & amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D. 18.

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cum jam iretur ad te. longior etiam, si φλυαρὸν aliquem habuisset. nam σπερδάζειν, sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquires, possumus. Non mehercule facillime. verumtamen aliam aberrationem a molestiis nullam habemus. Ubi igitur, inquires, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est, pudet enim servire. Itaque facio me alias res agere, ne conviciū Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea causa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.

C. CASSIUS M. T. C. S. P. D. 19.

S. V. B. Non mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te. videor enim cum præsentē loqui, & joculari. Nec tamen hoc usa venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum. Spero enim, homines intellecturos, quan-

to sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia: atque ea, quæ maxime mali petant, & concupiscant, ad bonos pervenire. Difficile est enim persuadere hominibus, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν esse; ἡδονὴν vero, & ἀταραξίαν virtute, justitia, τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile est. Ipse enim Epicurus, a quo omnes Catii, & Amasini, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dicit: ἅκ' ἔστιν ἡδέως, ἀνευ τῆς καλῆς καὶ δικαίως ζῆν. Itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ii, qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sulla, cujus judicium probare debemus, cum dissentire philosophos videret, non quæsit, quid bonum esset, omnia bona coemit: cujus ego mortem forti mehercules animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur, nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo veterem, & clementem dominum habere, quam novum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quam sit fatuus: scis, quomodo crudelitatem, virtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet. Vereor, ne nos rustice gladio velit ἀντιμνηστῆσαι. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui, quam velim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto legas! sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale: & me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

20. M. T. C. TREBONIO, P. S. D.

ORATOREM meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei recte putarem: nisi forte candidatorum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit. et si modestus ejus vultus, sermoque constans, habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quum ad amorem meum aliquantum olim

disc-

discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato: atque ita, si idem fiat a nobis. quamquam duæ causæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de republica scribere: nunc tu nobis scribas oportet. Res enim publica istic est: deinde, quod nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi litteris, non video, quæ alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. Nunc hæc primo cupio cognoscere: iter tuum cuiusmodi sit: ubi Brutum nostrum videris: quamdiu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio, ut existimare possimus, quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebō cognitum. Cura ut vateas, meque ames amore illo tuo singulari.

M. T. C. TREBONIO, S. P. D. 214

ET epistolam tuam legi libenter, & libram libentissime: sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. Quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omit- tam, quæ civitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea, atque in publica causâ consulum partes suscepisti, cum tribuno plebis quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recitiam, quæ meminero semper, obliviscar: quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur? Brundisium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses? Ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti

æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi factum videtur, quidquid ego dixi: quod aliis fortasse non item: deinde, quod illa sive faceta sunt, sive sic sunt, narrante te, venustissima. quin etiam ante quam ad me veniat, risus omnis pæne censumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tamdiu cogitavisses: ferreus essem, si te non amarem. Cum vero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam a seipso, quam me a te amari. Cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem! amore certe respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam venio, cui copiose, & suaviter scriptæ, nihil est quod multa respondeam. Primum enim ego illas Calvo litteras misi, non plus quam has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuisse fieri putas. Primum, quod ita judicabam, acute movebatur. genus quoddam sequebatur: in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quod probaret. Multæ erant, & reconditæ litteræ: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimum valeo, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo iudicium, & consilium meum: consilium, quod hortandi causa laudavi: iudicium, quod de ingenio ejus valde existimavi bene. Reliquum est, tuam professionem amore prosequar: reditum spe expectem: absentem memoria colam: omne desiderium litteris mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia, & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci, non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te a me amari plurimum iudicabis. Vale.

M. TUL.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM

LIBER SEXTUSDECIMUS,

AD

TIRONEM.

M. T. C. ET CICERO MEUS, ET FR. ET I.
FRATRIS FIL. TIRONI S. P. D.

PAULLO facilius putavi posse me ferre desiderium
tui: sed plane non fero: & quamquam magni
ad honorem nostrum interest, quam primam ad
urbem me venire, tamen peccasse mihi videor, qui a te
discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse,
ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare,
approbavi tuum consilium, neque nunc muto, si tu
in eadem es sententia. Sin autem postea, quam cibum
cepisti, videris tibi posse me consequi, tuum consi-
lium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad
me; quam primum veniret; aut, si tu morarere, sta-
tim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si
commodo valitudinis tuæ fieri possit, nihil me malle,
quam te esse mecum. si autem intelliges opus esse,
te Patris, convalescendi causa, paullum commorari,
nihil me malle, quam te valere. Si statim navigas,
nos Leucade consequere, sin te confirmare vis; & co-
mites, & tempestares, & navem idoneam ut habeas,
diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto,
si me amas, ne te Marionis adventus, &
hæ litteræ moveant. Quod valitudini tuæ ma-
xime conducet, si feceris; maxime obtem-
pera-

peraris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quam primum. Illud igitur potius. Cura ergo potissimum, ut valeas: De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum, III nonas Novembres.

2. TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maxima voluptati fore, si te firmum quam primum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te a me scis diligi. Nonis Novembr, Alyzia.

3. TULLIUS ET CICERO, TIRONI SUO, S. D.
ET Q. PATER, ET Q. FILIUS.

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus, quod Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit nonæ Novembr. Inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII idus Novemb. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuum, confirma te. Ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quam primum te videre: sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis. Utilitatibus tuis possum carere: te valere, tua causa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

4. M. T. C. ET Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI, S.

VARIE sum affectus tuis litteris: valde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque viæ committas. satis te

na-

mature videro, si plane confirmatum videro. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio, sed plane curationes ejus non probo. Ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοσομαχος esses: sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysonem. Ad Curium vero, suavissimum hominem, & summi officii, summæque humanitatis, multa scripsi; in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci; deinde, quod, cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumtui ne parcas ulla in re, quod ad valitudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret. Medico ipsi puto aliquid dandum esse, quod sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia; in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto te bellissime, si recte erit, cum quæstore Mescinio decursurum, non inhumanus est: teque, ut mihi visus est, diligit, & cum valitudini tuæ diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulto navigationi. Nulla in re jam te festinare volo. nihil laboro, nisi ut salvus sis. Sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet; & cum tua & mea maxime interest te valere, tum multis est curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, numquam te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone, corpori servi. quantam diligentiam in valitudinem tuam contuleris, tanti me fieri judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & salve. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale, VII idus Novembr. Leucade.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI 5.
HUMANISS. ET OPT. S. P. D.

VIDE, quanta sit in te suavitas. duas horas Thyrei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus; facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportaret, ut ibi te plane

confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, unas litteras Marionem asserre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei te totum trade. malo te paullo post valentem, quam statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens, VII idus Novembr.

6. M. TULLIUS CIC. PATER ET FIL. ET Q. Q.
TIRONI, S. D.

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eodem die, magis institui mei tenendi causa, quia nactus eram cur darem, quam, quo haberem, quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentia. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium, cum validitudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro, quum non contigit, ut simul navigares. nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII idus Novembr. Actio, vesperi.

7. M. T. C. TIRONI, S. P. D.

SEPTIMUM jam diem Corcyrae tenebamur; Quintus autem pater, & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua validudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te litterarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyrae non sederemus. Cura igitur te, & confirma: &, cum commode, & per validu-

di

dinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos, amantissimos tui, veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. carus omnibus, expectatusque venies. Cura, ut valeas etiam atque etiam, Tiro noster. Vale. xv kalend. Dec. Corcyra,

Q. C. TIRONI, S.

8.

MAGNAE nobis est sollicitudini valitudo tua. nam, tametsi qui veniunt, *ακίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ* nuntiant, tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis a futurus est is, cujus usum & suavitatem desiderando sentimus. Attamen quamquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, & viæ per hiemem, nisi bene firmum committas: neve naviges, nisi explore. Vix in ipsis rectis, & oppidis frigus infirma valitudine vitatur; necdum in mari, & via sit facile abesse ab injuria temporis *ψυχὸς δὲ λεπτῶ χειρὶ πολεμιώτατον* inquit Euripides. Cui tu quantum credas, nescio. ego certe singulos ejus versus singula ejus testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus, ac valens quam primum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem dicit.

M. T. ET C. ET Q. TIRONI, S. P. D.

9.

NOS a te, ut scis, discessimus a. d. iv non. Novemb. Leucadem venimus a. d. viii idus Novembr. a. d. vii Aetium. ibi propter tempestatem a. d. vi idus morati sumus. Inde a. d. quintum idus Corcyram bellissime navigavimus. Corcyrae fuimus usque a. d. xvi kalend. Decembr. tempestatibus retenti. a. d. xv kalend. Decembr. in portum Corcyraeorum, ad Cassiopē stadia cxx processimus. Ibi retenti ventis fumus usque a. d. ix kalendas. Interea, qui cupide profecti sunt, multinaufragia fecerunt. Nos eo die cenati solvimus. Inde Austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie (id erat a. d. vii kalend. Decembr.) hora quarta Brundisium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum intro-

R 6

jit

iii Terentia; quæ te facit plurimi. a. d. v kal. Decembr. fervus Cn. Plancii Brundisii tandem aliquando mihi a te expectatissimas litteras reddidit, datas idibus Novembr. quæ me molestia valde levarunt; utinam omnino liberassent! Sed tamen Asclapo medicus plane confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quid ego te horter? ut omnem diligentiam abhibeas ad convalescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi. scio te omnia facturum, ut nobiscum quam primum sis. Sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Syphoniam Lysonis velim vitasses; ne in quartam hebdomada incideres. Sed, quam pudori tuo maluisti obsequi, quam valitudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur: & tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundisii tibi reliqui. Romæ vereor, ne ex kal. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere naviges. Solent nautæ festinare quæstus sui causa. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio, caute is solet navigare. si minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris, omnia a te habebo. Etiam atque etiam, noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salve.

10.

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

EGO vero cupio te ad me venire: sed viam timeo. gravissime ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumtus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si quæ culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano a. d. iiii kalend. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompejus erat apud me,

cum

cum hæc scribebam, hilare, & libenter. ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. Tu Musis nostris para ut operas reddas, nostra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides *ἔτυμον* quod haberet. Fac plane ut valeas, nos adsumus. Vale. XIII kal.

M. T. ET C. TERENTIA, ET TULLIA, Q. FRATER, ET Q. F. TIRONI, S. P. D.

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua causa doleo, te non valere. Sed quum in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modo fac, id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores, sed erunt omnia facilia, si valebis, festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie nonas Januar, obviam mihi sic est proditum, ut nihil possit fieri ornatius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mæderi, &, ut arbitror, possem; cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino. & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbis litteras miserat. & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam, invito senatu, teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Postea quam senatus consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet, numquam majore in periculo civitas fuit: numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem: omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate, & studio Pompeji nostri, qui Cæsarem sero cœpit time. . . Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus consul,

quo majus suum beneficium faceret, simul atque expedit, quæ essent necessaria, de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide, eoque est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura, ut valeas, litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam atque etiam vale. D. pridie idus Jan.

12.

M. T. C. TIRONI SUO S. P. D.

QUO in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque universæ reipublicæ, ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam, vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi qui deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: sed mirus invalerat furor non solum improbis, sed etiam his, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupavisset, urbem reliquimus: quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu sumus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: dilectus, qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Confidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque se jam velle, absente se, rationem haberi sui, se præsentem trinum nundinum petiturum. Accepimus conditiones: sed ita, ut removeat præsidia ex his locis, quæ occupavit, ut sine metu de iis ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis non honestæ. leges enim imponuntur. sed quidvis est melius, quam sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit: bellum paratum est;

ejus-

ejusmodi tamen, quod sustinere ille non possit, præfertim cum a suis conditionibus ipse fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere; quod sperabamus fieri posse. Dilectus enim magnos habebamus; putabamusque illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia, Afranio, & Petrejo ducibus, habet a tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit: reliquit illum, & nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum a Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me castris, & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ cave ne te perturbent, & impediant valitudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum meum cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendavi, ut & valitudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet, ac tueretur: quem omnia facturum confido, recepit enim & mecum locutus est suavissime. Tu, quum eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam, & fidelitatem desideravi tuam, cave festines, aut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Numquam fero te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quam M. Volusius, a quo tuas litteras accepi: quod non mirabar. neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: & si valebis, cum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia, & Tullia Romæ. Cura, ut valeas. IV kalendas Febr. Capua.

M. T. C.

13.

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

OMNIA a te data mihi putabo, si te valentem videro. summa cura expectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: & cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale, IV idus April.

14.

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

ANDRICUS postredie ad me venit, quam expectaram. Itaque habui noctem plenam timoris, ac miseriae. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo; quas ante, quam te videro, attingere non possum. Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Ummium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus, nunc opus est te animo valere, ut corpore possis. Id cum tua, tum mea causa facias, a te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministratur. Conserva te mihi, dies promissorum adest, quem etiam representabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. IV idus hora VI.

15.

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

AEGYPTA ad me venit pridie idus Apriles. Is etiam mihi nuntiavit, te plane feбри carere, & belle habere: tamen, quod negavit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valitudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibi que conservandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta jam epistolae, Hermia venit. Accepi tuam epistolam; vacillantibus litterulis: nec mirum,

mirum,

mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi, quod nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere, ut is tecum esset: & cum eo cocum, quo utere. Vale.

Q. C. M. CICERONI FRATRI, S. P. D. 16.

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum indignum illa fortuna, ac nobis amicum, quam servum esse maluisti. Mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilii gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas est tantæ voluptati: quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis litteris, & sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de causis, verum etiam propter hanc, vel quod mihi sic, ut debuisti, nuntiasti. Te totum in litteris vidi. Sabini pueris, & promisi omnia, & faciam.

M. T. C. TIRONI, S. P. D. 17.

VIDEO, quid agas, tuas quoque epistolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui κενών esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἀκυρον, VALITUDINI FIDELITER INSERVIENDO? Unde in istum locum, FIDELITER, venit? cui verbo domicilium est proprium in officio: migrationes in alienum, multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam, fidelis dici potest: ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda tralatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα: satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre. cras aderit, videbis igitur. Nam ego hinc perendie mane cogito. Valitudo tua me valde sollicitat: sed inservi: & fac omnia, tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspicio quod operam dedisti, mihi gratum est. Valde enim ejus causa volo. Vale.

TUL.

18. TULLIUS TIRONI, S. P. D.

QUID igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic,
 addendum etiam, suo. sed, si placet, invidia vite-
 tur: quam quidem ego sæpe contemsi. Tibi διαφώρη-
 σιν gaudeo profuisse. si vero etiam Tusculanum, dii
 boni! quanto mihi illud erit amabilius? Sed, si me
 amas, quod quidem aut facis, aut perbelle simulas,
 quod tamen in modum procedit: sed ut est, indulge
 valitudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deser-
 vis, servisti non satis, ea quid postulet, non ignoras:
 πείψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, ἰυλυ-
 σίαν κοιλίας. Fac bellus revertare. non modo te, sed
 etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parhedrum
 excita, ut hortum ipse conducat, Sic olitorem ipsum
 commovebis. Helico nequissimus H-S cīo dabat
 nullo aprico horto, nullo emissario, nulla ma-
 ceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa de-
 rideat? calface hominem, ut ego Mothonem. Ita-
 que abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc
 quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire.
 Horologium mittam, & libros, si erit sudum. Sed tu
 nullosne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum?
 fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mor-
 tuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspe-
 ctemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

19. M. T. C. TIRONI, S. P. D.

EXPECTO tuas litteras de multis rebus: te ipsum
 multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud,
 si quid potest boni. De Aufidiano nomine nihil te
 hortor. scio tibi curæ esse. sed confice. Et, si ob eam
 rem moraris, accipio causam. si id te non tenet, ad-
 vola. Litteras tuas valde exspecto. Vale.

20. M. T. C. TIRONI, S. P. D.

SOLLICITAT, ita vivam, me tua, mi Tiro, valitudo:
 sed confido, si diligentiam, quam instituisti, ad-
 hibueris, cito te firmum fore. Libros compone, indi-
 cem

cem cum Metrodoro lubebit, quum ejus arbitrato vivendum est. cum olitore, ut videtur. Tu potes kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita cenfeo. Verum, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter, Vale.

C. FIL. TIRONI SUO DULCISS. S. P. D. 21.

CUM vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt post diem XL. & VI, quam a vobis discesserant: quorum mihi fuit adventus adoptatissimus. Nam cum maximam cepissem lætitiã ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum vero jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse: sed potius lætabar. fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse exculationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque, & enitar, ut in dies magis, magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id, constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. Cujus te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi: nec id mirum. Nam cum omnia mea causa velles mihi successa; tum etiam tua, socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quod igitur tum ex me doluisti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium, esse conjunctissimum, nam cum & audio illum libenter, tum etiam propriam ejus suavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque sæpenumero partem. exoro enim, ut mecum quam sæpissime cenet. Hac introducta consuetudine, sæpe in-

sci-

scientibus nobis, & cenantibus obrepit, sublataque
 severitate philosophiæ, humanissime nobiscum jocatur.
 Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum,
 tam excellentem virum videas quam primum. Nam
 quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a
 me patior discedere; ejus cum frugi, severaque est vi-
 ta, tum etiam jucundissima convictio. non est enim
 sejunctus jocus a philologia, & quotidiana συζητήσει.
 Huic ego locum in proximo conduxì, & ut possum,
 ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea
 declamitare Græce apud Cassium institui: Latine au-
 tem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus,
 & quotidianis victoribus, quos secum Myulenis Cra-
 tippus adduxit, hominibus, & doctis, & illi probatissi-
 mis. Multum etiam mecum est Epicrates, princeps
 Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes.
 τὰ μὲν ἐν κατ' ἑμέας, ταῦτα. De Gorgia autem quod
 mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declama-
 tione utilis: sed omnia postposui, dummodo præceptis
 patris parerem. διαρρήδην enim scripserat, ut eum di-
 mitterem statim. tergiversari nolui, ne mea mimia
 σπουδῇ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde il-
 lud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio
 patris judicare. Tuum tamen studium, & consilium,
 gratum acceptumque est mihi. Excitationem angu-
 stiarum tui temporis accipio. scio enim, quam soleas
 esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo:
 feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco
 me tibi gratulari, noli mirari. eodem enim fere loco,
 tu quoque emisse te, fecisti me certiores. Habes, de-
 ponendæ ubi sunt urbanitates. rusticus Romanus fa-
 ctus es. Quomodo ego mihi nunc ante oculos tuum
 jucundissimum conspectum propono? videor enim vi-
 dere ementem te rusticas res, cum villico loquen-
 tem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina.
 Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse,
 æque, ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro,
 quin te sublevaturus sim, si modo fortuna me: præ-
 fertim cum sciam, communem nobis emtum esse istum
 fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, est mihi
 gratum.

gratum. Sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multum mihi enim eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim imprimis cures, ut valeas, ut una *συμφιλολογῆν* possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

TULLIUS TIRONI, S. P. D. 21.

SPERO ex tuis litteris tibi melius esse: cupio certe. Cui quidem rei omni ratione cura ut intersias: & cave suspiceris, contra meam voluntatem te facere, quod non sis mecum. mecum es, si te curas. Quare malo te validudini tuæ fervire, quam meis oculis, & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. Tu istuc, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis. Una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio, cura, ut facis. Tertia aderit, modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc plane Bilienus est. Itaque te do vicarium. tu eum observabis. Etsi: verumtamen de illis: nosti cetera. Sed tamen, siquem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas quam longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

TULLIUS TIRONI SVO, S. P. D. 22.

TU vero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. Verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de

de lege quid egerit. liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri *παικῶς* intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsiidiis philosophiæ sepius sim: & hercle, quod timidus ipse est, *φοβησομοίε*. Ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane volo; scribamque ad eum: sed non ante, quam te videro: nec tamen teavoco a *lyngrapha*. *γόνυ κνήμης*. Cras exspecto Leptam. etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendem est. Vale.

24.

TULLIUS TIRONI, S. P. D.

ETSI mane Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sapius scribere: non quin diffiderem diligentia tua; sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora, & puppis, ut Græcorum proverbium est, fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Ofillio, & Aurelio utique satis fiat, A Flamma, si non potes omne; partem aliquam velim extorqueas: in primisque, ut expedita sit pensio kalendis Jan. De attributione, conficies. De repræsentatione, videbis. De domesticis hastenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius: quæ hominum opinioni: quid futurum putes. Ego vix teneor, quin succurram. Sed st! litteras tuas exspecto: & scito Balbum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hir-tium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint Dolabel-læ procuratores, fac admoneantur. adpellabis etiam Papiam. Vale.

25.

CICERO FIL. TIRONI, S. P. D.

ETSI justa, & idonea usus es excusatione de intermissione litterarum tuarum, tamen id ne sæpius facias,

facias, rogo. Nam etsi de republica rumoribus, & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perferibit pater: tamen de quavis minima rescripta a te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate epistolarum, Vale.

Q. CICERO TIRONI SUO, S. P. D. 26.

VERBERAVI te cogitationis tacito duntaxat convicio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. Non potes effugere hujus culpæ pœnam. De patrono Marcus est adhibendus: isque diu, & multis lucubrationibus commentata oratione. vide ut probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quaesivisse videaris. Valde enim mi semper & vera, & dulcissima tuis epistolis nuntiantur, Ama nos, & vale.

Q. C. TIRONI SUO, S. P. D. 27.

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam, quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effæminatissimi animi plenos: qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstivis fecisse, quos

quos ille latro, nisi aliquid firmitus fuerit, societate
vitiorum deliniet. Res est aut tribuniciis, aut priva-
tis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni,
quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum taberna-
rum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis.
Ego vos a. d. III kalend. videbo, tuosque oculos,
etiam si te veniens in medio foro videro, dissaviabor.
Me ama. Vale.

FINIS.

V o r r e d e.

Diese neue Edition der Briefe des Cicero braucht keine lange Vorrede. Da ich sie zunächst für die Classen meiner Schule bestimmt, so durfte ich sie wol so einrichten, wie ich es fürs nützlichste erkante. Ich wil aber doch mit zwei Worten sagen, was man in dieser neuen Edition finden wird, und warum man es in derselben findet.

X 2

Zuerst